

A-1459

I N S T Y T U T T U R Y S T Y K I
Z A K Ł A D N A U K O W O - B A D A W C Z Y
W T O R U N I U

*AKTYWIZACJA REGIONÓW POJEZIERNYCH
PRZEZ
ROZWÓJ WĘDROWNYCH FORM TURYSTYKI*

Zespół autorski:

dr Jan Owsiak

dr Janusz Sewerniak

mgr Grażyna Andrzejewska

Grażyna Szwedowska

Toruń 1994

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

A-1459

Praca wykonana na zlecenie UKFiT
(symbol R-27/93)

SPIS TREŚCI

	Strona
I. Założenia i cel pracy	4
II. Ocena możliwości rozwoju wędrownych form turystyki we wschodniej części strefy pojeziernej	5
1. Analiza możliwości rozwojowych	5
1.1. Walory i atrakcje turystyczne	6
1.2. Baza noclegowa	16
1.3. Szlaki turystyczne	25
2. Możliwości rozwojowe w świetle działań aktywizacyj- nych	34
2.1. Metoda i wyniki oceny	34
2.2. Kierunki działań aktywizacyjnych	45
Gminy grupy I	45
Gminy grupy II	46
Gminy grupy III	47
Gminy grupy IV	48
Gminy grupy V	48
Gminy grupy VI	51
III. Rozwój wędrownych form turystyki na obszarach chronio- nych w aspekcie aktywizacji społeczności lokalnych	52
1. Uwagi wstępne	52
2. Możliwości aktywizacji społeczności lokalnych na przy- kładzie rezerwatu krajobrazowego "Jezioro Nidzkie"	53
2.1. Ogólna charakterystyka walorów turystycznych re- zerwatu	53
2.2. Istniejąca infrastruktura i usługi turystyczne ...	54
2.3. Ruch turystyczny	55
2.4. Koncepcja rozwoju wędrownych form turystyki na obszarze rezerwatu i w jego bezpośrednim sąsiedz- twie	56
2.4.1. Organizacja przestrzeni turystycznej	56
2.4.2. System obsługi turystyki	57
2.4.3. System organizacji i programowanie form turystyki	64
2.4.4. Chłonność i pojemność turystyczna	67

2.4.5. Przewidywane korzyści ekonomiczne wynikające z rozwoju wędrownych form turystyki ..	70
3. Możliwości aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego	73
3.1. Ogólna charakterystyka walorów turystycznych parku	73
3.2. Istniejąca infrastruktura turystyczna	74
3.3. Ruch turystyczny	75
3.4. Koncepcja rozwoju wędrownych form turystyki	76
3.4.1. Organizacja przestrzeni turystycznej	76
3.4.2. System obsługi wędrownych form turystyki ..	76
3.4.3. Chłonność i pojemność turystyczna	81
3.4.4. Przewidywane korzyści ekonomiczne wynikające z rozwoju wędrownych form turystyki ...	82
IV. Ekoturystyka rowerowa /na przykładzie imprez organizowanych dla turystów z Holandii/ jako forma aktywizacji społeczności lokalnych	84
1. Uwagi wstępne	84
2. Geneza rozwoju form ekoturystyki rowerowej z Holandii na teren województwa toruńskiego i olsztyńskiego ..	85
3. Założenia organizacyjne	86
3.1. Trasa i punkty etapowe	86
3.2. Zadania grupy roboczej	88
3.3. Organizacja pól namiotowych	89
3.4. Rozkład dnia imprezy ekoturystyki rowerowej	93
4. Dochody organizatorów i miejscowej ludności	94
5. Wnioski	95
V. Podsumowanie. Wnioski	98
Spis załączników kartograficznych	100
Spis tabel	101

I. Założenia i cel pracy

Turystyka wędrowna - według przeprowadzonych sondaży pośród wystawców na różnych międzynarodowych i krajowych targach turystycznych, jak również wśród organizatorów turystyki - staje się obecnie jedną z bardziej poszukiwanych przez turystów form. Przedstawienie walorów turystycznych danego obszaru przy pomocy tras turystycznych, a także programowanie krótkoterminowego wypoczynku na tych trasach pozwala z jednej strony na uniknięcie monotonii związanej z wypoczynkiem pobytowym /jest to wypoczynek najczęściej związany z jednym obszarem/, jak również sprzyja poznaniu przez turystę nowych ciekawych obiektów, ludzi, zjawisk itp. Rozwijaniu się turystyki wędrownej sprzyjał będzie również fakt zanikania turystyki socjalnej i obserwowany intensywny rozwój rynku turystycznego.

Wędrowne formy turystyki w szczególny sposób powinny rozwijać się w strefie pojeziernej. Stanowi ona obszar umożliwiający rozwój różnorodnych wędrownych form turystycznych, takich jak: kolejowe, motorowe, rowerowe, konne /w siodle, saniami, czy bryczkami/, piesze, kajakowe i żeglarskie. Umożliwia to zaspokojenie różnorodnych zamiłowań i upodobań turystów w ciągu 6-8 miesięcy roku. Wędrówki turystyczne mogą być jednego rodzaju /są to najczęściej wędrówki wodne kajakowe czy żeglarskie/ lub kombinowane pod względem środków przemieszczania się. Istnieją również duże możliwości powiązania wędrówek turystycznych z formami turystycznymi krótkoterminowymi, co stwarza duże możliwości oferowania różnorodnych pakietów programowych wypoczynku na terenach pojeziernych. Organizacja tego typu turystyki wymaga odpowiedniej bazy, sprzętu i obsługi, jak również odpowiedniej promocji. Szeroki rozwój wędrownych form turystyki w tej strefie daje duże możliwości uaktywnienia społeczności lokalnych w ciągu prawie całego roku.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie możliwości aktywizacji społeczności lokalnych przez rozwój wędrownych form turystyki dla Polski północno-wschodniej, której znaczną część stanowią tereny strefy pojeziernej. Zakresem przestrzennym opracowania objęto

znacznie większy obszar niż Polska północno-wschodnia, jednakże dla ułatwienia przyjęto taką nazwę tej części Polski. Opracowanie dotyczy więc terenu od Wisły na wschód i od Bugu na północ, obejmując w całości lub w części następujące województwa: elbląskie, olsztyńskie, suwalskie, białostockie, łomżyńskie, ostrołęckie, ciechanowskie, płockie, włocławskie i toruńskie. Opracowanie składa się z dwóch integralnie związanych ze sobą części.

Część pierwsza pracy ukazuje te możliwości dla 368 gmin omawianego obszaru Polski z zestawem działań, które należy podejmować na szczeblu samorządowym oraz przez mieszkańców, aby nastąpiło spodziewane ożywienie społeczności lokalnych.

W części drugiej przedstawiono na trzech przykładach możliwości aktywizacyjne miejscowej społeczności przez rozwój omawianych form. Dwa przykłady dotyczą obszarów chronionych, w obrębie których wędrowne formy turystyki powinny stanowić podstawowy sposób ich turystycznego użytkowania. Natomiast przykład trzeci dotyczy rozwoju ekoturystyki rowerowej w województwach: toruńskim i olsztyńskim na konkretne zamówienie ze strony odbiorcy zagranicznego z Holandii.

II. Ocena możliwości rozwoju wędrownych form turystyki w Polsce północno-wschodniej

1. Analiza możliwości rozwojowych

W części analitycznej dla wszystkich gmin północno-wschodniej Polski przeprowadzono ocenę trzech elementów: walorów i atrakcji turystycznych, bazy noclegowej oraz szlaków turystycznych. Ocenę przedstawiono dla poszczególnych gmin w układzie wojewódzkim /rys. 1a-g, 2a-g i 3a-g/.

Przyjęto założenie, że największe możliwości aktywizacyjne dla wędrownych form turystyki występują w gminach o największym zróżnicowaniu rodzajowym zarówno walorów i atrakcji turystycznych, jak również zagospodarowania turystycznego. Zgodnie z tym założeniem przeprowadzono pełną inwentaryzację analizowanych elementów a następnie ocenę zróżnicowań rodzajowych poszczególnych elementów w

gminach. Zdając sobie sprawę z uproszczenia metodycznego nie rozpatrywano wielu cech związanych tak z walorami i atrakcjami turystycznymi, jak i przejawami zagospodarowania turystycznego. Wymienić tu należy m.in. takie cechy jak: stan walorów turystycznych i stopień ich wykorzystania, wykorzystanie istniejących ofert turystycznych, ilość i wielkość obiektów noclegowych i ich sezonowość, gęstość szlaków turystycznych i ich położenie względem siebie itp.

Podstawę opracowania stanowiła inwentaryzacja przeprowadzona na przełomie 1993 i 1994 r. z wykorzystaniem następujących materiałów źródłowych:

- publikowane i robocze materiały informacyjne typu krajoznawczego zawarte w przewodnikach, folderach, ulotkach informacyjnych, mapach turystycznych,
- materiały regionalnych i lokalnych punktów i ośrodków informacji turystycznej, urzędów administracji państwowej i samorządowej, oferty poszczególnych jednostek organizacyjnych zajmujących się obsługą ruchu turystycznego.

1.1. Walory i atrakcje turystyczne /rys. 1a-1g/

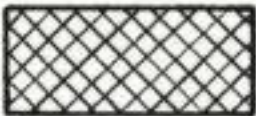
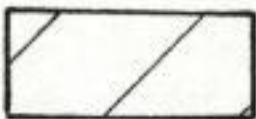
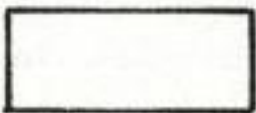
Do inwentaryzacji walorów i atrakcji turystycznych wykorzystano istniejące źródła publikowane i nieopublikowane. Dane te zostały uzupełnione o informacje dotyczące wielkoobszarowych terenów o funkcjach turystycznych /wg. Planu zagospodarowania turystycznego Polski - uzupełnione/, zaktualizowane dane dotyczące terenów chronionych oraz stosunkowo szeroki zestaw atrakcji turystycznych oferowanych przez różne jednostki organizacyjne /biura turystyczne, osoby prywatne, władze samorządowe, organizacje społeczne itp./. Do tej ostatniej grupy zaliczyć można zarówno oferty uczestnictwa w różnego typu imprezach turystycznych, paraturystycznych i rekreacyjnych, jak również np. oferty tworzenia nowych atrakcji turystycznych np. na budowę kąpieliska, adaptację istniejących obiektów zabytkowych na cele turystyczne itp. Przy takim podejściu na równi traktowane było występowanie w danej gminie zarówno istniejących i potencjalnych walorów turystycznych, jak i oferowanych atrakcji związanych z

Rys. 1a - 1g

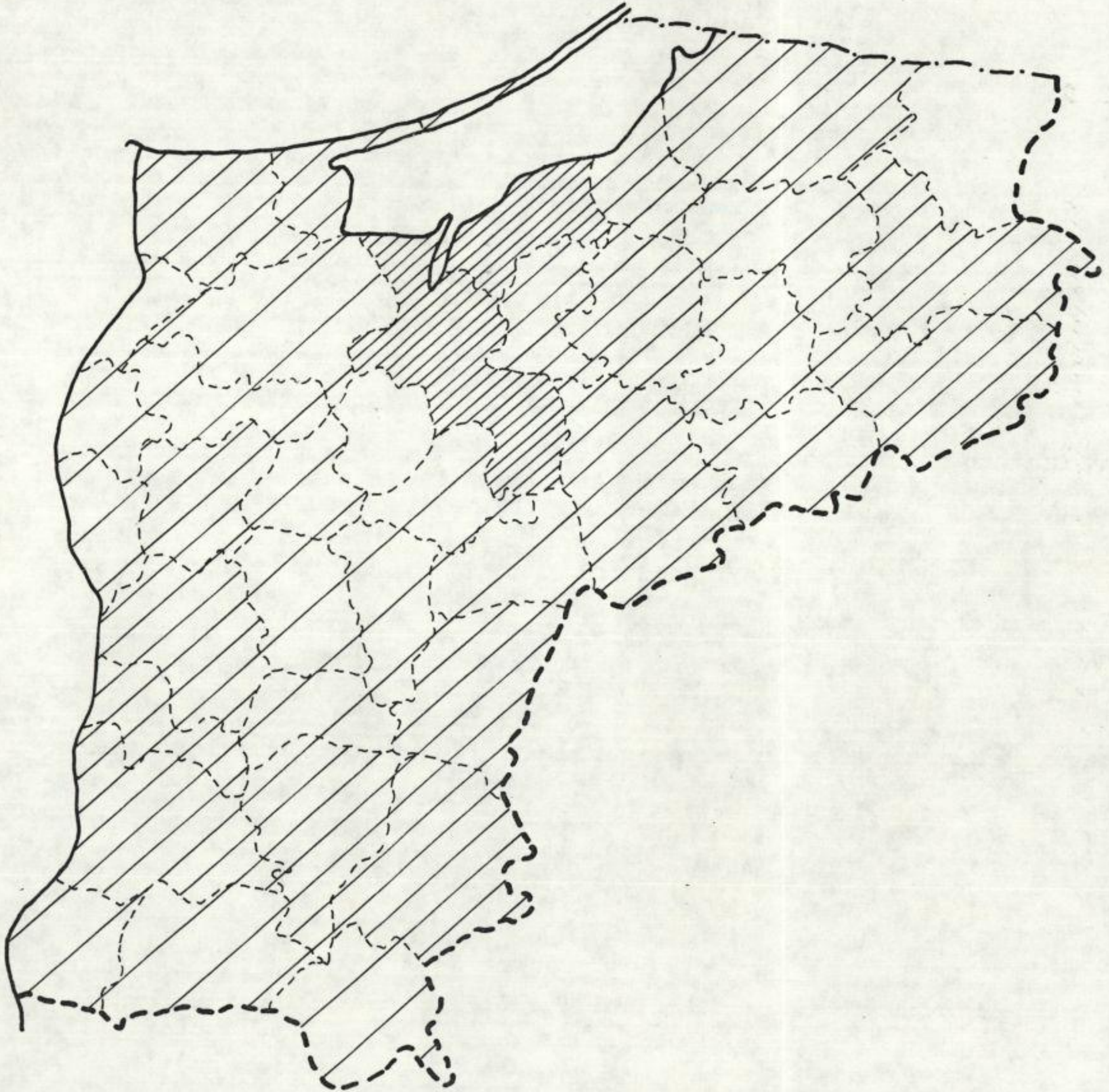
Zróżnicowanie rodzajowe walorów i atrakcji turystycznych
w gminach Polski północno-wschodniej

Legenda:

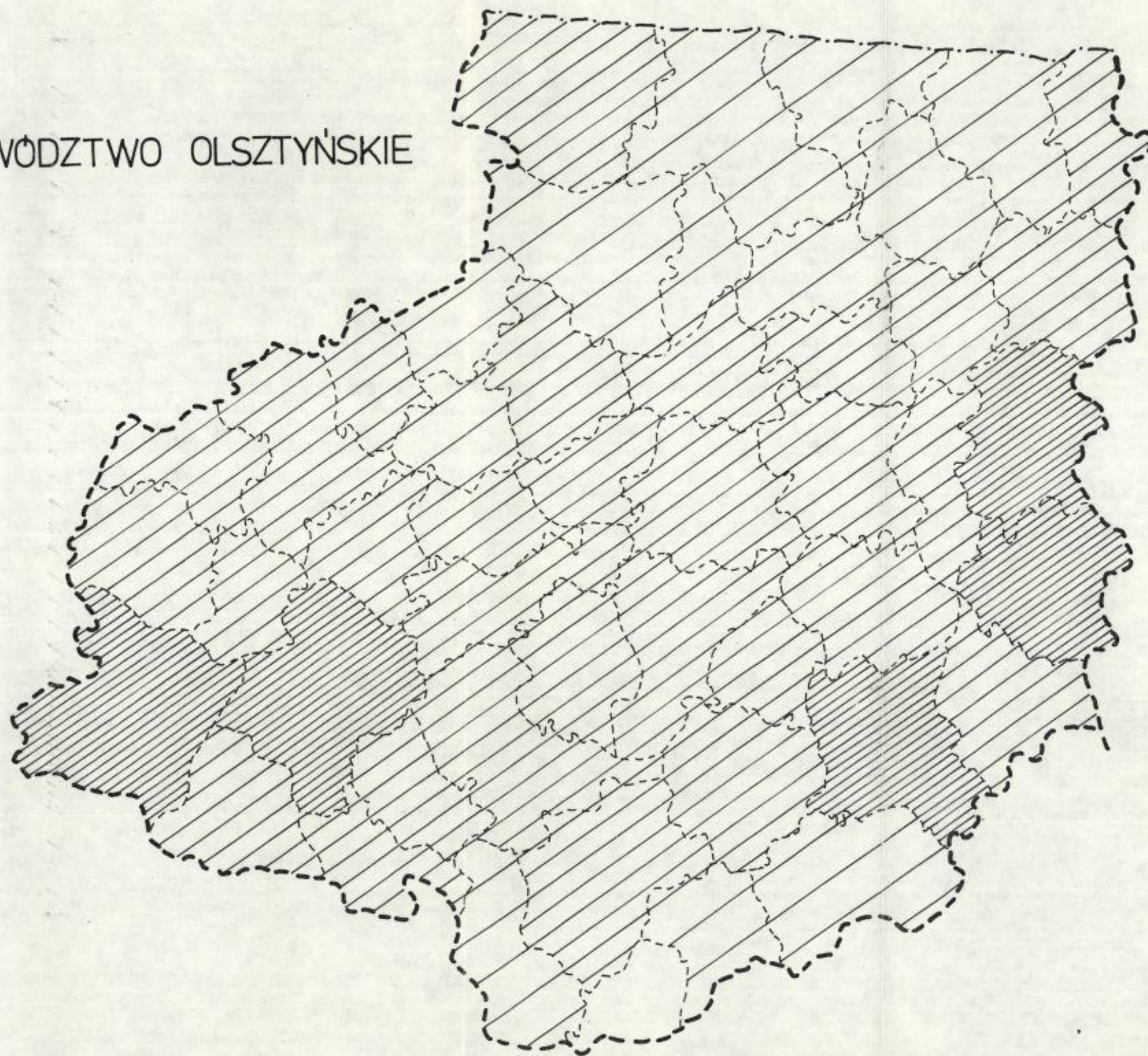
Gminy o zróżnicowaniu rodzajowym walorów i
atrakcji turystycznych:

	bardzo dużym
	dużym
	średnim
	małym
	brak zinwentaryzowanych walorów i atrakcji turystycznych

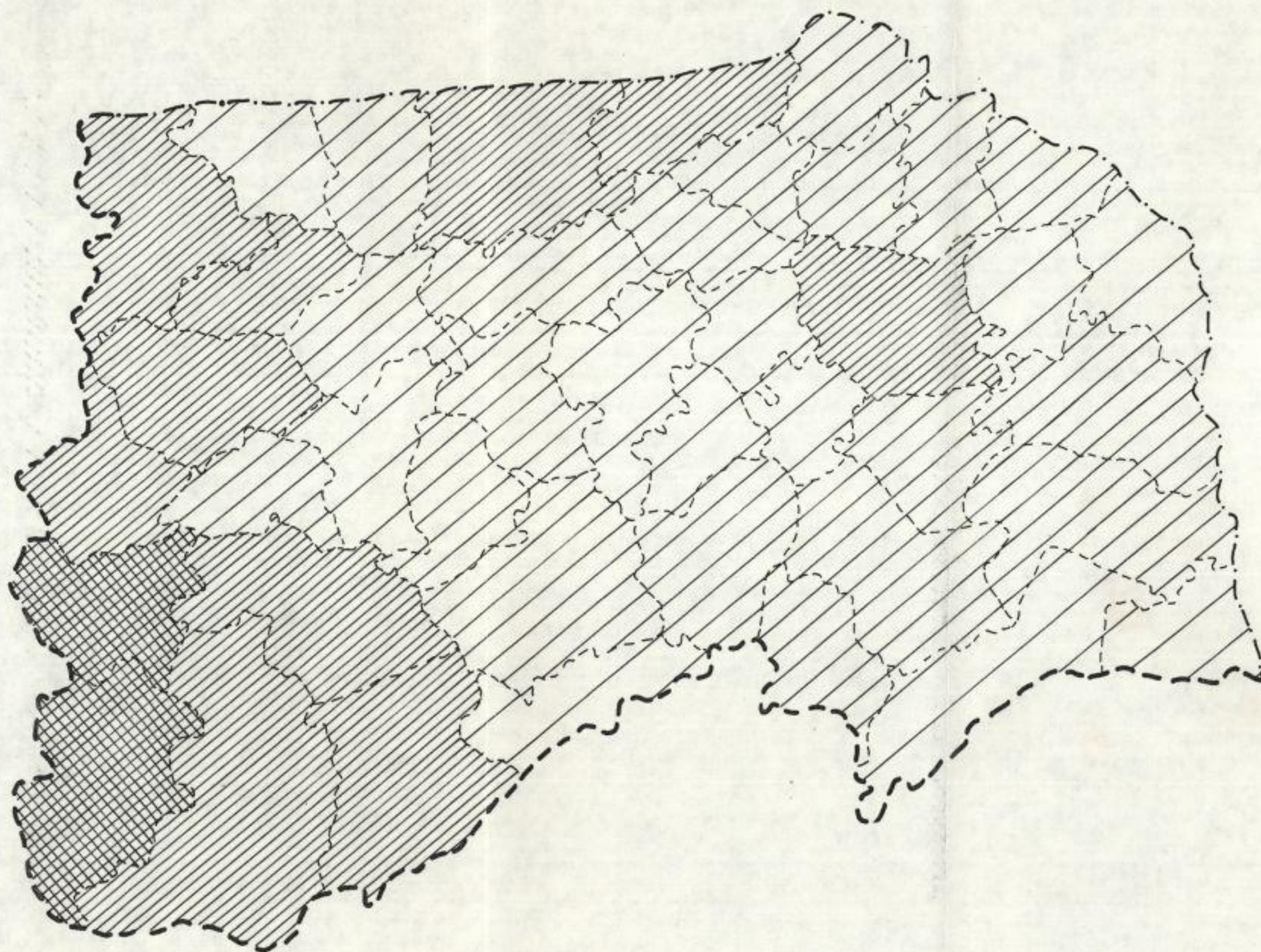
WOJEWÓDZTWO ELBLĄSKIE

WOJEWÓDZTWO OLSZTYŃSKIE

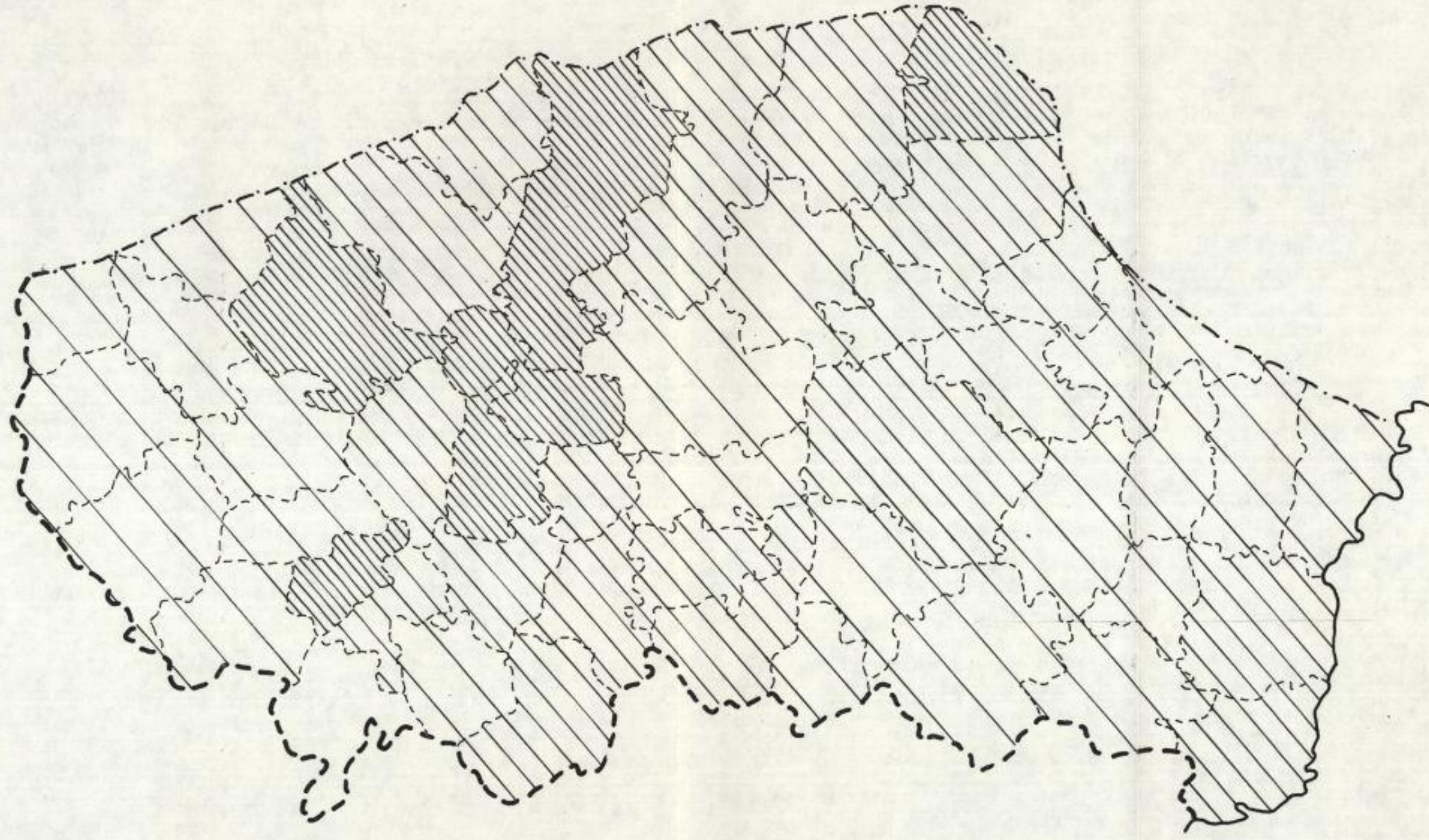

WOJEWÓDZTWO SUWALSKIE

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Rys. 1d

WOJEWÓDZTWA:
OSTROŁĘCKIE ŁOMŻYŃSKIE

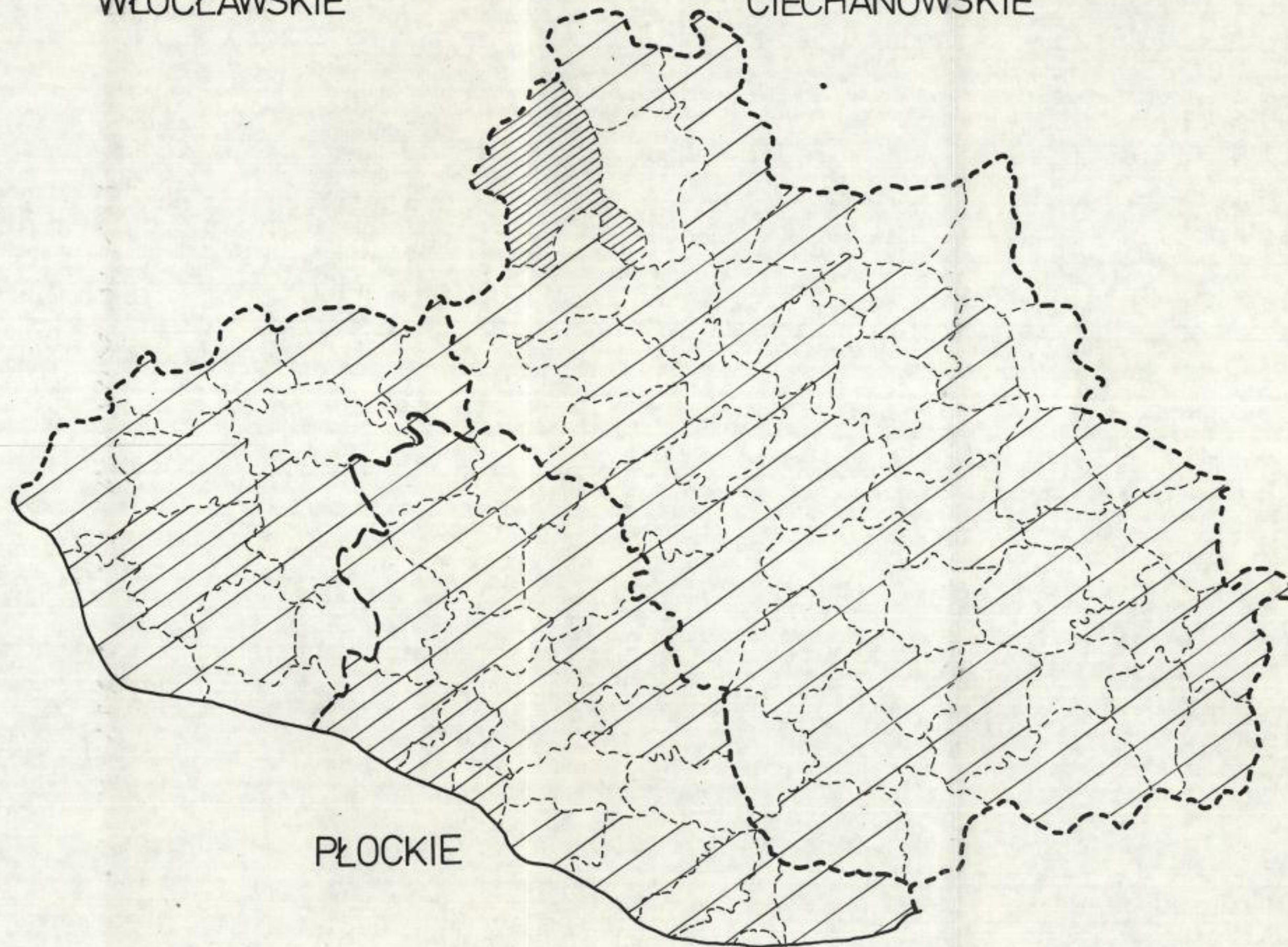

WOJEWÓDZTWA:

Rys. 1f

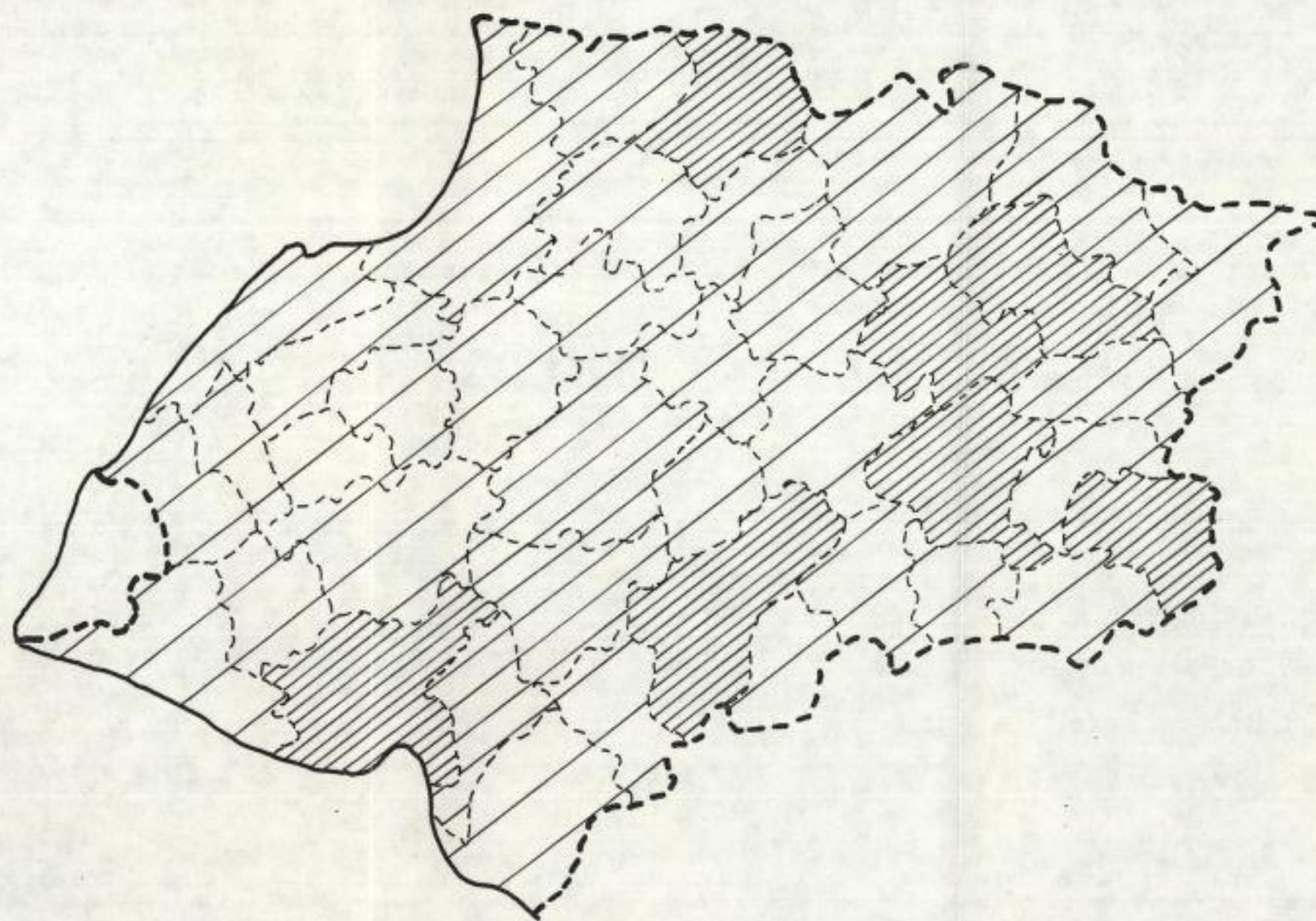
WŁOCŁAWSKIE

CIECHANOWSKIE

PŁOCKIE

WOJEWÓDZTWO TORUŃSKIE

pobytem na terenie gminy. W sumie wydzielono 26 rodzajów walorów i atrakcji turystycznych, którymi są:

- obszary z walorami wypoczynkowymi i krajoznawczymi I - III kategorii /3 rodzaje wydzielen przestrzennych/,
- obszary predystynowane do rozwoju wypoczynku: nawodnego, narciarstwa śladowego, wędrówek pieszych /4 rodzaje wydzielen przestrzennych/,
- obszary i obiekty chronione: parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, istniejące i projektowane rezerваты przyrody, pomniki przyrody i inne osobliwości przyrody /7 rodzajów wydzielen przestrzennych/,
- obiekty sakralne,
- nekropolie,
- muzea, izby regionalne, skanseny,
- zamki, pałace, dwory,
- młyny, wiatraki, śluzy, chałupy i inne obiekty budownictwa lokalnego,
- militaria, np. bunkry, transzeje, pola bitew,
- stacje badawcze, ośrodki dydaktyki udostępnione do zwiedzania,
- uzdrowiska i sanatoria traktowane jako atrakcje krajoznawcze,
- ośrodki i obiekty sportowo-rekreacyjne, w których nie występuje baza noclegowa; np. ośrodki wędkarskie, żeglarskie, narciarskie baseny, korty tenisowe, wypożyczalnie rowerów, sprzętu turystycznego, stadniny koni, bazy turystyki konnej,
- obiekty przeznaczone do zagospodarowania na cele turystyczne np. oferty adaptacji obiektów pałacowych, pałaców, dworów i ich udostępnienie do zwiedzania,
- oferty uczestnictwa w specjalistycznych atrakcjach turystycznych, paraturystycznych i rekreacyjnych np. możliwość uczestnictwa w locie samolotem nad miastem, przejażdżki łodzią rybacką w połączeniu z połowem ryb, przejażdżki bryczkami, uczestnictwa w uroczystościach rodzinnych, w pracach i w życiu miejscowej ludności itp.,
- inne walory i atrakcje turystyczne.

Na powyższej podstawie wydzielono gminy o następującym zróżnicowaniu walorów i atrakcji turystycznych:

- bardzo dużym: ponad 15 różnych rodzajów
- dużym: od 11 do 15 - " -
- średnim: od 5 do 10 - " -
- małym: od 1 do 5 - " -
- braku zinwentaryzowanych walorów i atrakcji turystycznych.

Największe zróżnicowanie rodzajowe walorów i atrakcji turystycznych występuje w gminach województw: suwalskiego, białostockiego, olsztyńskiego i toruńskiego a najmniejsze w województwach: ciechanowskim, łomżyńskim i elbląskim /rys. 1a-1g/.

1.2. Baza noclegowa /rys. 2a-2g/

Wyróżniono 11 następujących rodzajów bazy noclegowej:

- stacje wodne i inne obiekty obsługi turystyki wodnej,
- schroniska i bazy turystyczne,
- domy wycieczkowe i domy turysty,
- campingi,
- pola biwakowe i pola namiotowe,
- hotele, motele, zajazdy,
- pensjonaty,
- kwatery prywatne,
- ośrodki wypoczynkowe, domki turystyczne,
- ogólnodostępne obiekty noclegowe we wsiach letniskowych,
- pokoje gościnne i inne obiekty w ośrodkach agroturystyki.

Rozpatrywano rodzaj obiektów bazy noclegowej występujących w danej gminie pod kątem przydatności tych obiektów dla rozwoju wędrownych form turystyki, przy założeniu, że rozwojowi temu sprzyja większe zróżnicowanie rodzajowe obiektów bazy noclegowej. Wydzielono 5 następujących grup gmin wg występującego zróżnicowania rodzajowego obiektów noclegowych:

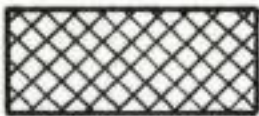
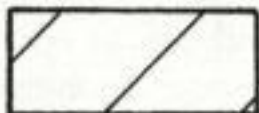
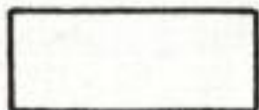
- bardzo duże: ponad 9 rodzajów obiektów
- duże: od 7 do 9 rodzajów obiektów
- średnie: od 4 do 6 rodzajów obiektów

Rys. 2a - 2g

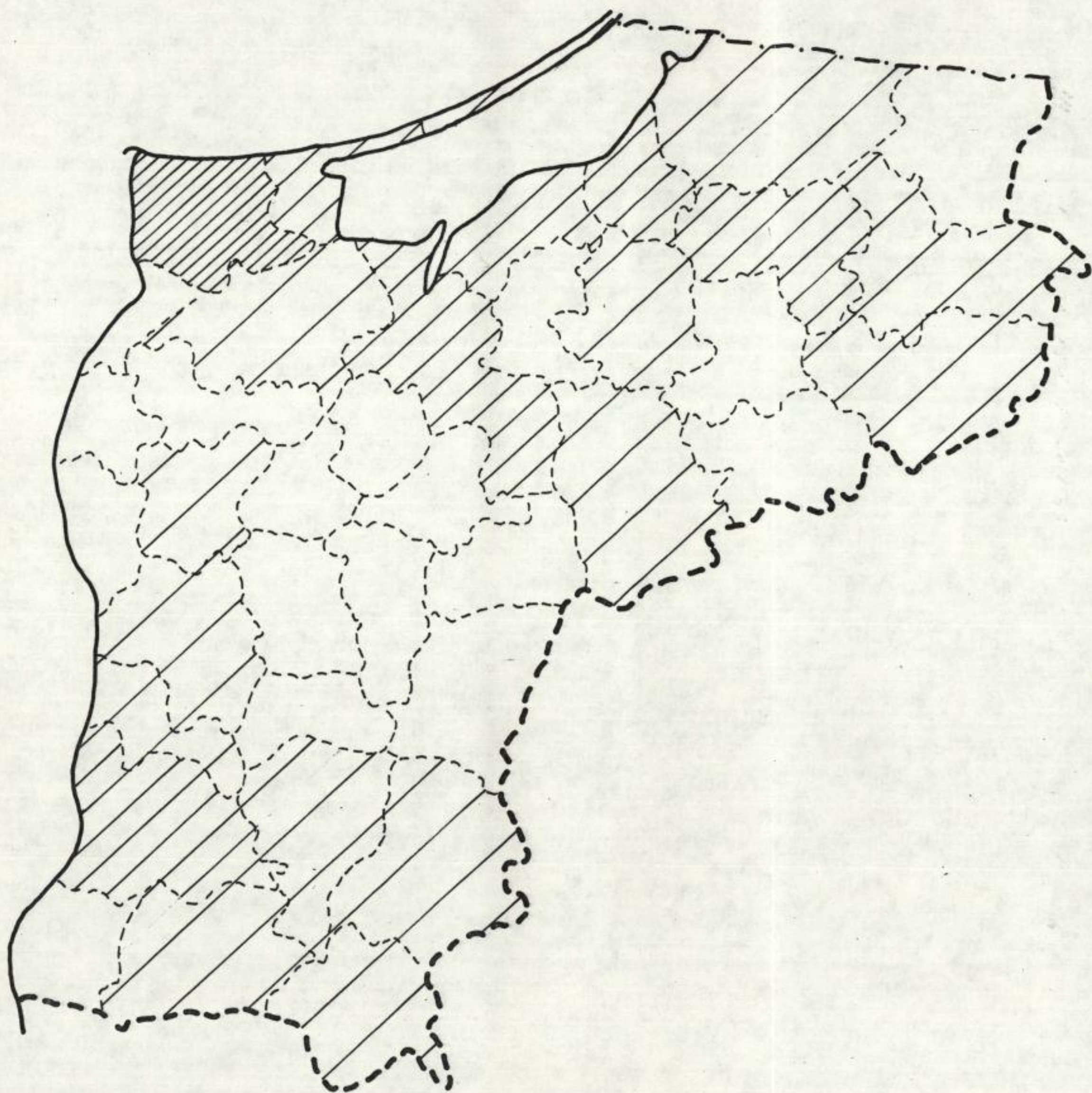
Zróżnicowanie rodzajowe bazy noclegowej w gminach
Polski północno-wschodniej

Legenda:

Gminy o zróżnicowaniu rodzajowym bazy noclegowej:

	bardzo dużym
	dużym
	średnim
	małym
	brak bazy noclegowej

WOJEWÓDZTWO ELBLĄSKIE

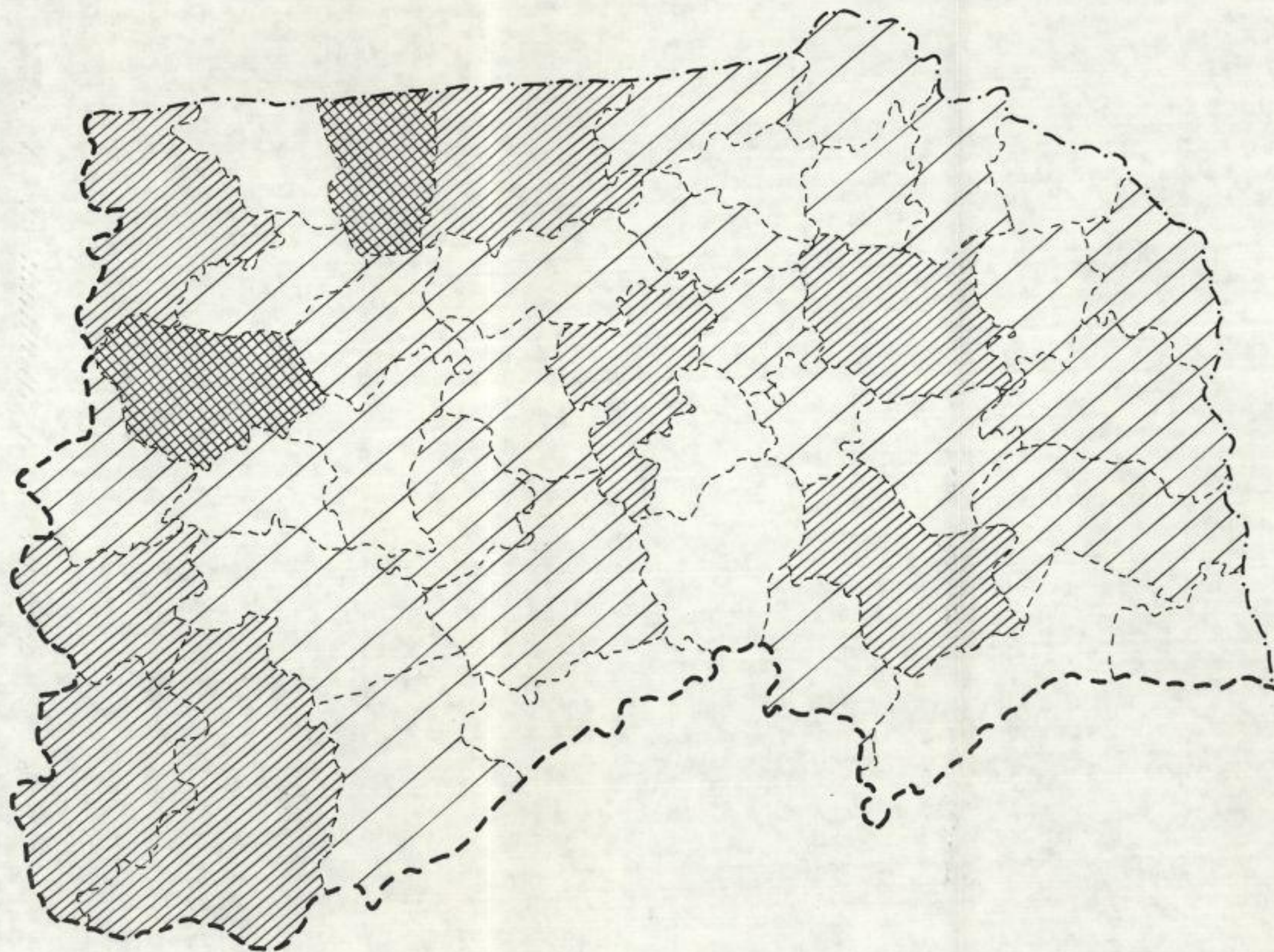

WOJEWÓDZTWO OLSZTYŃSKIE

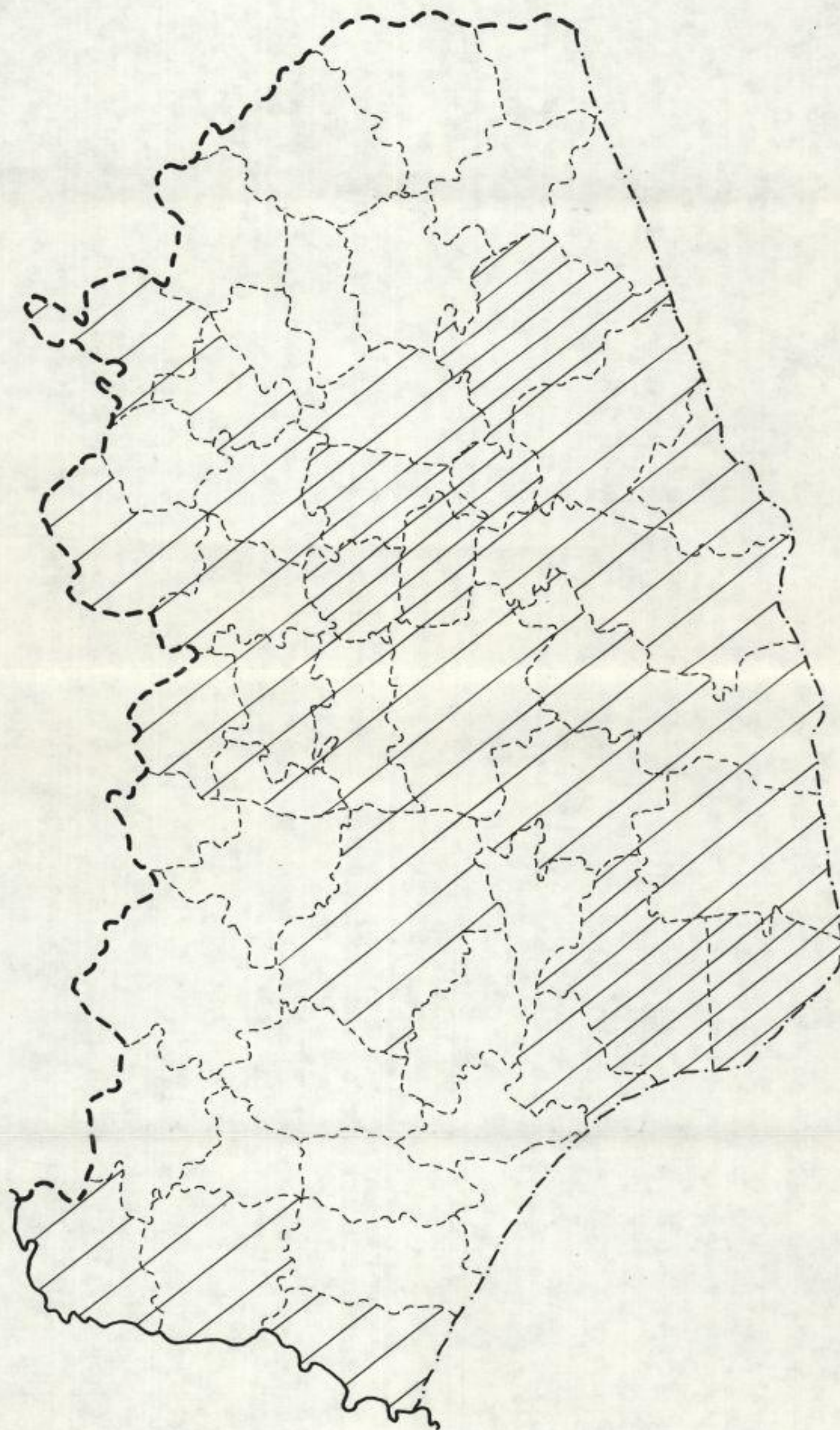

WOJEWÓDZTWO SUWALSKIE

Rys. 2c

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

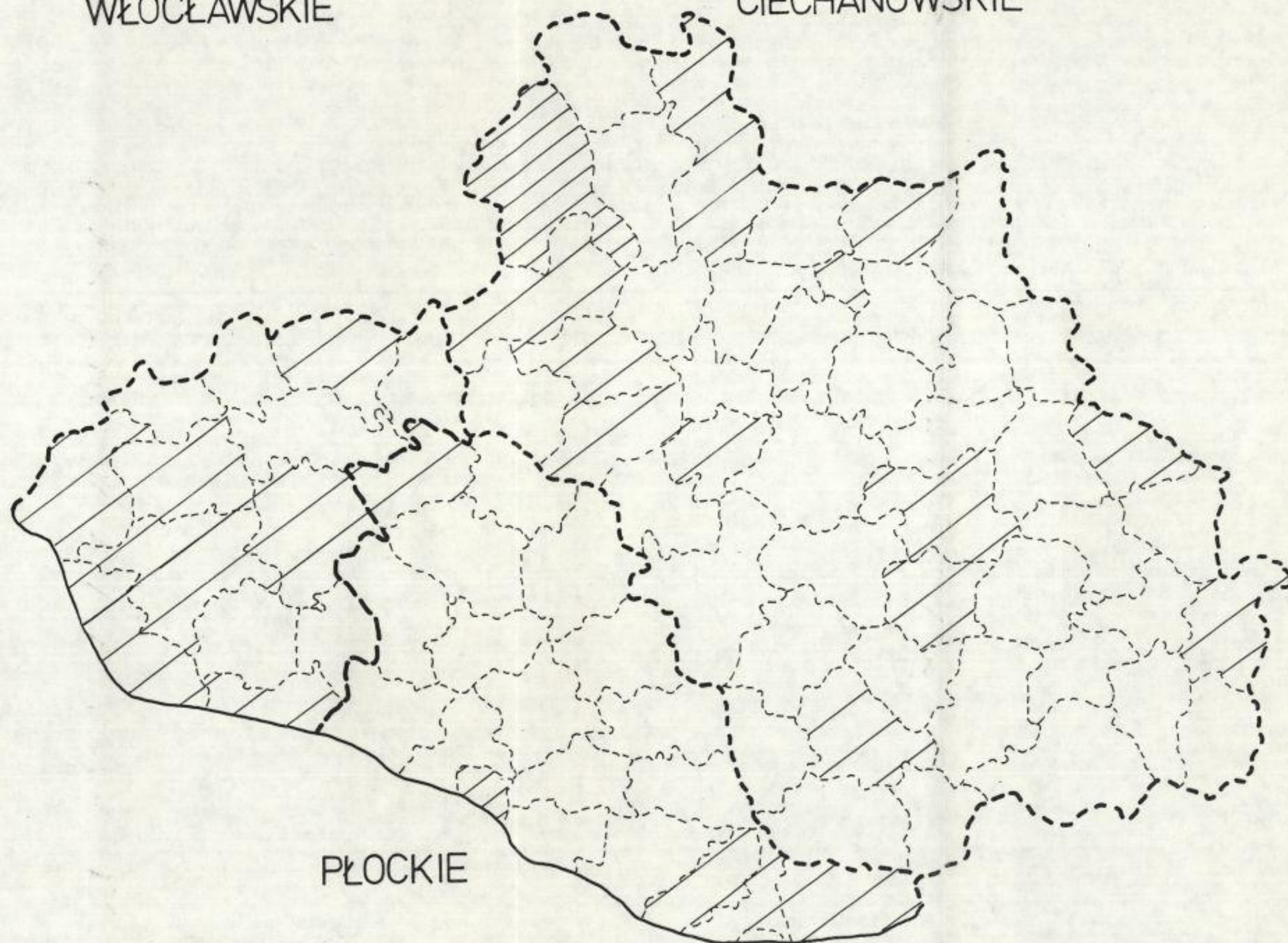
WOJEWÓDZTWA:
OSTROŁĘCKIE ŁOMŻYŃSKIE

WOJEWÓDZTWA:

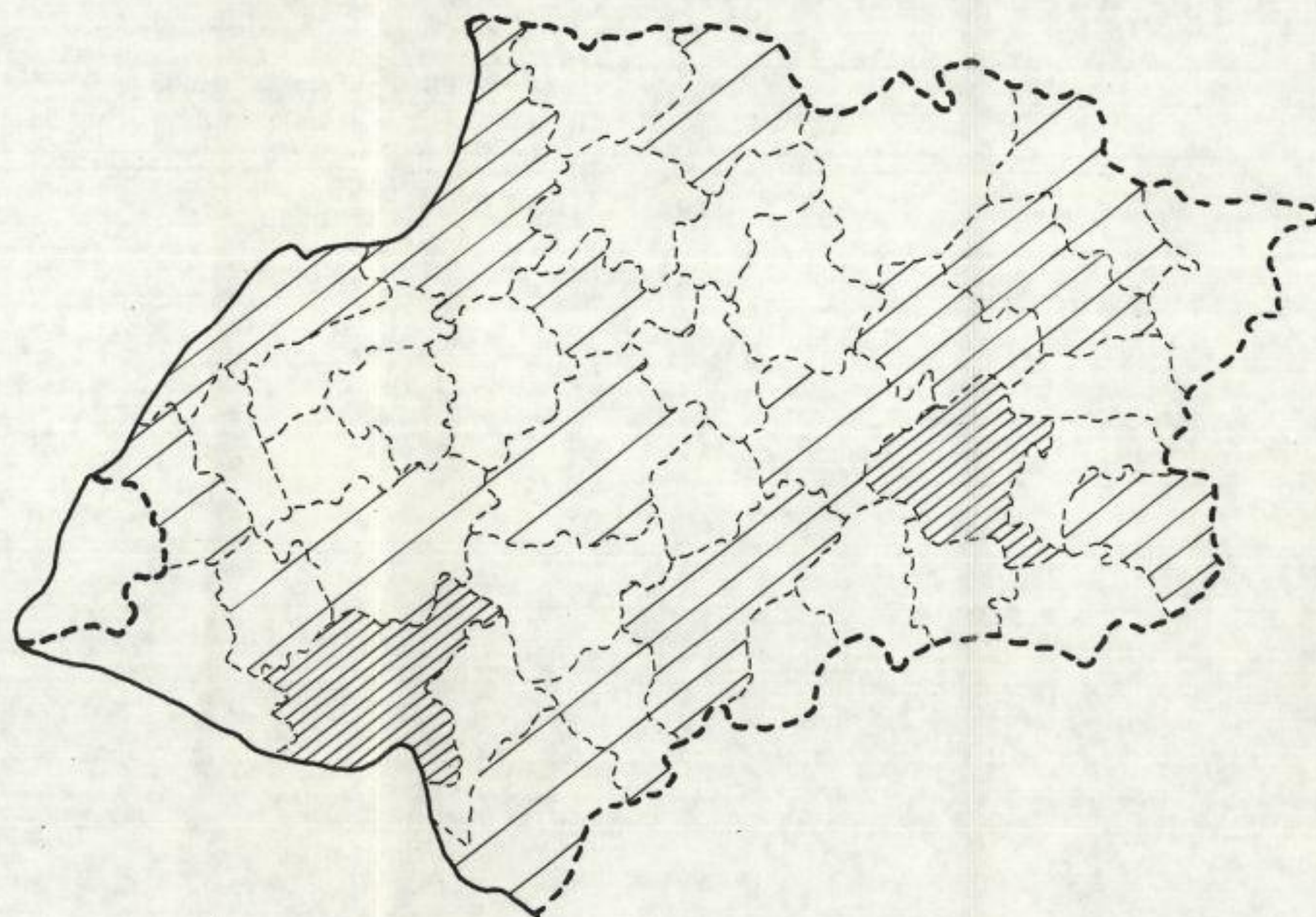
WŁOCŁAWSKIE

CIECHANOWSKIE

PŁOCKIE

WOJEWÓDZTWO TORUŃSKIE

- małe: od 1 do 3 rodzajów obiektów
- brak bazy noclegowej.

Zróżnicowanie rodzajowe bazy noclegowej na rozpatrywanym terenie jest ogólnie niewielkie. Przeważają gminy, w których występuje do 3 rodzajów bazy noclegowej, co nie sprzyja rozwojowi wędrownych form turystyki. Niekorzystne jest również to, że w dużej liczbie gmin, a nawet w obrębie znacznych części niektórych województw /np. białostockiego, ostrołęckiego, ciechanowskiego/, nie ma żadnego obiektu bazy noclegowej. Największe zróżnicowanie bazy noclegowej występuje na terenach charakteryzujących się już obecnie największą koncentracją ruchu turystycznego a więc w woj. olsztyńskim i suwalskim /rys. 2a-2g/.

1.3. Szlaki turystyczne /rys. 3a-3g/

Inwentaryzacja obejmuje wszystkie istniejące na opisywanym terenie szlaki turystyczne zarówno wyznakowane w terenie, jak i opisywane i polecane do zwiedzania w materiałach krajoznawczych. Wyodróżniono 5 rodzajów szlaków turystycznych: piesze, motorowe, kajakowe, żeglugi pasażerskiej i żeglarskie. Do kategorii szlaków pieszych zaliczono także wszystkie szlaki rowerowe, wędrówek konnych oraz szlaki narciarstwa śladowego wychodząc z założenia, że w większości przypadków lądowe wędrówki po tych szlakach traktowane mogą być alternatywnie. Z grupy szlaków motorowych wyłączono drogi dojazdowe do terenów o dużej atrakcyjności turystycznej /np. drogi dojazdowe do Puszczy Białowieskiej/ wychodząc z założenia, że drogi te stanowią przede wszystkim element dostępności komunikacyjnej i zwykle nie wykazują się większą atrakcyjnością turystyczną, jak ma to miejsce w przypadku szlaków motorowych sensu stricto.

Podczas inwentaryzacji nie rozpatrywano ani rangi poszczególnych szlaków, ani ich przydatności do odbywania wędrówek. Z tych względów w jednej grupie znalazły się, dla przykładu, także szlaki wodne jak rzeki Czarnej Hańczy i Bugu. W tym świetle należy zaznaczyć, że w poszczególnych grupach rodzajowych występować mogą szla-

Rys. 3a - 3g

Zróżnicowanie rodzajowe szlaków turystycznych
w gminach Polski północno-wschodniej

Legenda:

Gminy o zróżnicowaniu rodzajowym szlaków turystycznych:

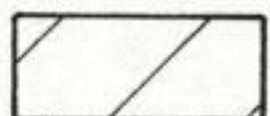
bardzo dużym

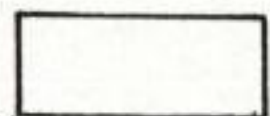
dużym

średnim

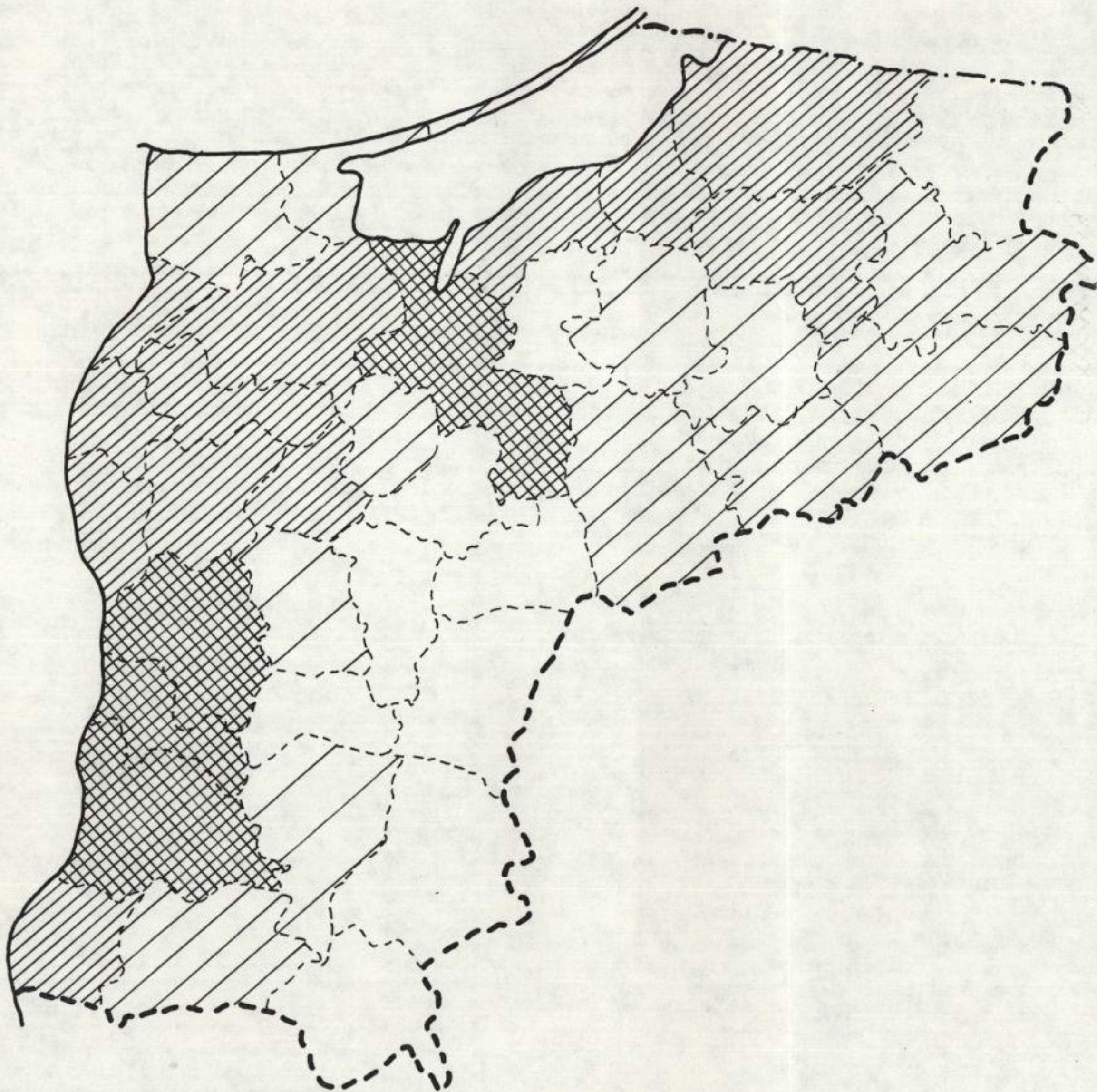

małym

brak szlaków turystycznych

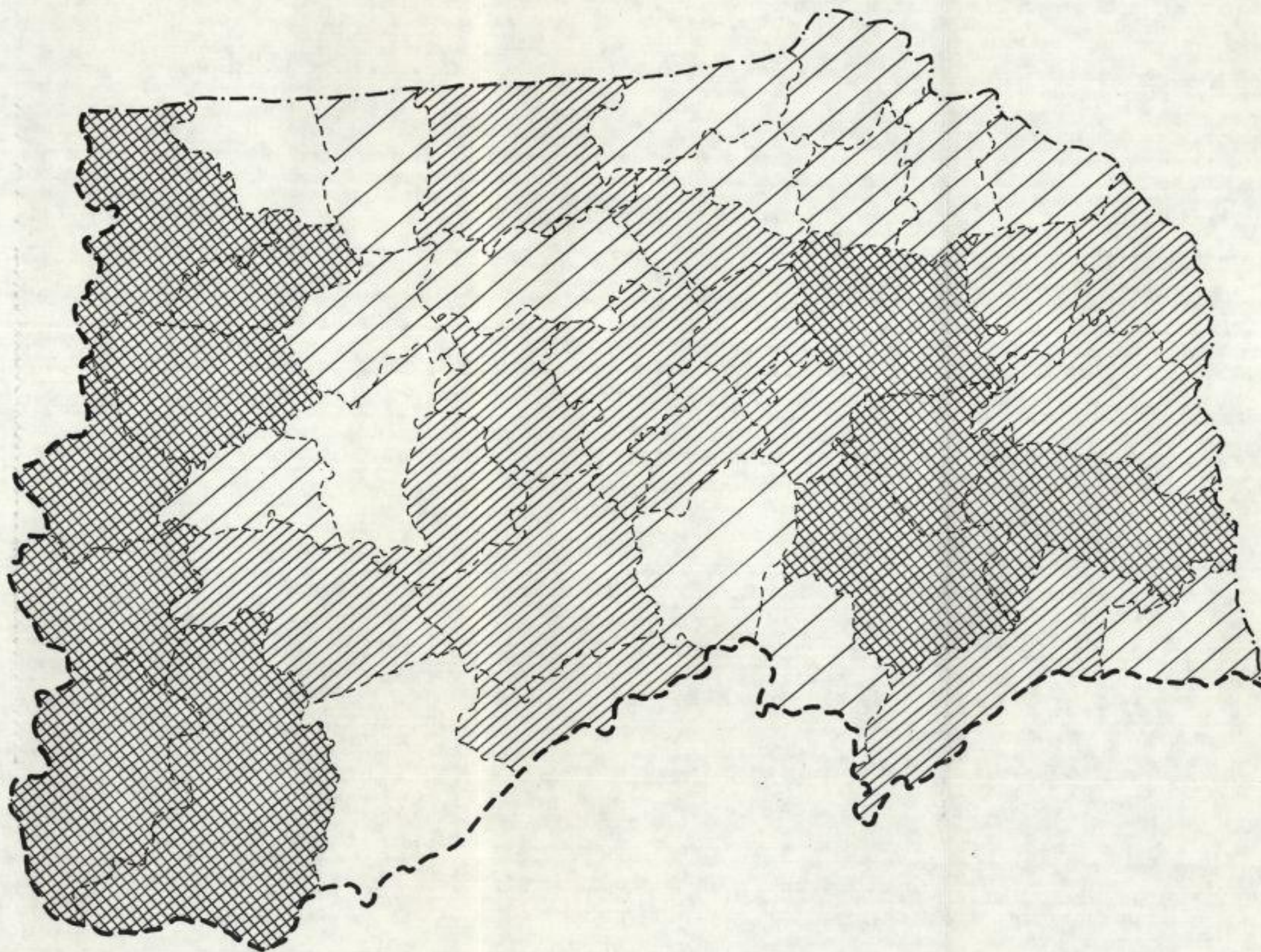
WOJEWÓDZTWO ELBLĄSKIE

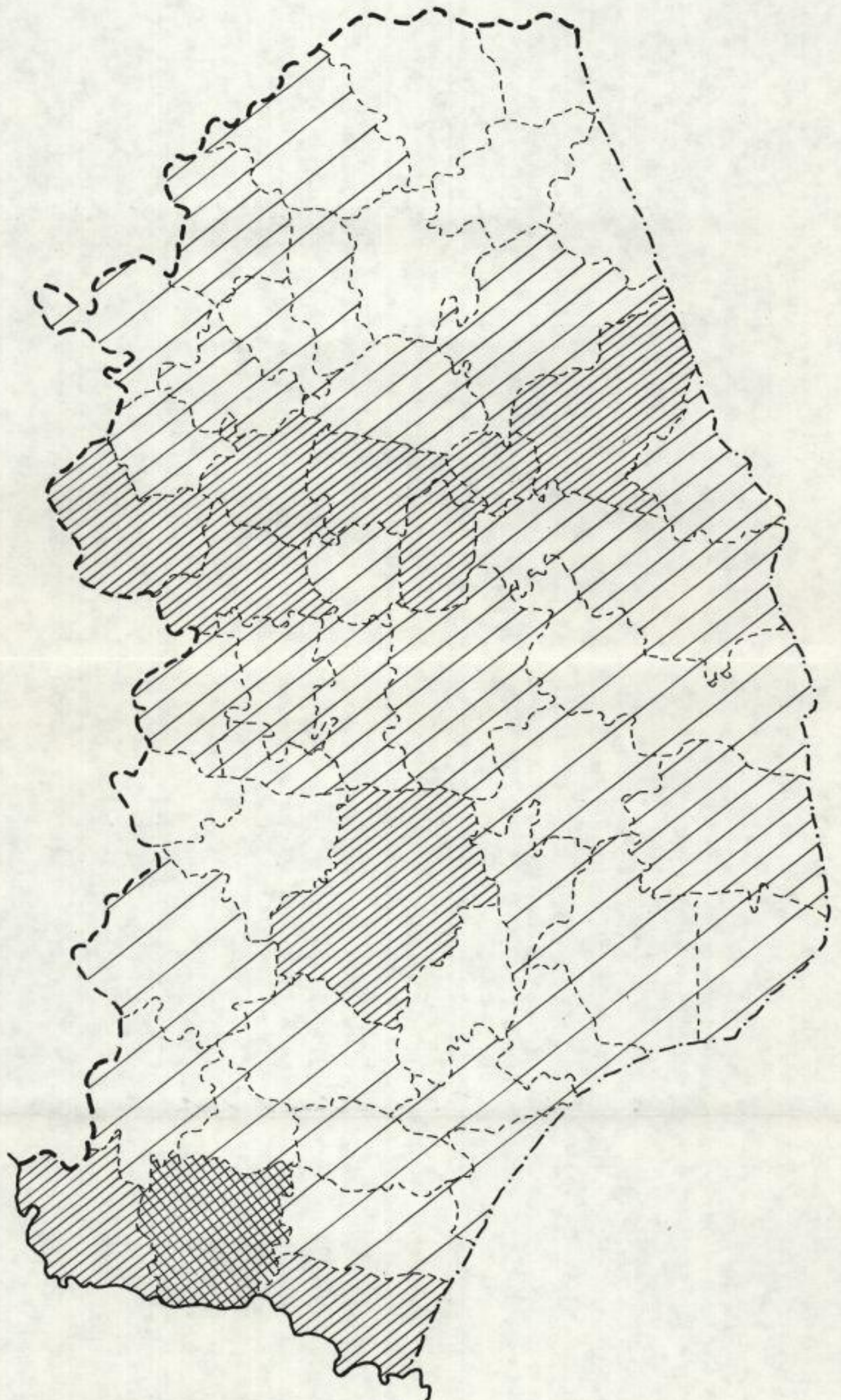
WOJEWÓDZTWO OLSZTYŃSKIE

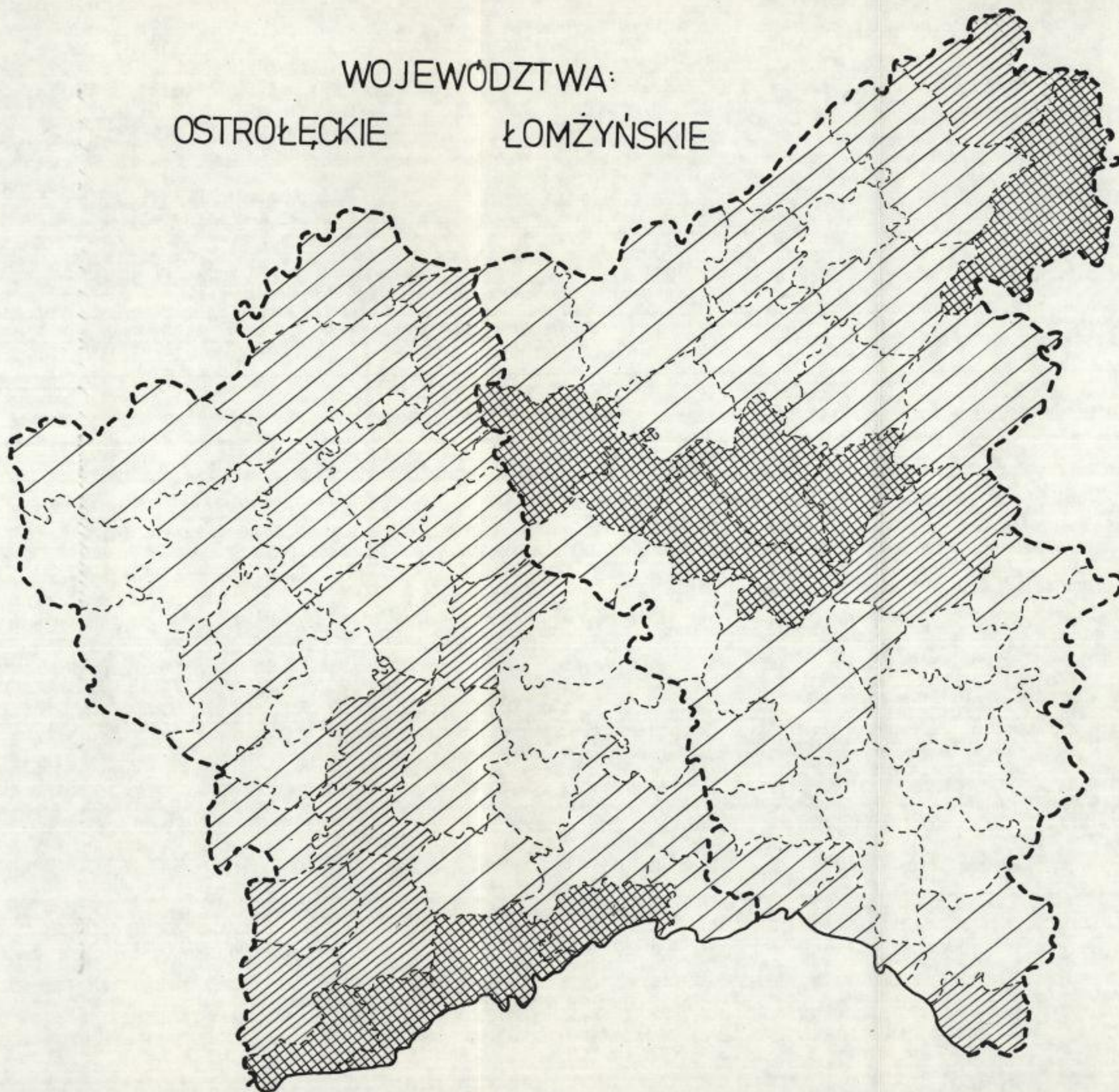
WOJEWÓDZTWO SUWALSKIE

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

WOJEWÓDZTWA:
OSTROŁĘCKIE ŁOMŻYŃSKIE

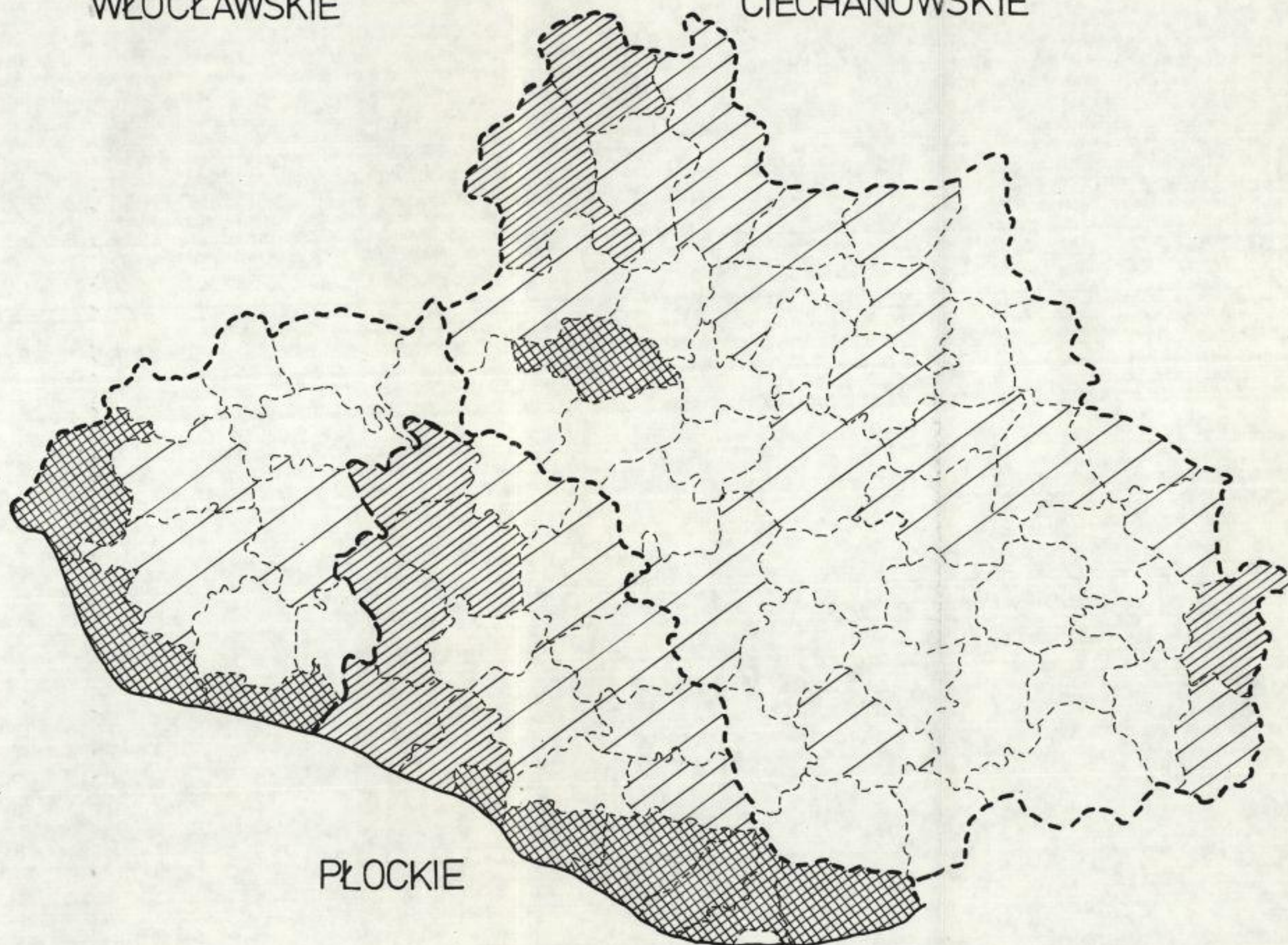

WOJEWÓDZTWA:

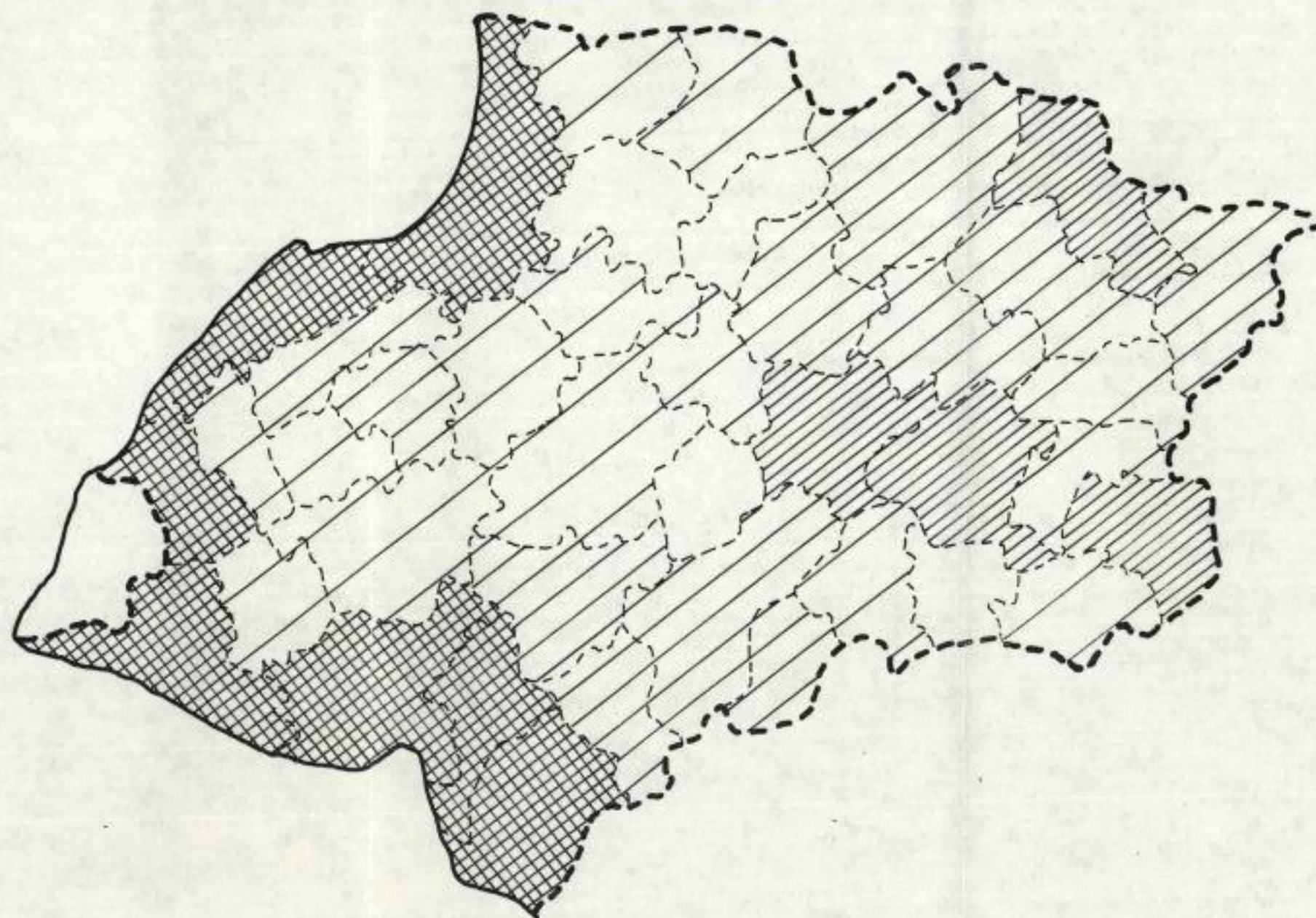
Rys. 3 f

WŁOCŁAWSKIE

CIECHANOWSKIE

WOJEWÓDZTWO TORUŃSKIE

ki turystyczne charakteryzujące się istotnymi różnicami pod względem atrakcyjności, zagospodarowania, jak i przydatności do odbywania wędrówek. Przyjęto ponadto, że przyporządkowanie danej gminie faktu występowania poszczególnych rodzajów szlaków turystycznych nie jest uzależnione od ich długości przebiegu przez teren gminy.

Zastosowano następujące grupowanie gmin wg liczby występujących rodzajów szlaków turystycznych:

- bardzo duże: ponad 3 rodzaje szlaków turystycznych
- duże: 3 - " -
- średnie: 2 - " -
- małe: 1 rodzaj - " -
- brak szlaków turystycznych.

Stosunkowo duże zróżnicowanie rodzajowe szlaków turystycznych /z wyjątkiem woj. ciechanowskiego i ostrołęckiego oraz centralnej części woj. toruńskiego i wschodniej części woj. elbląskiego/ jest następstwem wyższej od średniej krajowej jeziorności tego terenu i występowania znacznej liczby szlaków wodnych. Stanowi to dobrą podstawę do rozwoju wędrownych form turystyki z możliwością łączenia różnych rodzajów wędrówek. Największe zróżnicowania rodzajowe szlaków turystycznych występują w 4 województwach: suwalskim, olsztyńskim oraz toruńskim i elbląskim /rys. 3a-3g/.

2. Możliwości rozwojowe w świetle działań aktywizacyjnych

2.1. Metoda i wyniki oceny

Zmierzając do określenia kierunków aktywizacji poszczególnych gmin przez rozwój wędrownych form turystyki analizowano relacje występujące między zróżnicowaniami rozpatrywanych elementów. W ujęciu syntetycznym przyjęto ogólną zasadę względności występujących zróżnicowań dotyczących walorów i atrakcji turystycznych oraz bazy noclegowej i szlaków turystycznych. W myśl tej zasady najmniejsze możliwości aktywizacji występują w gminach, w których obserwuje się względną równowagę między zróżnicowaniem rozpatrywanych elementów. Analogicznie największe możliwości występują w gminach charaktery-

zujących się największymi dysproporcjami między zróżnicowaniem poszczególnych elementów.

Dla przykładu: gminy o bardzo dużym zróżnicowaniu walorów i atrakcji turystycznych charakteryzujące się przy tym słabym zróżnicowaniem bazy noclegowej i szlaków turystycznych mają znacznie większe możliwości podjęcia działań zmierzających w kierunku rozwoju wędrownych form turystyki od gmin, w których występuje bardzo duże /a więc względnie równoważne/ zróżnicowanie występujących walorów i atrakcji turystycznych. Analogicznie: w gminach o słabym zróżnicowaniu walorów i atrakcji turystycznych przy względnie odpowiadającym temu słabym zróżnicowaniu bazy noclegowej i szlaków turystycznych istnieją znacznie mniejsze możliwości rozwoju analizowanych form turystyki od gmin, w których istnieje względnie znacznie większe zróżnicowanie bazy noclegowej i szlaków turystycznych. W tej ostatniej grupie gmin występują zarówno możliwości przekształceń funkcjonalnych istniejącej bazy noclegowej, jak również organizacja takich atrakcji turystycznych, które stanowiłyby podstawę rozwoju wędrownych form turystyki. W gminach, gdzie już obecnie występuje duże zróżnicowanie rodzajowe walorów i atrakcji turystycznych przy jednocześnie dużym zróżnicowaniu rodzajowym bazy noclegowej i szlaków turystycznych możliwości takie są znacznie mniejsze i w praktyce sprowadzają się jedynie do podwyższania jakości istniejących walorów turystycznych, do ilościowego przyrostu istniejących atrakcji, zwiększenia liczby obiektów bazy noclegowej i szlaków turystycznych w obrębie istniejących już obecnie grup rodzajowych.

Na podstawie analizy relacji zachodzących między występującymi zróżnicowaniami wyróżniono 6 grup gmin /rys. 4a-4g/ charakteryzujących się:

- Grupa I: równowagą między zróżnicowaniem walorów i atrakcji turystycznych, bazy noclegowej i szlaków turystycznych,
- Grupa II: względnie małym zróżnicowaniem bazy turystycznej w stosunku do występujących zróżnicowań walorów i atrakcji turystycznych,

Rys. 4a - 4g

Zróżnicowanie rodzajowe analizowanych elementów w świetle
możliwości aktywizacji gmin przez wędrowne

formy turystyki

S Y N T E Z A

Legenda:

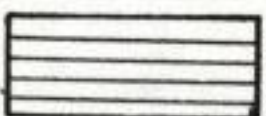
Grupy gmin o zróżnicowaniach walorów i atrakcji turystycznych
oraz bazy noclegowej i szlaków turystycznych:

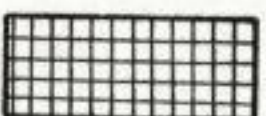
Grupa I: gminy odznaczające się równowagą między zróżnicowaniem walorów i atrakcji turystycznych, bazy noclegowej i szlaków turystycznych,

Grupa II: gminy o względnie małym zróżnicowaniu bazy turystycznej w stosunku do występujących zróżnicowań walorów i atrakcji turystycznych,

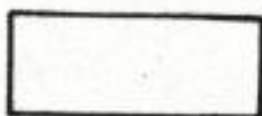
Grupa III: gminy o względnie małym zróżnicowaniu szlaków turystycznych w stosunku do występujących zróżnicowań walorów i atrakcji turystycznych,

Grupa IV: gminy o względnie małym zróżnicowaniu zarówno bazy noclegowej, jak i szlaków turystycznych w stosunku do występujących walorów i atrakcji turystycznych,

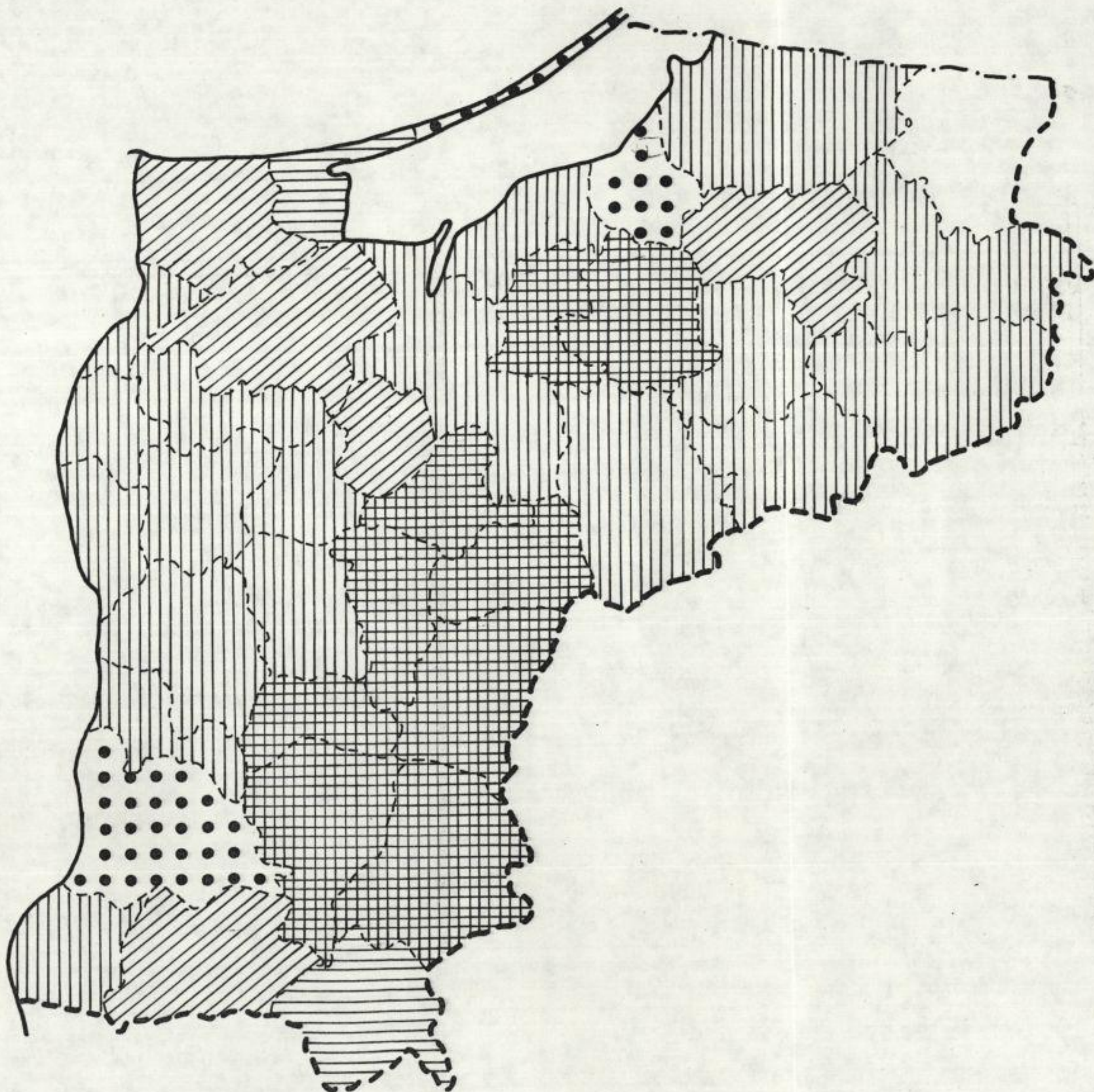

Grupa V: gminy o względnie małym zróżnicowaniu istniejących walorów i atrakcji turystycznych w stosunku do występujących zróżnicowań bazy noclegowej i szlaków turystycznych,

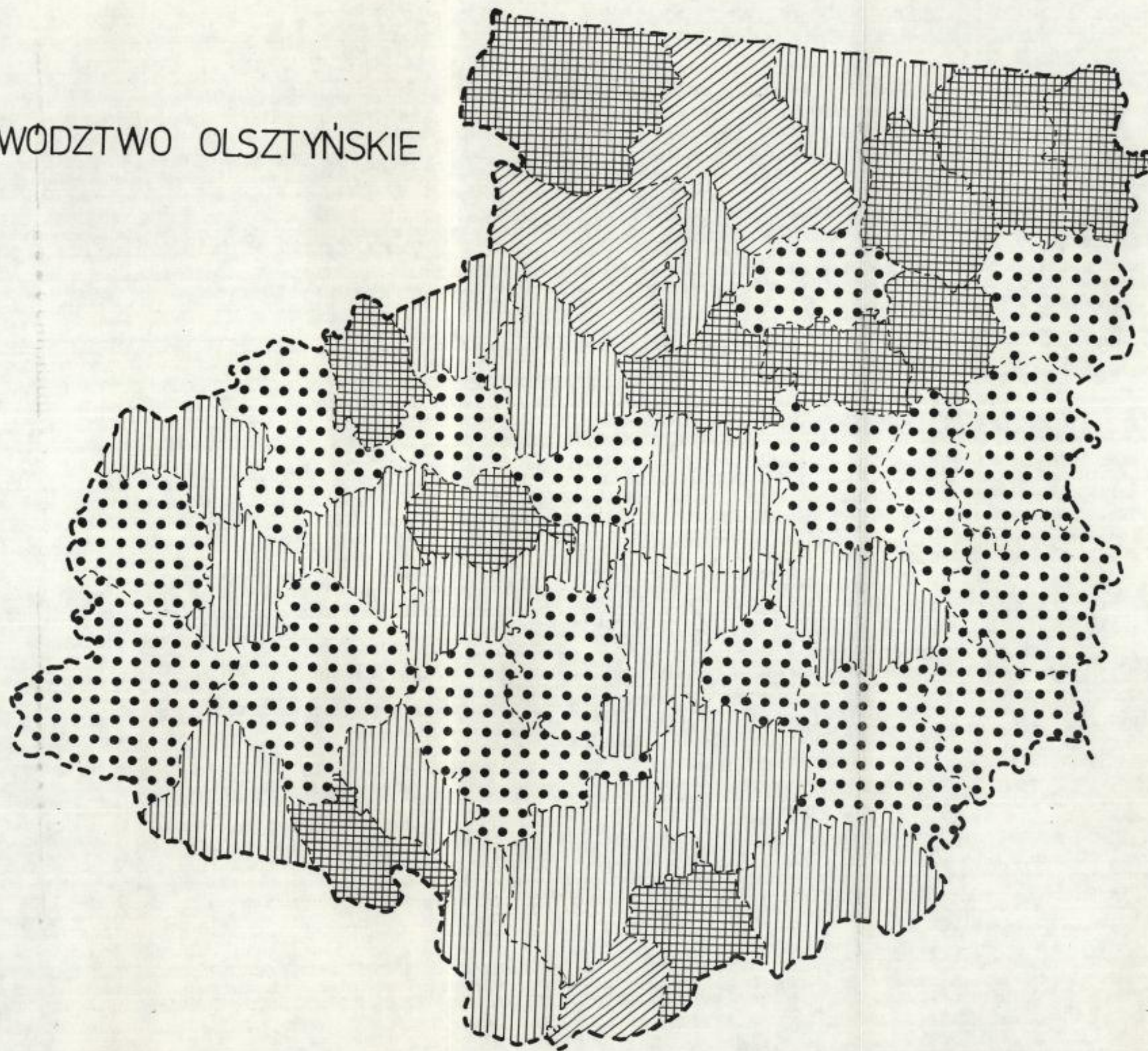

Grupa VI: gminy odznaczające się brakiem większych możliwości aktywizacji w dziedzinie rozwoju wędrownych form turystyki z uwagi na brak zinventaryzowanych walorów i atrakcji turystycznych oraz bazy noclegowej i szlaków turystycznych.

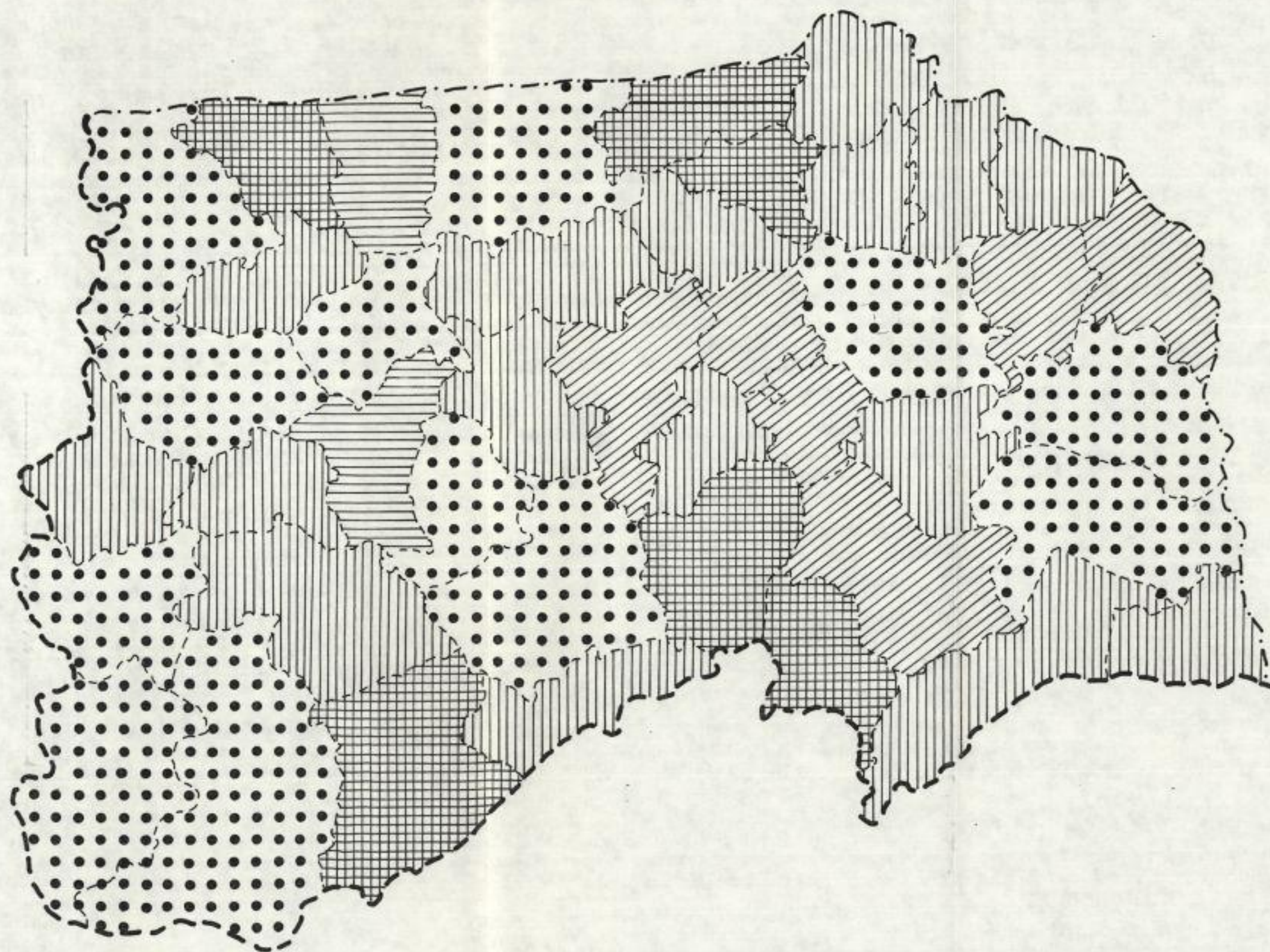
WOJEWÓDZTWO ELBLĄSKIE

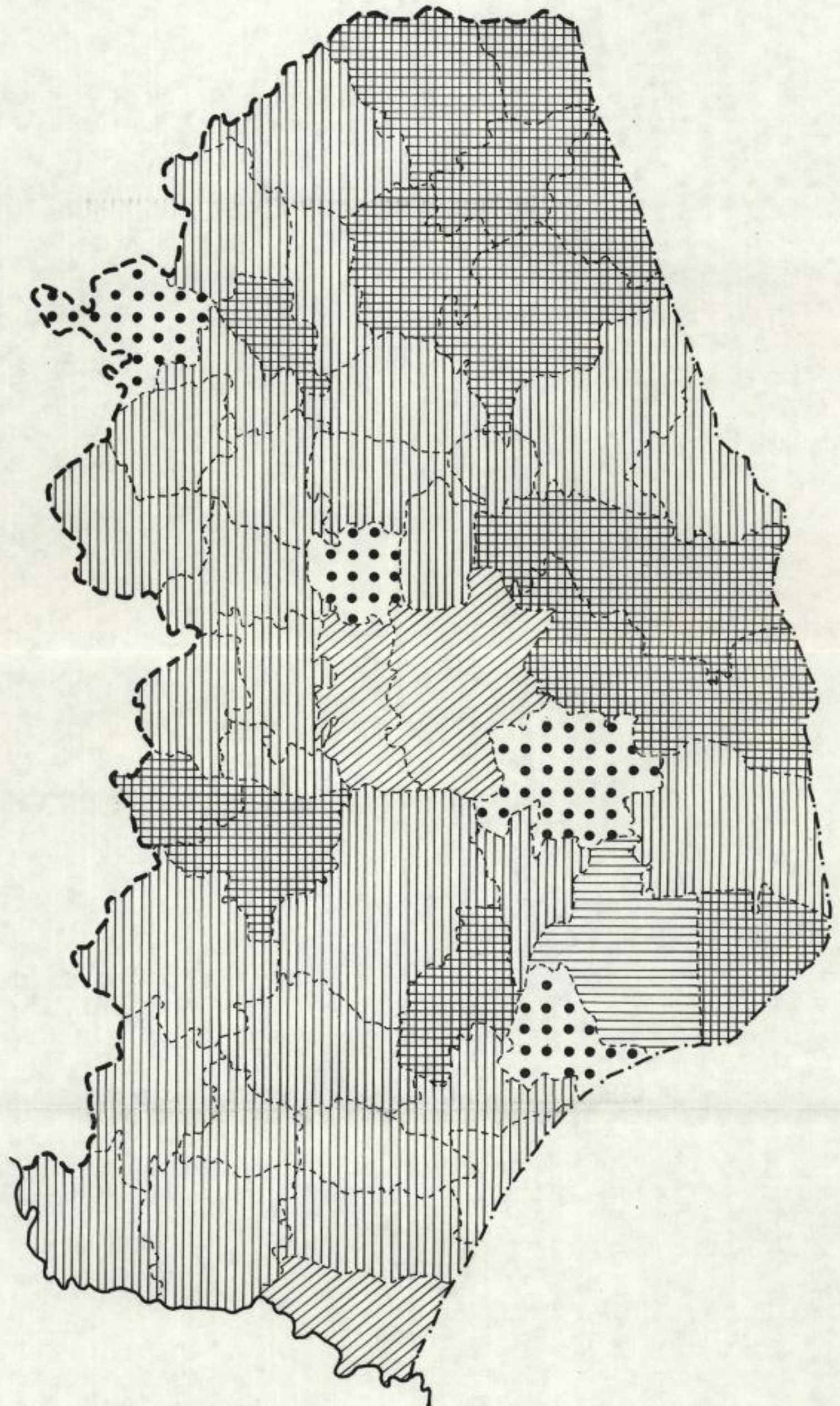
WOJEWÓDZTWO OLSZTYŃSKIE

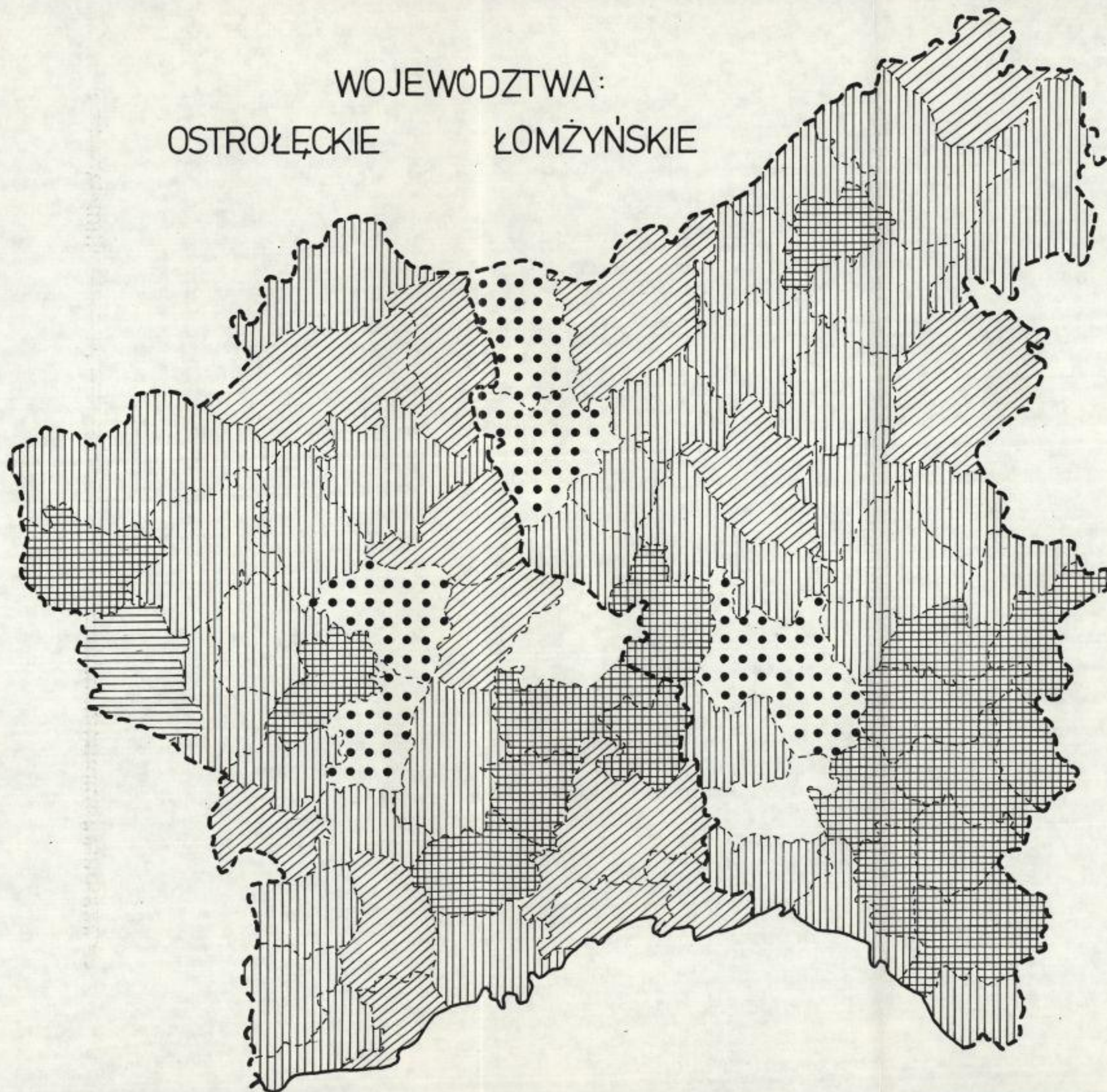
WOJEWÓDZTWO SUWALSKIE

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

WOJEWÓDZTWA:
OSTROŁĘCKIE ŁOMŻYŃSKIE

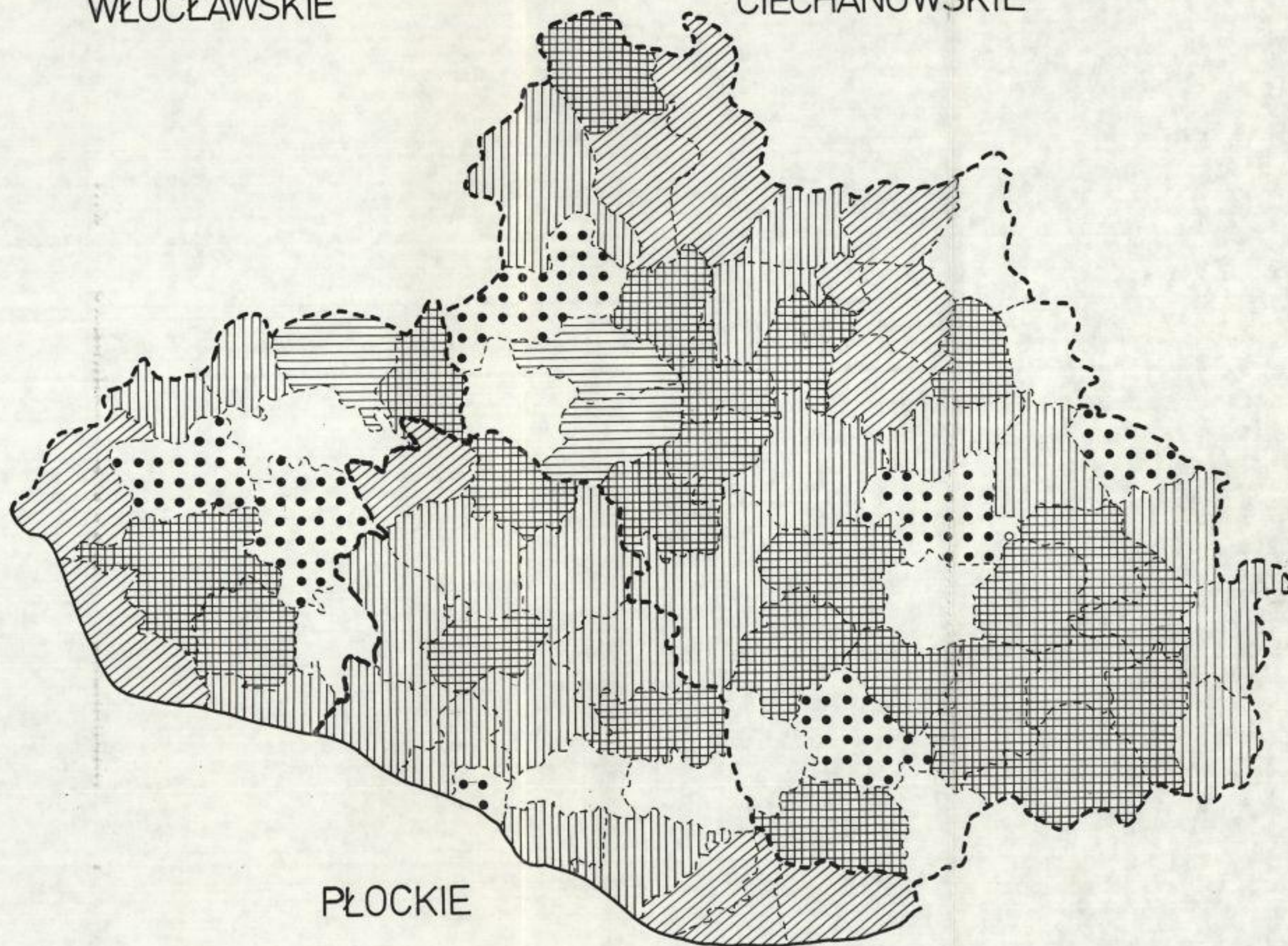

WOJEWÓDZTWA:

Rys. 4f

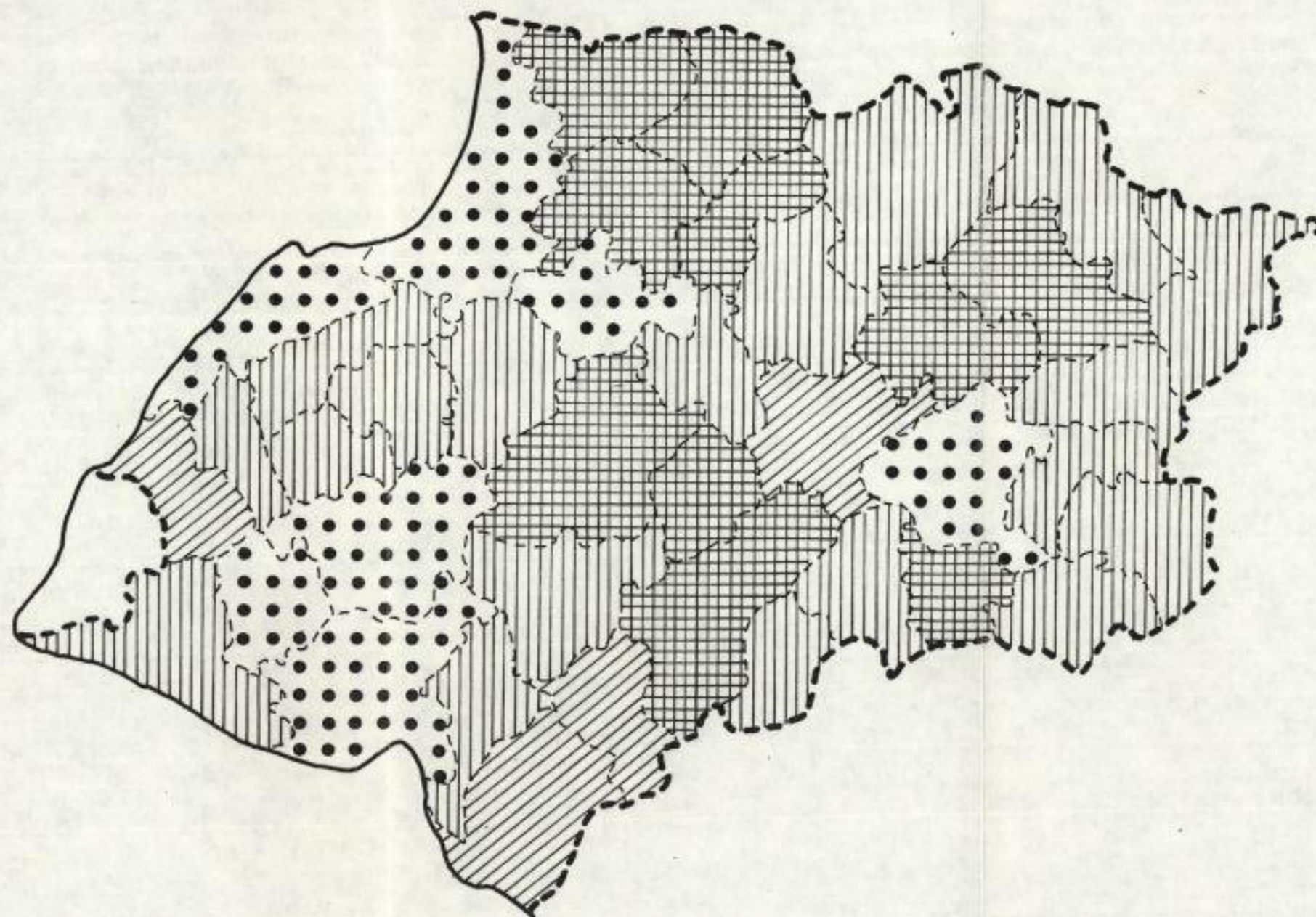
WŁOCŁAWSKIE

CIECHANOWSKIE

PŁOCKIE

WOJEWÓDZTWO TORUŃSKIE

- Grupa III: względnie małym zróżnicowaniem szlaków turystycznych w stosunku do występujących zróżnicowań walorów i atrakcji turystycznych,
- Grupa IV: względnie małym zróżnicowaniem zarówno bazy noclegowej, jak i szlaków turystycznych w stosunku do występujących walorów i atrakcji turystycznych,
- Grupa V: względnie małym zróżnicowaniem istniejących walorów i atrakcji turystycznych w stosunku do występujących zróżnicowań bazy noclegowej i szlaków turystycznych,
- Grupa VI: brakiem większych możliwości aktywizacji w dziedzinie rozwoju wędrownych form turystyki z uwagi na brak zinventaryzowanych walorów i atrakcji turystycznych oraz bazy noclegowej i szlaków turystycznych.

W sumie ocenie podlegało 368 gmin. Wyniki oceny w układzie wojewódzkim przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1.

Wyniki oceny zróżnicowań rodzajowych walorów i atrakcji turystycznych oraz bazy noclegowej i szlaków turystycznych w gminach Polski północno-wschodniej

Województwo	Liczba gmin wg występujących zróżnicowań						Ogółem
	Grupa gmin						
	I	II	III	IV	V	VI	
białostockie	4	29	1	13	3	-	50
ciechanowskie	4	10	2	18	6	6	46
elbląskie	3	18	2	9	4	1	37
łomżyńskie	3	20	-	11	4	1	39
olsztyńskie	17	18	-	11	2	-	48
ostrołęckie	2	14	1	6	10	1	34
płockie	1	9	-	3	4	2	19
suwalskie	12	16	2	6	6	-	42
toruńskie	7	19	-	10	4	-	40
włocławskie	2	3	1	3	2	2	13
Razem	55	156	9	90	45	13	368

2.2. Kierunki działań aktywizacyjnych

Dla każdej grupy gmin określić można strategiczne kierunki działań aktywizacyjnych w celu rozwoju wędrownych form turystyki. Poniżej przedstawiono te kierunki wraz z przykładami konkretnych działań, które powinny zostać podjęte na szczeblu gminy.

Gminy grupy I

W gminach tych należy przede wszystkim dążyć do utrzymania istniejących zróżnicowań bazy noclegowej, szlaków turystycznych oraz oferowanych atrakcji turystycznych. Umożliwia to wszechstronny rozwój wędrownych form turystyki w nawiązaniu do istniejących walorów turystycznych. Do najważniejszych działań należy w tych gminach podjęcie starań w zakresie zwiększenia liczebności obiektów noclegowych oraz dalszego rozwoju sieci szlaków turystycznych. W tym celu powinny zostać podjęte przez gminy odpowiednie działania ofertowe /poszukiwanie inwestorów na budowę obiektów noclegowych do obsługi poszczególnych form turystyki wędrownej/ oraz działania organizacyjne /np. zgłaszanie potrzeb wyznaczania nowych szlaków turystycznych do PTTK/.

Bardzo istotną rolę spełnić powinny działania w kierunku podwyższania standardu istniejącej bazy noclegowej. W przypadku bazy noclegowej odnosić się to powinno do wszystkich rodzajów obiektów, zarówno trwałych, jak i sezonowych. W obiektach bazy trwałej podwyższenie standardu dotyczy tak samych budynków, jak i ich otoczenia /zieleni, drogi dojazdowe, parkingi, mała architektura itp/. Podwyższenie standardu obiektów sezonowych odnosi się do poprawy ich ogólnego stanu sanitarnego /kanalizacja i usuwanie śmieci, zaopatrzenie w bieżącą ciepłą i zimną wodę, polepszenie stanu sanitariatów, wprowadzanie takich elementów jak: miejsca spożywania posiłków, kuchnie, miejsca do zmywania naczyń, miejsca odpoczynkowe, ławki, zadaszenie, miejsca palenia ognisk/. W przypadku bazy gastronomicznej propozycja działań może być skierowana jest do wszystkich gmin. Turysta gdziekolwiek się znajdzie powinien mieć zapewnione odpowiednie warunki do spożycia posiłku. Działania te powinny

być prowadzone w kierunku: podniesienia standardu bazy gastronomicznej /samych obiektów, ich wnętrza i otoczenia/, porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, poszerzenia oferty gastronomicznej, w szczycie sezonu turystycznego.

Gminy grupy II

W gminach tej grupy występuje przede wszystkim zbyt małe zróżnicowanie rodzajowe bazy noclegowej. W obecnej sytuacji nie ma możliwości obsługi wielu proponowanych wędrownych form turystyki. Cel strategiczny można osiągnąć zarówno w drodze nowych inwestycji, jak również przekształceń funkcjonalnych obiektów już istniejących.

Istotną rolę spełnia opracowanie gminnego pakietu ofert inwestycyjnych. Zakres takiego pakietu w danej gminie uzależniony jest przede wszystkim od: występujących walorów turystycznych, wielkości, rodzaju i charakteru własności istniejącego zagospodarowania, planowanej wielkości popytu na produkt turystyczny, uwarunkowań ekologicznych itp. W pakiecie tym powinna zostać również przedstawiona wstępna analiza opłacalności każdej oferowanej inwestycji. Zadaniem gminy jest stworzenie inwestorom najdogodniejszych warunków do realizacji oferty. Poszczególne oferty powinny być kierowane do różnych odbiorców. Dla przykładu oferta dotycząca budowy stacji wodnej skierowana powinna być do PTTK, oferty dotyczące wykorzystania szkół na szkolne schroniska młodzieżowe do PTSM itp.

Adaptacja istniejących na terenie gminy obiektów na cele turystyczne jest jedną z możliwości stosunkowo łatwego doinwestowania turystycznego gminy oraz zagospodarowania na te cele bardzo często zrujnowanych obiektów zabytkowych starych zabudowań gospodarskich, młynów, wiatraków, starych gospodarstw, dworów, pałaców itp. Obiekty te w wielu przypadkach mogą być przystosowane do obsługi wędrownych form turystyki, zarówno lądowej /hotele, motele, zajazdy, schroniska, domy wycieczkowe, ośrodki edukacyjne dla wędrownych form turystyki przyrodniczej, bazy turystyki konnej itp/ oraz wodnej /ośrodki żeglarskie, stacje wodne/.

Wśród zaproponowanych działań ważną rolę - ze względu na naj-

częściej stosunkowo niewielkie nakłady finansowe - odgrywają działania dotyczące przekształceń funkcjonalnych i własnościowych istniejących obiektów turystycznych, co dotyczy zwłaszcza bazy noclegowej.

W rozwoju produktu turystycznego szczególną rolę odgrywa rodzaj istniejącej bazy noclegowej. W przypadku występowania w danej gminie bazy całorocznej władze gminne powinny wspierać działalność promocyjną /wspólnie z właścicielami tej bazy/ i działania uatrakcyjnijające pobyt turystów w celu wykorzystania tego potencjału w ciągu całego roku. W gminach, gdzie występuje baza noclegowa sezonowa /najczęściej substandardowa/ należałoby podjąć następujące działania:

- wydawać zezwolenia na użytkowanie tej bazy do jej dekapitalizacji,
- poddać prywatyzacji bazę o wyższym standardzie /na określonych warunkach odnośnie ochrony środowiska/,
- stymulować i wspierać rozwój budownictwa pensjonatowego rodzinnego, szczególnie w miejscowościach sąsiadujących z terenami atrakcyjnymi turystycznie, aby przejmować ruch turystyczny z dekapitalizującej się i likwidowanej bazy sezonowej.

Gminy grupy III

W gminach tej grupy występuje względny /w stosunku do występujących walorów i atrakcji turystycznych oraz istniejącej bazy noclegowej/ niedostatek szlaków turystycznych. Brak szlaków powoduje, że rozwój wędrownych form turystyki napotyka na istotną barierę rozwojową. Najważniejszym działaniem w strategii rozwoju turystyki w gminie powinna być rozbudowa sieci szlaków turystycznych w nawiązaniu do występujących walorów turystycznych i istniejącej bazy noclegowej.

Sieć szlaków turystycznych nie może obejmować jedynie terenu jednej gminy. Z tego względu działania w tym zakresie powinny zostać skoordynowane na szczeblu regionalnym lub w ramach współpracy związków gmin. Koncepcja rozwoju sieci szlaków turystycznych powin-

na być jak najbardziej zróżnicowana. Istotne jest wprowadzanie takich połączeń pomiędzy poszczególnymi rodzajami szlaków, aby istniały możliwości urozmaicenia wędrówek i łączenia różnych form. Turysci powinni mieć możliwość np. odbywania wędrówek wodnych /łącznie z wypożyczeniem kajaków/, przejść pieszych do atrakcyjnych walorów turystycznych położonych w okolicy a następnie odbycia dalszej wędrówki wodnej. W kolejnym punkcie etapowym /stanica wodna/ powinny być dla przykładu możliwości pozostawienia kajaków i wynajęcia konia do dalszej wędrówki. Następnego dnia - po oddaniu konia w następnej bazie - powinna np. istnieć możliwość żeglowania po jeziorze. Przykładowe scenariusze takich wędrówek są uzależnione nie tylko od występujących uwarunkowań przyrodniczych, ale przede wszystkim od lokalnych inicjatyw i przedsiębiorczości o czym świadczą przykłady z całego kraju /przykłady te podano w rozdziale III/. Na wstępie działań w tym zakresie celowe jest opracowanie ogólnej koncepcji organizacji szlaków turystycznych a następnie realizacja koncepcji w nawiązaniu do konkretnych zapotrzebowań. Dobrym przykładem jest w tym zakresie organizacja imprez ekoturystyki rowerowej w Polsce dla turystów z Holandii /patrz rozdział III.5./.

Gminy grupy IV

W gminach tych występuje zarówno względny niedostatek bazy noclegowej, jak również szlaków turystycznych. Działania stymulujące rozwój wędrownych form turystyki są analogiczne do sumy działań określonych dla gmin grupy II i III.

Gminy grupy V

Strategicznym celem działania jest wzrost liczby istniejących atrakcji turystycznych. W tym celu konieczna jest przede wszystkim koordynacja przez gminę działań organizacyjnych dotyczących odbywających się na danym terenie imprez przeznaczonych dla turystów uczestniczących w wędrownych formach turystyki.

Szczególnie skuteczne jest cykliczne organizowanie imprez związanych z terenem gminy, co stanowi istotny element przyciągający

turystów. Ważne jest, aby turyści mogli czynnie w nich uczestniczyć i aby mogli kupować wyroby związane z terenem gminy/np. pamiątkowe miecze rycerskie, ozdobne śpiewniki regionalne i inne wyroby lokalne/. W czasie trwania tych imprez turysta musi mieć okazję przeżycia czegoś wyjątkowego, o czym będzie długo pamiętał i kojarzył z danym szlakiem i obszarem. Mogą to być np. przeżycia związane z przejażdżką powozem lub karocą, uczestnictwem w regionalnym tańcu, wspólnym śpiewie, ewentualnie spożyciem potraw kuchni regionalnej w czasie uroczystego spotkania rodzinnego np. uczty weselnej. Celowe jest łączenie wielu typów imprez, które mogą być atrakcyjne dla zróżnicowanego kręgu odbiorców - w tym przypadku uczestników wędrownych form turystyki.

Imprezy te mogą być organizowane przez różnych animatorów: zarówno przez gminę, osoby prywatne, jednostki kulturalne, społeczne, z branży rozrywkowej, sportowo-rekreacyjnej itp. Konieczna jest jednak ze strony władz gminy inspiracja tych działań, ścisła koordynacja oraz odpowiednie ich propagowanie.

Istnieje wiele możliwości organizacji imprez związanych ze specjalistycznymi uwarunkowaniami występującymi w poszczególnych gminach, szczególną uwagę należy zwrócić jednak na:

- imprezy okolicznościowe i cykliczne związane z terenem danej gminy, czy miejscowości /lokalne święta, ekspozycja miejscowych zwyczajów, miejscowych specjalności np. związanych z pszczelarstwem, czy z hodowlą koni, imprezy okazjonalne np. rajdy ogólnopolskie kończące się na terenie gminy, imprezy muzyczne/ kojarzące się turystom tylko i wyłącznie z tym szlakiem i gminą. W wielu atrakcyjnych turystycznie miejscowościach odbywać się powinny /w sezonie turystycznym codziennie/ imprezy kulturalno- rozrywkowe /np. występy zespołów folklorystycznych, kapel ludowych/ w najbardziej eksponowanym punkcie danej miejscowości np. na rynku. Sponsorami tych imprez mogą być miejscowi przedsiębiorcy związani z obsługą ruchu turystycznego i to zarówno bezpośrednio /gestorzy obiektów gastronomicznych znajdujących się w sąsiedztwie/, jak i pośrednio /np. właściciele sklepów, przedsiębiorcy z innych branż np. pro-

ducenci miejscowych pamiątek turystycznych/.

- imprezy popularno-naukowe dotyczące historii danej miejscowości lub gminy i jej mieszkańców. Organizacja imprez popularno-naukowych nie jest zwykle przedsięwzięciem zbyt kosztownym, tym bardziej jeśli imprezy te odbywają się poza sezonem turystycznym. Związane są z tym jednak ważne skutki promocyjne. Nazwa gminy lub miejscowości położonej na jej terenie zaczyna pojawiać się częściej w środkach masowego przekazu. Wraz ze wzrostem rangi danej imprezy rośnie krąg odbiorców wiadomości o omawianym miejscu i jest wielce prawdopodobne, że część z tych osób zapraśnie je w bliższej lub dalszej przyszłości odwiedzić.
- aukcję miejscowego rzemiosła a docelowo stworzenie lokalnego ośrodka ekspozycyjnego np. typu park etnograficzny lub sala ekspozycji twórczości miejscowej. Istniejące w wielu gminach tradycje wytwarzania np. bryczek, siodeł końskich, wyrobów wikliniarskich, ceramiki itp. należy reaktywować dla potrzeb turystów oraz w celu ekspozycji tych wytworów. Celowa jest organizacja tzw. jarmarków kulturalnych,
- konkursy fotograficzne na temat walorów turystycznych szlaków.

Z punktu widzenia rozwoju turystyki, w tym wędrownych form turystyki ważne jest, aby można zaoferować turyście odpowiedniej jakości pamiątki turystyczne związane z terenem gminy lub regionu. Z tego względu poszczególne gminy powinny dążyć do stymulowania rozwoju produkcji pamiątek turystycznych związanych z terenem gminy.

Każdy przedmiot /ceramika, pocztówki, breloczki, plakaty itp./ z umieszczoną nazwą danej miejscowości, zdjęciem lub rysunkiem ciekawego obiektu zabytkowego lub przyrodniczego stanowiący pamiątkę turystyczną jest doskonałym elementem promocyjnym. Władze samorządowe powinny wspierać zarówno produkcję, jak i sprzedaż tego typu pamiątek. Coraz popularniejszą pamiątką turystyczną, bardzo chętnie nabywaną przez turystów są plakaty. Władze gminy powinny zorganizować konkurs na projekt graficzny plakatu związanego tematycznie z terenem gminy. W tym celu można np. wykorzystać prace z konkursów fotograficznych, plenerów malarskich itp.

Działania zmierzające w kierunku rozszerzenia wachlarza oferowanych atrakcji powinny być przez gminę skoordynowane. W tym celu należy dążyć do utworzenia gminnej bazy danych dotyczącej produktów turystycznych. Baza danych obejmować powinna wszystkie informacje dotyczące produktów turystycznych, na tle ogólnych danych o gminie. Dotyczy to przede wszystkim: istniejących zasobów przestrzeni turystycznej gminy, kalendarza imprez odbywających się na terenie gminy, oferty dla inwestorów oraz wszelkich danych dotyczących istniejących na terenie gminy typów produktów turystycznych.

Gminy grupy VI

W gminach tej grupy nie występują większe możliwości rozwoju wędrownych form turystyki. Wynika to przede wszystkim z niewielkiej atrakcyjności walorów turystycznych i oferowanych obecnie atrakcji turystycznych. W wielu jednak przypadkach i na terenie tych gmin istnieją pewne możliwości rozwoju funkcji turystycznych. Jest to uzależnione przede wszystkim od położenia poszczególnych gmin w stosunku do istniejących i potencjalnych tras wędrówek motorowych. W przypadku, gdy trasy te przebiegają przez teren gminy lub w jej sąsiedztwie istnieją możliwości wykorzystania tej szansy. Przejeżdżających tranzytem turystów można próbować zatrzymać na terenie gminy przedstawiając im atrakcyjną ofertę. Może to być udział w atrakcyjnej imprezie odbywającej się na terenie gminy lub np. specjalna oferta związana z tanimi noclegami u gospodarzy.

Istotne jest zagospodarowanie tras tranzytowych. Turysta często przypadkowo wybiera miejsce na wypoczynek lub na dokonanie zakupów w czasie podróży. Można więc stwierdzić, że istnieje duża konkurencja między sąsiadującymi gminami i miejscowościami w przechwyceniu tego ruchu. O wyborze miejsca, w którym zatrzyma się przejezdny turysta decydują przede wszystkim oferowane mu atrakcje oraz stworzenie możliwości do przenocowania i zjedzenia dobrego i taniego posiłku.

Gminy pragnące wykorzystać walory swego tranzytowego położenia powinny poza tym podjąć następujące działania w kierunku opracowa-

nia koncepcji zagospodarowania tras i wyznaczenie terenów do budowy obiektów obsługi ruchu tranzytowego /obiekty handlowe, gastronomiczne, noclegowe i usługowe różnych branż/ wraz z opracowaniem ofert przetargowych dla potencjalnych inwestorów /w tym działania prawne przyciągające inwestorów/. Istotne jest także podjęcie działań nad przekształceniami funkcjonalnymi istniejącej bazy turystycznej w kierunku obsługi ruchu tranzytowego. Istotną rolę odgrywa właściwa, pełna informacja przy szlakach tranzytowych o walorach i zagospodarowaniu turystycznym gminy /tablice informacyjne, drogowskazy, ulotki informacyjne o imprezach gminnych rozdawane np. na parkingach, klientom stacji benzynowych i obiektów gastronomicznych znajdujących się na terenie gminy a zwłaszcza poza jej granicami/.

Z uwagi na niewielką zwykle atrakcyjność walorów przyrodniczych w omawianych gminach preferować należy przede wszystkim ekstensywny rozwój form agroturystyki. Działania w zakresie rozwoju agroturystyki związanej z wędrownymi formami turystyki powinni podejmować przede wszystkim mieszkańcy poszczególnych gmin. Najważniejszymi działaniami są w tym przypadku: remonty gospodarstw lub ich części przeznaczone do wynajęcia, porządkowanie gospodarstw i bieżące utrzymanie czystości, zwłaszcza w urządzeniach sanitarnych, przygotowanie miejsc biwakowania, parkingów, miejsc palenia ognisk, miejsc lub najprostszych urządzeń rekreacyjnych dla dzieci, organizacja dojść do kąpielisk itd.

III. Rozwój wędrownych form turystyki na obszarach chronionych w aspekcie aktywizacji społeczności lokalnych

1. Uwagi wstępne

Rozwój wędrownych form turystyki na obszarach objętych sankcjami ochronnymi odnoszącymi się do rezerwatów i parków krajobrazowych determinowany jest następującymi uwarunkowaniami:

- nadrzędnością ochrony środowiska nad użytkowaniem turystycznym, co zmusza do preferowania form związanych wyłącznie z walorami

- naturalnymi /z niewielką ingerencją człowieka w środowisko przez odpowiednie zagospodarowanie turystyczne przyjazne środowisku/,
- istniejącym obecnie zagospodarowaniem turystycznym, które stanowi w wielu przypadkach zagrożenie dla środowiska i które wymaga pełnej ekologizacji,
 - położeniem w stosunku do innych terenów turystycznych oraz podstawowych źródeł ruchu turystycznego, co wywołuje odpowiedni nacisk turystyczny na dany obszar,
 - komercjalizacją turystyki, co stwarza konieczność kompromisu pomiędzy nadrzędnością ochrony środowiska nad turystyką a dochodami z tej działalności dla lasów państwowych, samorządów lokalnych, a przede wszystkim miejscowej ludności, dla której turystyka powinna być jednym z podstawowych źródeł utrzymania.

Przedstawiając ocenę możliwości aktywizacji społeczności lokalnych przez rozwój wędrownych form turystyki na obszarach prawnie chronionych analizie poddano dwa tereny: rezerwat krajobrazowy "Jezioro Nidzkie" i Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy.

2. Możliwości aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie rezerwatu krajobrazowego "Jezioro Nidzkie"

2.1. Ogólna charakterystyka walorów turystycznych rezerwatu

Rezerwat "Jezioro Nidzkie" utworzony został w celu zachowania i ochrony krajobrazu jeziora i otaczających go lasów. Rezerwat zajmuje powierzchnię 2.976,06 ha, na którą przypada 1.667,47 ha powierzchni wodnej jezior: Nidzkiego i Oko oraz 1.308,59 ha terenów leśnych. Jest on położony w środkowej części Puszczy Piskiej. Jez. Nidzkie jest typowym zbiornikiem rynnowym, ciągnącym się na długości ponad 23 km i osiagającym szerokość od 200 do 3.800 m. Jego głębokość maksymalna wynosi 23,7 m, natomiast głębokość średnia - 6,2 m. Jest to więc jezioro wybitnie nadające się do wędrówek wodnych. Jego atrakcyjność turystyczną podnosi porastający brzegi, nierzadko 200 - 300 letni drzewostan. W rezerwacie bytują liczne gatunki ptactwa, zwłaszcza wodnego. W wodach jeziora spotyka się wiele gatun-

ków ryb, m.in.: szczupak, leszcz, płoć, okoń, sandacz i węgorz. Jez. Nidzkie położone jest w systemie wodnym Wielkich Jezior Mazurskich. Przez rzekę Wiartelnicę połączone jest z jez. Wiartel, natomiast poprzez jeziora: Guzianka Wielka, Guzianka Mała i Bełdany z jez. Śniardwy oraz pozostałymi zbiornikami wodnymi tego regionu. Fakt ten stwarza ogromne możliwości rozwoju różnych form turystyki wodnej w obrębie tego jeziora.

W obrębie rezerwatu występują również walory kulturowe. Zaliczyć do nich należy:

- muzeum Konstantego I. Gałczyńskiego w leśniczówce Pranie z odbywającymi się imprezami artystycznymi w okresie lata /wieczory poezji poety i koncerty muzyki kameralnej/,
- izba leśna w leśniczówce Jaśkowo ze zbiorami flory i fauny Puszczy Piskiej,
- pozostałości budownictwa ludowego we wsiach Krzyże i Karwica.

2.2. Istniejąca infrastruktura i usługi turystyczne

W obrębie rezerwatu występują następujące rodzaje obiektów turystycznych noclegowych:

- zakładowe ośrodki wczasowe,
- stacja wodna,
- pola biwakowe i miejsca biwakowania powstałe na bazie dawnych bindug.

Zakładowe ośrodki wczasowe zajmują łącznie powierzchnię 3,55 ha. Jest to baza sezonowa, która łącznie ze stacją wodną może jednorazowo przyjąć 440 osób. Na obszarze rezerwatu istnieje obecnie 15 pól biwakowych i miejsc biwakowania o łącznej powierzchni 28,3 ha. Przyjmując wskaźnik $100 \text{ m}^2/\text{osobę}$ jednorazowo na ich obszarze może przebywać w sumie 2830 osób. W sumie więc na terenie rezerwatu - w strefie brzegowej jez. Nidzkiego - w sezonie letnim może jednorazowo znaleźć nocleg 3270 osób.

Z zagospodarowania turystycznego na obszarze rezerwatu wymienić jeszcze należy:

- szlaki turystyczne piesze: niebieski prowadzący z Rucianego-Ni-

- dy do leśniczówki "Pranie" i żółty stanowiący przedłużenie niebieskiego z leśniczówki do miejscowości Krutyń,
- szlak wodny puszcząński stanowiący odnogę szlaku Wielkich Jezior Mazurskich,
- parkingi śródleśne,
- pomosty, stanowiące elementy zagospodarowania ośrodków.

2.3. Ruch turystyczny

Dotychczas nie prowadzono specjalnych badań ilościowych dotyczących wielkości ruchu turystycznego w obrębie rezerwatu "Jezioro Nidzkie". O rozmiarach tego ruchu wnioskować można jedynie pośrednio w oparciu o istniejące materiały statystyczne. Materiały te obejmują dane dotyczące jednostek administracyjnych np. gmin, bądź poszczególnych obiektów wykorzystywanych przez turystów np. ośrodków wypoczynkowych. Wnioskowanie pośrednie oparto także na obserwacji ruchu turystycznego prowadzonego w latach 1986-93 oraz przesłankach dotyczących rozmiarów wypoczynku codziennego i świątecznego, turystyki żeglarskiej itp.

Obliczając wielkość ruchu turystycznego w formach wypoczynku pobytowego uwzględniono także osoby korzystające z noclegów w miejscowościach znajdujących się poza terenem rezerwatu. Osoby te podzielić można umownie na 2 grupy: wypoczywających w Karwicy i Krzyżach oraz w pozostałych miejscowościach np. w Rucianem - Nidzie, Wiartlu. Osoby wypoczywające w Karwicy i Krzyżach zaliczono do bezpośrednio korzystających z walorów rezerwatu. Osoby przebywające w Rucianem-Nidzie, podobnie jak i w innych miejscowościach w tym rejonie zaliczone zostały do grupy pasantów, uczestników wypoczynku nadwodnego, uczestników wycieczek pieszych, wodnych itp.

Łączna wielkość ruchu turystycznego w rezerwacie wynosi około 200 tys. osób rocznie. Zaobserwowano, że w szczycie sezonu turystycznego, który w niektóre lata trwa tu przez dwa miesiące /lipiec i sierpień/ we wszystkich formach ruchu turystycznego uczestniczy dziennie około 15 tys. osób.

2.4. Koncepcja rozwoju wędrownych form turystyki na obszarze rezerwatu i w jego bezpośrednim sąsiedztwie.

Ruch turystyczny w obrębie rezerwatu "Jez. Nidzkie" odbywa się do tej pory w sposób niezorganizowany. Jest to w zasadzie ruch "na dziko". Ośrodki czasowe istnieją bezprawnie. Podobnie w przypadku zatrzymywania się i cumowania łodzi żaglowych w pobliżu brzegów jeziora występuje łamanie zakazów. Fakty te są efektem braku planu zagospodarowania turystycznego rezerwatu i koncepcji funkcjonowania turystyki na tym obszarze. Ze względu na fakt, że jest to rezerwat przyrody ruchem turystycznym należy odpowiednio sterować i zasadniczo ograniczyć jego wielkość.

Najważniejszą determinantą koncepcji rozwoju turystyki wędrownej na tym obszarze jest to, że stanowi on rezerwat przyrody. W obrębie tego typu terenów dopuszczone jest uprawianie jedynie niektórych form turystyki. Przyjęcie odpowiedniej koncepcji funkcjonowania tych form warunkowane jest również następującymi faktami:

- występowaniem i obecnym stanem zagospodarowania turystycznego,
- położeniem rezerwatu w systemie szlaków wodnych Wielkich Jezior Mazurskich,
- położeniem rezerwatu w stosunku do obszarów źródłowych ruchu turystycznego,
- rozwojem osadnictwa turystycznego w Karwicy i Krzyżach, a także pośrednio w Rucianem-Nidzie,
- odpornością środowiska przyrodniczego na ruch turystyczny,
- przebiegiem linii komunikacyjnych.

2.4.1. Organizacja przestrzeni turystycznej.

Rezerwat przyrody "Jez. Nidzkie" jest to zwarty obszar funkcjonalny, który stanowi jezioro wraz z porośniętą lasem strefą brzegową. Turystyka i wypoczynek rozgrywa się przede wszystkim w tej przestrzeni nie licząc penetracji powierzchniowej na sąsiadujących terenach leśnych. W strefie brzegowej część użytkowanej przestrzeni zajmują tereny zagospodarowane /ośrodki czasowe, stacja wodna, pola i miejsca biwakowania/. Zagospodarowana jest również niewielka

część jeziora /pomosty, przystanie, kąpieliska/.

Jez. Nidzkie w systemie Wielkich Jezior Mazurskich stanowi boczny szlak wodny tzw. szlak puszczański. Jako szlak żeglarski jest dogodny do pływania do wysokości leśniczówki Przyrośl. Dalej natomiast w kierunku jez. Wiartel może być wykorzystywany jako szlak kajakowy /rys. 5/. Podstawowy ruch turystyczny żeglarski odbywa się więc od strony Rucianego-Nidy. Od strony jez. Wiartel ruch ten jest stosunkowo niewielki.

2.4.2. System obsługi turystyki

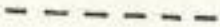
W niniejszej koncepcji użytkowania turystycznego na rozpatrywanym terenie rezerwatu i w jego bezpośrednim otoczeniu wyróżnić można dwie zasadnicze strefy funkcjonalne. Nawiązują one generalnie do północnego /tzw. mały łuk/ i południowego brzegu jeziora /duży łuk/.

Na małym łuku brzegu jeziora zakłada się jedynie rozwój form turystyki przyrodniczo-krajoznawczej oraz wędkarstwa. Formy przyrodniczo-krajoznawcze powinny mieć charakter edukacyjny tzn. pozwalać na realizację procesów dydaktycznych związanych z poznawaniem przyrody. Wśród tych form wymienić należy przede wszystkim: wędrówki piesze, rowerowe, konne, a w okresie zimowym narciarskie. Mogą one mieć charakter indywidualny i grupowy i być organizowane w postaci wędrówek po szlakach turystycznych, bądź na całym terenie rezerwatu i w jego sąsiedztwie - o ile odbywać się będą pod kierunkiem uprawnionych przewodników. Dotyczy to w tym przypadku takich form jak: wędrówki związane z podpatrywaniem i fotografowaniem przyrody, rozpoznawaniem tropów zwierząt itp.

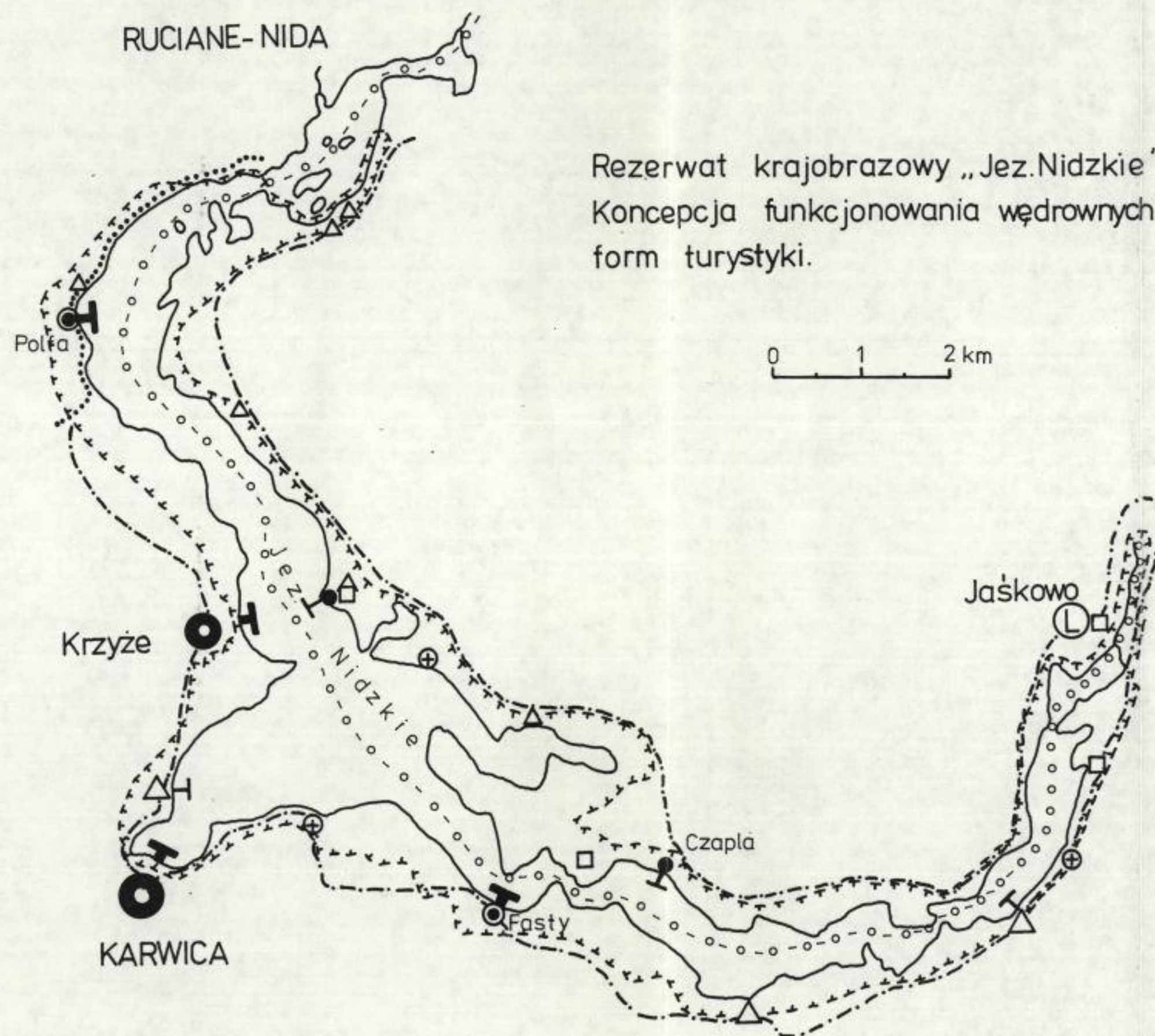
Znacznie większe zróżnicowanie form użytkowania turystycznego proponuje się dla dużego łuku jeziora. W strefie rezerwatowej zakłada się przede wszystkim rozwój zagospodarowania związanego z obsługą turystyki żeglarskiej i przyrodniczo-krajoznawczej. Na tym łuku proponuje się także rozwój innych funkcji turystycznych np. wypoczynku pobytowego, zabudowy letniskowej, pensjonatowej i stacji turystycznych stanowiących bazę bytową dla uczestników wędrówek tu-

Rys. 5. Rezerwat krajobrazowy "Jezioro Nidzkie". Koncepcja funkcjonowania wędrownych form turystyki

Legenda:

	główny ośrodek obsługi wędrownego ruchu turystycznego
	ośrodek obsługi wędrownego ruchu turystycznego
	wieś letniskowa
	ogólnodostępne ośrodki turystyki wodnej
	stacje turystyczne
	stacja naukowo-badawcza
	pola namiotowe o zagospodarowaniu:
	pełnym
	częściowym
	ośrodki wędkarskie
	szlaki turystyczne istniejące:
	piesze
	wodny - kajakowy
	wodny - żeglarski
	projektowany szlak pieszy, rowerowy, narciarski i konny
	porty jachtowe
	przystanie wodne
	zagospodarowane punkty widokowe
	granica rezerwatu

Rys.5.

rystycznych. Dotyczy to terenów położonych poza strefą rezerwatową w obrębie miejscowości Krzyże, Karwica i Jaśkowo /rys. 5/.

Przyjęty w niniejszej koncepcji system obsługi turystyki wędrowniczej nawiązuje do omówionych wyżej stref funkcjonalnych. W systemie tym wyróżnić można następujące elementy /rys. 5/:

a/ główny ośrodek obsługi wędrownego ruchu turystycznego - Karwica

W miejscowości tej planuje się koncentrację zróżnicowanych funkcji obsługi ruchu turystycznego, w tym głównie wędrownego. Przewidywać należy tu znaczny rozwój zagospodarowania turystycznego. Powinno to doprowadzić do znacznego odciążenia ruchu i zagospodarowania turystycznego w strefie rezerwatowej. W proponowanym zagospodarowaniu turystycznym Karwicy wyodrębnić można następujące elementy:

- utrzymanie funkcji istniejącego ośrodka wypoczynkowego, z ewentualną możliwością jego dalszego rozwoju, w kierunku obsługi form wędrownych turystyki,
- utworzenie portu jachtowego wraz z ogólnodostępnym kąpieliskiem /plaża/ oraz stacją wodną; proponowany teren portu jachtowego wraz z hangarami, warsztatami szkutniczymi itp.,
- proponuje się rozwój istniejącego budownictwa letniskowego w obrębie wsi, jak również na terenach niezabudowanych; celowa jest adaptacja wiejskich zagród na cele letniskowe oraz zabudowa pensjonatowa,
- w obrębie wsi występują ponadto tereny o najdogodniejszych warunkach do lokalizacji: pola carawaningowego, pola namiotowego, kolonii budownictwa letniskowego, a także ośrodka turystyki konnej.

b/ ośrodek obsługi wędrownego ruchu turystycznego: Krzyże

Podstawowymi elementami zagospodarowania tej miejscowości powinny być:

- istniejące ośrodki wypoczynkowe, przy założonym utrzymaniu ich standardu, dalszej pielęgnacji zieleni i ewentualnie rozszerzeniu programu oferowanych usług dla form turystyki wędrownej/ co doty-

- czy głównie ośrodka Transmleczu/,
- istniejąca zabudowa letniskowa z możliwościami rozwoju tej funkcji w obrębie obecnej zabudowy wiejskiej;
 - występująca w północnej części wsi zabudowa pensjonatowa znajduje się w obrębie rezerwatu; utrzymanie tej funkcji jest tu dopuszczalne /bez możliwości dalszej rozbudowy/ z koniecznością eliminacji zagrożeń środowiska ze strony takiego użytkowania, z rygorystycznym przestrzeganiem zasad ochrony środowiska, co dotyczy przede wszystkim gospodarki wodno-ściekowej. Analogiczne uwagi dotyczą terenów istniejącej zabudowy letniskowej położonych w dwóch enklawach leśnych w najbardziej na północ wysuniętych fragmentach wsi,
 - teren stacji wodnej i pola biwakowego znajdujące się w planie zagospodarowania przestrzennego wsi uznać należy za zlokalizowane prawidłowo; proponuje się jednak fragment tego terenu, który znajduje się w obrębie strefy rezerwatowej przeznaczyć do zalesienia - po likwidacji lokalnego wysypiska śmieci i rekultywacji terenu poeksploatacyjnego.

Poza wymienionymi wyżej elementami celowe jest wprowadzenie nowych obiektów zagospodarowania turystycznego wsi. Docelowo należy dążyć do ukształtowania na tym terenie ośrodka obsługi przeznaczonego dla węższego - niż w Karwicy - kręgu potencjalnych turystów. W Krzyżach istnieją predyspozycje do rozwoju bazy turystycznej wysokostandardowej w postaci całorocznego ośrodka wypoczynkowego położonego między centralną częścią wsi a jeziorem. Już obecnie władze gminy powinny rozpocząć działania promocyjne oraz ofertowe w kierunku poszukiwania potencjalnych inwestorów krajowych i zagranicznych. Program zagospodarowania tego ośrodka nawiązywać powinien do istniejącej przystani wodnej, którą należy w przyszłości przekształcić w port jachtowy. Uzupełniającą rolę powinno pełnić położone w sąsiedztwie wysokostandardowe pole namiotowe. Istotną rolę dla właściwego rozwoju funkcji turystycznej wsi odgrywa jej dostępność komunikacyjna. Istnieje już obecnie potrzeba budowy odpowiedniej jakości drogi dojazdowej do wsi.

c/ wieś letniskowa: Jaśkowo

W Jaśkowie przewiduje się intensywny rozwój budownictwa letniskowego w formie kolonijnej oraz adaptację istniejącej zabudowy wiejskiej dla celów letniskowych. Zabudowa turystyczna wsi /np. kwatery prywatne, stacje turystyczne/ wraz z obiektami zagospodarowania turystycznego w pobliskiej miejscowości Wiartel stanowić powinny bazę dla wędrownych form przyrodniczo-krajoznawczych w tej części analizowanego obszaru.

d/ ogólnodostępne ośrodki turystyki wodnej:

Funkcje te powinny pełnić po odpowiednim przystosowaniu dwa istniejące ośrodki wypoczynkowe "Polfa" i "Fasty" /rys. 5./. Przystosowanie to polegać powinno przede wszystkim na wyposażeniu ośrodków w porty jachtowe. W odróżnieniu od portów jachtowych w Karwicy i Krzyżach powinny one charakteryzować się znacznie mniejszą pojemnością basenów cumowniczych. Ośrodki te w okresie od kwietnia do października powinny oferować programy wypoczynku pobytowego krótkookresowego w połączeniu z formami wędrownymi, głównie wodnymi. Zimą natomiast na bazie występujących obiektów całorocznych rozwijać się tu mogą takie formy turystyki, sportu i rekreacji jak: bójery, łyżwiarstwo lodowe, kuligi, narciarstwo śladowe, wędkarstwo podlodowe itp. Formy te są coraz bardziej atrakcyjne zarówno w kraju, jak i za granicą.

e/ stacje turystyczne

Zarówno w obrębie rezerwatu, jak i w jego sąsiedztwie proponuje się organizację stacji turystycznych w leśniczówkach i w obiektach istniejącej zabudowy wiejskiej. Największe predyspozycje do rozwoju tych obiektów występują we wsiach Jaśkowo i Zamordeje oraz w obiektach administracji leśnej, np. leśniczówka Przyrośl, Dębowo itp. Elementy zagospodarowania: pokoje gościnne, niewielkie pola namiotowe /do 5 namiotów/, miejsca rekreacyjne.

f/ pola namiotowe na dawnych bindugach

Dawne miejsca spławu drewna do jeziora tzw. bindugi stanowią od wielu lat tradycyjne miejsca koncentracji ruchu turystycznego nad jez. Nidzkim. Wobec rosnącego ruchu turystycznego i związanych z tym coraz większych zniszczeń środowiska przyrodniczego istnieje konieczność uporządkowania istniejącego stanu. Proponuje się 4 warianty zagospodarowania istniejących bindug /rys. 5/:

1. zagospodarowanie pełne z przystosowaniem do pełnienia funkcji pola namiotowego dla wszystkich form wędrownych,
2. zagospodarowanie częściowe z przystosowaniem do pełnienia funkcji pola namiotowego dla ruchu turystycznego krajoznawczo-przyrodniczego,
3. urządzony punkt widokowy z proponowanym zalesieniem pozostałej części bindugi,
4. zalesienie bindugi z wykluczeniem użytkowania turystycznego.

g/ stacja naukowo-badawcza /obiekt całoroczny/

Dwa istniejące na północnym brzegu jeziora /mały łuk/ ośrodki wypoczynkowe Budostalu Kraków oraz Olkuskiej Fabryki Naczyn Emaliowanych proponuje się przekształcić w stację naukowo-badawczą z ośrodkiem wędkarskim.

h/ ośrodki wędkarskie

Proponuje się utworzenie dwóch całorocznych ośrodków wędkarskich: wraz z proponowaną wyżej stacją naukowo-badawczą oraz na bazie obecnej stancji wodnej "Czapla".

i/ miejsca cumowania jednostek pływających

Obecnie większość brzegów jeziora wykorzystywana jest przez wodniaków, którzy często przez pas roślinności przybrzeżnej docierają do brzegów, co powoduje znaczne zniszczenia. W tej sytuacji proponuje się budowę miejsc cumowania jednostek pływających w postaci niewielkich kładek usytuowanych równolegle do brzegów jeziora poza pasem roślinności wynurzonej. Kładki te powinny umożliwiać je-

dynie wyjście z łodzi i zacumowanie jednostki na czas noclegu, niekorzystnych warunków pogodowych i innych nagłych okoliczności, bez możliwości zejścia na ląd. Kładki te powinny być też udostępniane dla wędkarzy do łowienia ryb.

j/ szlaki turystyczne

Obecny układ szlaków turystycznych w sąsiedztwie jeziora uznać należy jako niewystarczający w stosunku do potrzeb. Istnieje konieczność przede wszystkim utworzenia szlaku turystyki pieszej, wykorzystywanego również do wędrówek rowerowych, narciarskich i konnych przebiegającego wokół całego jeziora wraz z odcinkami łącznikowymi do najbliższych miejscowości, przystanków komunikacji drogowej położonych przy drogach przelotowych itp. Propozycje przebiegu szlaku przedstawiono na rys. 5.

2.4.3. System organizacji i programowanie form turystyki

Warunkiem prawidłowego funkcjonowania przedstawionego powyżej systemu obsługi turystyki, w tym głównie form wędrownych jest system działań organizacyjnych. W systemie tym wyróżnić można działania formalno-prawne i administracyjne. Wśród działań formalno-prawnych istotną rolę odgrywają zapisy w planach przestrzennego zagospodarowania gmin oraz planach urządzeńowych lasów. Można generalnie stwierdzić potrzebę zgodności formalnej zapisów w tych planach z propozycjami zagospodarowania i obsługi turystyki wraz z egzekwowaniem ewentualnych odstępstw od tych ustaleń.

Równie istotne są działania w sferze administracyjnej. W sferze tej proponuje się powołanie jednostki organizacyjnej zajmującej się koordynacją działań w zakresie użytkowania turystycznego rezerwatu i jego najbliższego otoczenia. Do głównych zadań takiej jednostki i jej wydzielonych organów /np. służb patrolowych/ należeć powinno:

- kontrola i rygorystyczne egzekwowanie ustaleń planistycznych dotyczących zasad użytkowania turystycznego rezerwatu i jego poszczególnych jednostek pod względem form użytkowania, przyjętych norm pojemności - dotyczy to np. funkcjonowania takich jednostek

jak pól namiotowych na bindugach dopuszczonych do użytkowania turystycznego przy określonych wskaźnikach pojemności: w przypadku nie przestrzegania zasad użytkowania bindugi przez dzierżawcę służby patrolowe powinny wnioskować o odebranie koncesji na prowadzenie obiektu,

- organizacja imprez i łączenie form programowych turystyki /w dalszej części tekstu przedstawiono konkretne przykłady tej działalności/,
- organizowanie przetargów na prowadzenia działalności agencji-nej na polach namiotowych i w innych jednostkach obsługi turystyki,
- przygotowanie i dystrybucja koncesji na wpłynięcie na jez. Nidzkie. Proponuje się, aby w rejonie Rucianego-Nidy /a więc w miejscu, przez które wpływa na jezioro większość jednostek pływających/ oraz w innych punktach wodowania sprzętu /Karwica, Krzyże/ pobierane były opłaty za korzystanie z wód jeziora od użytkowników jednostek pływających. Po uiszczeniu opłaty użytkownik mógłby korzystać przez określony czas z wód jeziora stosując się do otrzymanego regulaminu /wraz z załączoną mapką całego jeziora z terenami otaczającymi/. W regulaminie powinny zostać określone zasady korzystania z wód jeziora, a w szczególności: dozwolone miejsca cumowania /z wyłączeniem dowolności i określeniem sankcji za cumowanie poza wyznaczonymi miejscami/, miejsca składowania śmieci /proponuje się bezpłatną dystrybucję worków na śmieci/, miejsca opróżniania zbiorników z nieczystościami, dozwolone miejsca na biwak, punkty zaopatrzeniowe, warsztaty naprawcze sprzętu pływającego itd. Łamanie praw określonych w regulaminie /np. cumowanie w obrębie pasa trzcin, wylewanie nieczystości do wód jeziora itp/ powodować powinno określone sankcje finansowe oraz uniemożliwiać uzyskanie praw do korzystania z wód jeziora w latach następnych.

Istotną rolę dla prawidłowego funkcjonowania turystyki na terenie rezerwatu i w jego sąsiedztwie odgrywa programowanie odpowiednich form turystyki /oferta pakietów programowych/. Ze względu na -

bardzo wysoką atrakcyjność turystyczną tego terenu występują tu bardzo duże możliwości organizacji różnych form turystyki, zarówno w sezonie letnim, jak i zimowym. Wprowadzanie zróżnicowanych form z możliwością turystycznego wykorzystania tego terenu w ciągu całego roku pozwolić powinno nie tylko na rozładowanie szczytu ruchu turystycznego w okresie lipiec-sierpień, ale także na wyższą opłacalność funkcjonowania obiektów obsługi turystyki. Najważniejszą rolę na analizowanym terenie powinny odgrywać następujące formy turystyki:

- turystyka wędrówkowa wodna: żeglarstwo, kajakarstwo,
- formy przyrodniczo-krajoznawcze: formy poznawcze turystyki pieszej, rowerowej, konnej,
- formy kwalifikowane oraz w okresie zimowym: wędrówki na nartach, kuligi, sport bojerowy, łyżwiarstwo lodowe, wędkarstwo podlodowe,
- formy wypoczynkowe: wypoczynek pobytowy w ośrodkach wypoczynkowych, w obiektach letniskowych, w kwaterach prywatnych, formy obozowiskowe - z ograniczeniem do wyznaczonych miejsc.

Istotne jest, aby istniały możliwości łączenia poszczególnych form turystyki, głównie wędrównych z pobytowymi na krótki /2-3 dniowy/ okres. W tej dziedzinie podać można kilka konkretnych rozwiązań w formie propozycji działania w przygotowaniu scenariuszy programowych dla jednostki organizacyjnej zajmującej się obsługą turystyki na rozpatrywanym terenie. Mogą to być dla przykładu następujące scenariusze:

- letni : pobyt w ośrodku wypoczynkowym w Karwicy - kilkudniowe rejsy po jeziorze wynajętą jednostką pływającą - pobyt w stacji naukowo-badawczej w połączeniu z projekcją filmów przyrodniczych dotyczących jeziora i okolic - połów ryb /np. nocny/ z udziałem miejscowych rybaków w połączeniu z wędzeniem trofeów i ich degustacją - przejażdżki konne w obrębie Puszczy Piskiej /z wykorzystaniem baz lub ośrodków turystyki konnej/ - udział w fotograficznym safari - grzybobranie - uczestnictwo we wiejskim weselu w sąsiedniej wsi - zwiedzanie muzeum im. K.I. Gałczyńskiego itd.
- zimowy: podlodowy połów ryb - kulig - nauka jazdy bojerowej - po-

był w stacji naukowo badawczej /jw/ - poznawanie tropów zwierząt na śniegu itp.

Oczywiste jest, że już obecnie w praktyce stosowane są różne scenariusze turystycznego wykorzystania jeziora /dla przykładu: wondniacy wychodzą na ląd na biwak, na grzyby, zwiedzają muzeum itd./. Celowe jest jednak, aby pakiety oferowanych programów były urozmaicone pod względem wielości form oraz aby formy te w jak najmniejszym stopniu były uciążliwe dla środowiska tzn. aby nie wszędzie można było schodzić na ląd /najczęściej niszcząc przy tym pas trzcin/, nie wszędzie biwakować itp. lecz w punktach do tego przygotowanych.

Celem powyższych przykładowych scenariuszy nie powinna być dążność do wzrostu ruchu turystycznego, już obecnie charakteryzującego się znacznymi rozmiarami, lecz właściwe wykorzystanie walorów turystycznych rezerwatu. Ważne jest przy tym aby właściwie łączyć - formy lądowe i wodne - w taki sposób, aby maksymalnie udostępniając teren rezerwatu nie doprowadzić do dalszej degradacji jego elementów przyrodniczych.

2.4.4. Chłonność i pojemność turystyczna

Określona wartość chłonności turystycznej dla poszczególnych elementów analizowanych w obrębie rezerwatu przedstawia się następująco:

- powierzchnie leśne	710 osób,
- bindugi	330 osób,
- jezioro	1300 osób.

Dla określenia pojemności turystycznej rezerwatu podstawowe znaczenie ma chłonność bindug i jeziora. Wielkości te oznaczają, że bez zainwestowania turystycznego na obszarze bindug może przebywać jednorazowo tylko 330 osób, natomiast na powierzchni jeziora 1300 osób. W przypadku jeziora jest to wielkość odnosząca się do tzw. "wód otwartych" użytkowanych przez sprzęt pływający. W przypadku jeziora wielkość chłonności jest jego pojemnością turystyczną. Oznacza to, że na wodach jeziora w granicach rezerwatu może pływać

jednorazowo 1300 osób w różnych pod względem pojemności jednostkach pływających. Proponuje się jednak przyjęcie do dalszych rozważań założenia, że jest to 650 łodzi dwuosobowych. Nie brano tu pod uwagę kąpielisk, dla których określono jedynie pojemność, gdyż powinny to być /i najczęściej są/ obiekty odpowiednio ukształtowane i zagospodarowane. Ich pojemność wynika najczęściej z programu zagospodarowania np. danego ośrodka.

Przez odpowiednie kształtowanie środowiska wielkość pojemności turystycznej w stosunku do chłonności można zwiększać wielokrotnie. W tym przypadku podstawową rolę odgrywają czynniki psychofizyczne wypoczywających - możliwość wypoczyniania w otoczeniu większej lub mniejszej ilości osób. Z przeprowadzonych na Pojezierzu Mazurskim badań wynika, że w ośrodkach wypoczynkowych wskaźnik ten uzależniony jest od bardzo wielu czynników i bardzo trudno jest określić jego wartość progową. Waha się ona od 75 do 200 osób na/ha.

W przypadku środowiska kształtowanego, które należy wprowadzić na obszary bindug przewidzianych do dalszego użytkowania turystycznego jako pola namiotowe oraz w ośrodkach żeglarskich i wędkarskich ważną rolę należy też przypisać rachunkowi ekonomicznemu.

Kierując się przedstawionymi wyżej przesłankami dla poszczególnych obiektów określono następującą pojemność turystyczną:

- stacja naukowo-badawcza i ośrodek wędkarski - 60 osób,
- ośrodek żeglarski "Fasty" - 150 osób,
- ośrodek żeglarski "Polfa" - 150 osób,
- ośrodek wędkarski "Czapla" - 40 osób,
- pola namiotowe na bindugach - 1000 osób,
- stacje turystyczne - 100 osób.

Łącznie więc w obiektach na terenie rezerwatu może jednorazowo przebywać 1500 osób, w tym 400 osób w obiektach kubaturowych całorocznych i 1100 osób na urządzonych polach biwakowych i stacjach turystycznych, przy czym część gości ze stacji turystycznych powinna mieć możliwość korzystania z miejsc całorocznych /pokoje gościnne/.

Dla dalszego toku rozpatrywania pojemności turystycznej rezer-

watu duże znaczenie ma określenie pojemności turystycznej miejscowości: Karwica, Krzyże i Jaśkowo. Miejscowości te, a przede wszystkim Karwica i Krzyże, w najbliższej przyszłości powinny przejąć znaczną część obecnego ruchu turystycznego z pól namiotowych na bindugach, dla których w sumie proponuje się znaczne - w stosunku do obecnych obciążeń - ograniczenie wielkości użytkowania. Łączna jednorazowa pojemność obiektów w tych miejscowościach przedstawia się następująco:

- Karwica - 1760 osób, w tym 1350 osób w obiektach całorocznych,
- Krzyże - 1200 osób, w tym 650 osób w obiektach całorocznych,
- Jaśkowo - 150 osób w obiektach całorocznych.

W sumie więc na omawianym obszarze może jednorazowo w obiektach przebywać 4610 osób, w tym 2550 osób w ciągu całego roku i 2060 osób w sezonie letnim.

W obrębie rezerwatu planuje się rozwój żeglarstwa jako podstawowej formy turystyki i wypoczynku z określonymi wielkościami pojemności turystycznej poszczególnych obiektów. Wiąże się to z koniecznością zapewnienia odpowiedniej powierzchni wodnej na zaproponowane w programie urządzenia. Dla określonej pojemności wód otwartych wynoszącej 650 jednostek pływających dwuosobowych powinny być zapewnione miejsca cumowania w portach jachtowych i na przystaniach wodnych. Proponuje się, aby na jez. Nidzkim w obrębie rezerwatu było urządzonych 400 takich miejsc wg następującego podziału:

- w Karwicy 140 miejsc,
- w Krzyżach 80 miejsc,
- w "Fastach" 60 miejsc,
- w "Polfie" 60 miejsc,
- na przystaniach łącznie 60 miejsc /przy ośrodkach wędkarskich po 20 miejsc i przy dwóch największych polach namiotowych po 10 miejsc/.

Jednym z ważnych elementów zagospodarowania tego obszaru są kąpieliska, które powinny zostać zorganizowane w sąsiedztwie pól namiotowych oraz w miejscowościach Karwica i Krzyże.

2.4.5. Przewidywane korzyści ekonomiczne wynikające z rozwoju wędrownych form turystyki

Przedstawiona w niniejszym opracowaniu koncepcja rozwoju i funkcjonowania turystyki, ze szczególnym zwróceniem uwagi na jej formy wędrowne, uwzględnia szereg postulatów zarówno ze strony samych turystów, jak i ze strony strażników i administratorów ochrony przyrody oraz przedstawicieli administracji samorządowej. Brano także pod uwagę możliwości aktywizacji społeczności lokalnych /głównie wsi Karwica i Krzyże/ poprzez rozwój tych form. Uwzględniono także uwarunkowania prawne, stan obecnego zagospodarowania, a przede wszystkim obecną kondycję środowiska i perspektywy jego funkcjonowania przy proponowanym obciążeniu. W przedstawionej koncepcji przyjmuje się generalnie potrzebę udostępnienia rezerwatu dla turystyki. Zakłada się przy tym znaczną redukcję wielkości ruchu turystycznego i potrzebę sterowania tym ruchem. W zamian za znaczne ograniczenie ruchu turystycznego w obrębie rezerwatu w koncepcji zaproponowano przejęcie tego ruchu przez miejscowości Karwica i Krzyże.

W obrębie samego rezerwatu dopuszcza się jednorazowo ruch turystyczny o wielkości:

- 1500 osób w obiektach zagospodarowania turystycznego /ośrodkach i polach biwakowych/,
- 1300 osób korzystających z jednostek pływających, przy czym 800 osób /400 łodzi/ powinno być związanych z obiektami wodnymi rezerwatu /portami jachtowymi i przystaniami/, natomiast tylko 250 łodzi /500 osób/ stanowić mogą pasanci wpływający do rezerwatu od strony Rucianego-Nidy i Wiartla.

Tak więc w rezerwacie może jednorazowo przebywać nie więcej, niż 2000 osób. Łącznie z omawianymi miejscowościami /Karwica, Krzyże i Jaśkowo/ w obrębie i w bezpośrednim sąsiedztwie ruch ten osiągnąć może jednorazowo nie więcej niż 5100 osób. W porównaniu do wielkości ruchu turystycznego obserwowanego obecnie jest to propozycja 3-krotnego jego zmniejszenia. Mimo tego w skali roku - w przypadku realizacji proponowanej koncepcji - ruch turystyczny

znacznie wzrosnąć, a tym samym wzrosną dochody z turystyki miejscowej ludności i gmin, głównie miasta i gminy Ruciane-Nida.

Określając przewidywaną wielkość ruchu turystycznego opartą o ilość udzielonych noclegów i ruch żeglarski pasantów /tab. 2/ przyjęto następujące założenia:

- baza noclegowa całoroczna jest wykorzystywana w 55% w skali roku,
- baza noclegowa sezonowa w ciągu 3 miesięcy jest wykorzystywana w 70%,
- ruch turystyczny żeglarski wpływający na wody rezerwatu /pasanci/ odbywa się od maja do października i w tym czasie jezioro jest wykorzystywane przez ten ruch średnio w 70%.

Tabela 2.

Przewidywana wielkość ruchu turystycznego /udzielone noclegi, ruch żeglarski/ w obrębie rezerwatu i w najbliższym jego sąsiedztwie.

=====		
Wyszczególnienie		
=====		
1. obiekty całoroczne		
liczba miejsc noclegowych		2.550
wykorzystanie w ciągu roku		55%
liczba udzielonych noclegów		511.900
2. obiekty sezonowe		
liczba miejsc noclegowych		2.060
wykorzystanie w sezonie /3 m-ce/		70%
liczba udzielonych noclegów		129.800
3. jednorazowy ruch żeglarski pasantów		500 osób
wykorzystanie w sezonie /6 m-cy/		70%
wielkość ruchu w ciągu roku		63.000 osób
4 Łączna wielkość ruchu		704.700 osób
=====		

Wpływy finansowe z turystyki pochodzące z wydatków turystów przebywających na danym terenie są trudne do jednoznacznego oszacowania. Można je podzielić na:

- bezpośrednio zasilające budżety rodzinne miejscowej ludności,
- bezpośrednio zasilające budżety gmin np. z tytułu podatków otrzymywanych od podmiotów stricte turystycznych, jak np. ośrodki wypoczynkowe,
- pośrednio zasilające budżety gmin /np. dochody podmiotów gospodarczych i zatrudnionych w nich osób działających w sferze usług turystycznych i paraturystycznych, a także przemysłu, czy rzemiosła wytwarzających określone dobra na rzecz turystyki.

Zakładając, że turysta przebywający na obszarze rezerwatu "Jez. Nidzkie", korzystający z bazy noclegowej, wód jeziora /proponuje się wprowadzenie opłat za wpłynięcie żeglarzy-pasantów do rezerwatu/, usług gastronomicznych, handlowych, skutniczych, rekreacyjnych itp. wydaje średnio dziennie 150 tys. zł, to roczne wydatki turystów wyniosą 105,7 mld zł. Stanowi to ogólny potencjał konsumpcyjny ruchu turystycznego tego obszaru.

W przypadku, gdy właścicielami bazy i usług turystycznych są mieszkańcy gminy, to wydatki te w znacznej mierze pozostają w gminie, zaś do budżetu gminy wpłynie rocznie 10-15% ogólnego potencjału konsumpcyjnego, czyli 10,6 - 15,9 mld zł. Wliczając w dochody budżetu gminy wpływy bezpośrednie, które szacunkowo wynieść mogą 2,0 - 2,5 mld zł rocznie i które stanowią: podatek gruntowy /jest to w sumie około 90 ha powierzchni zainwestowania turystycznego/ i podatek od nieruchomości od obiektów turystycznych /jest to w sumie około 4,5 ha powierzchni zajętej przez te obiekty/, opłaty dzierżawne od obiektów turystycznych komunalnych itp., łącznie wpływy z turystyki z tego obszaru do kasy gminnej wyniosą 12,6 - 18,4 mld zł w ciągu roku.

Bardzo istotne znaczenie w aktywizacji społeczno-gospodarczej tego obszaru przez wędrowne formy turystyki ma wzrost zatrudnienia miejscowej ludności w sferze turystyki. Odnosi się to do zatrudnienia znacznej ilości osób na etapie inwestycyjnym oraz bezpośrednio w obsłudze turystyki. Przy zakładanej rocznej wielkości ruchu turystycznego w jego obsłudze powinno znaleźć miejsce pracy 380-400 osób w ciągu całego roku i 280-300 osób w sezonie turystycznym. Są

to miejsca pracy w obsłudze bazy noclegowej, bazy gastronomicznej, i handlowej, konserwatorzy sprzętu pływającego, dozorczy, obsługa przystani wodnych, ratownicy, obsługa parkingów, administracja itp.

3. Możliwości aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego

3.1. Ogólna charakterystyka walorów turystycznych parku

Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy /GLPK/ utworzony został w 1990 r. Należy do grupy największych powierzchniowo parków krajobrazowych w Polsce. Zajmuje obszar 45,2 tys. ha, w tym strefa parkowa 19 tys. ha i strefa ochronna 26,2 tys. ha. Pod względem administracyjnym GLPK położony jest na terenie woj.: ciechanowskiego i toruńskiego. Pokrywa się w całości lub w części z obszarem 7 gmin tych województw.

Najważniejszymi elementami środowiska przyrodniczego decydującymi o atrakcyjności turystycznej GLPK są: szata leśna, rzeźba terenu i sieć wodna. W związku z peryferyjnym położeniem parku brak jest na jego terenie większych antropogenicznych przekształceń środowiska, a tym samym walory przyrodnicze zachowane są w dobrym stanie. Wiąże się to również z niewielkim dotąd zainteresowaniem tym obszarem głównych strumieni ruchu turystycznego. Na tym terenie nie rozwinął się również przemysł, rolnictwo ma charakter ekstensywny, prowadzona jest właściwa gospodarka leśna, na większą skalę nie rozwinęły się też procesy urbanizacyjne. Występują tu przeważnie rozproszone formy osadnicze, przez co obszar parku jest bardzo słabo zaludniony.

Powierzchnie leśne zajmują 51,4% obszaru GLPK, przy czym w części parkowej wskaźnik lesistości wynosi aż 70%. Zdecydowaną większość powierzchni leśnej zajmują siedliska borowe /76,5%/, na których panującym gatunkiem jest sosna /drzewostany tego gatunku zajmują 93,5% całkowitej powierzchni leśnej/. Z siedlisk lasowych największą powierzchnię zajmuje las mieszany świeży - 20,5% obszarów leśnych.

Na obszarze GLPK występuje niezwykle urozmaicona rzeźba terenu. Występują tu wszystkie klasyczne dla obszarów polodowcowych formy geomorfologiczne. W niektórych rejonach parku deniwelacje osiągają 40-50 m, a krajobraz jest podobny do podgórskiego.

Na terenie GLPK występuje 55 jezior, z których 25 nadaje się do użytkowania turystycznego. Są to malowniczo położone jeziora o stosunkowo czystych wodach. Atrakcyjność turystyczną tego terenu podnoszą również rzeki, które na niektórych odcinkach mają charakter potoków górskich. Jednak tylko rzeki: Wel i Brynica na terenie parku mogą być wykorzystywane do wędrówek kajakowych.

O bogactwie przyrody parku świadczą występujące tu rezerваты przyrody. Obecnie tą formą ochrony objętych jest 6 obszarów, natomiast projektuje się utworzenie dalszych 10 tego typu obiektów.

Tereny leśne okolic Górzna charakteryzują się mikroklimatem o korzystnych cechach termicznych, higieniczno-sanitarnych i jonizujących oddziaływujących leczniczo na układ oddechowy i nerwowy człowieka. Od szeregu lat Górzno uznawane jest więc jako miejscowość potencjalnie uzdrowiskowa.

Uzupełnieniem przyrodniczych walorów turystycznych są walory dóbr kultury. Są to głównie zabytki, budownictwa sakralnego i wiejskiego, cmentarze historyczne, grodziska oraz obiekty pamięci narodowej.

Przedstawiona powyżej krótka charakterystyka walorów turystycznych GLPK świadczy o ich bogactwie umożliwiającym wszechstronny rozwój turystyki na tym obszarze, w tym głównie form wędrownych z niewielkim udziałem form pobytowych /głównie w strefie ochronnej/. Te formy turystyki mogą w znaczny sposób zaktywizować społecznie i gospodarczo tereny parku i jego sąsiedztwa.

3.2. Istniejąca infrastruktura turystyczna

Na terenie GLPK znajduje się 2810 miejsc noclegowych, w tym 2560 miejsc w bazie sezonowej i 250 miejsc w bazie całorocznej. Baza sezonowa to głównie: zakładowe ośrodki wczasowe, pola namiotowe i indywidualne domki letniskowe. Bazę całoroczną natomiast stano-

wią: dwa niewielkie hotele, pensjonat, dom wycieczkowy i schronisko młodzieżowe.

W przypadku bazy gastronomicznej na omawianym terenie występuje: 7 restauracji, 5 barów i 3 obiekty małej gastronomii. Ogółem na obszarze parku jest około 400 ogólnodostępnych miejsc konsumencyjnych. W sezonie funkcjonuje na tym obszarze około 20 punktów gastronomicznych związanych z obsługą ruchu turystycznego.

Obszar GLPK jest stosunkowo ubogi pod względem występowania szlaków turystycznych. Są tu dwa szlaki piesze; zielony Górzno-Miejsiackowo o długości 7 km oraz niebieski Górzno-most na Drwęcy o długości 33,9 km.

Sieć podstawowych obiektów handlowych na terenie GLPK uznać należy za wystarczającą. Zbyt mała jest natomiast ilość placówek pocztowo-telekomunikacyjnych.

3.3. Ruch turystyczny

Z przeprowadzonych analiz statystycznych oraz obserwacji terenowych wielkość ruchu turystycznego parku wynosi około 19 tys. osób rocznie. Z ilości tej na poszczególne rodzaje ruchu przypada:

- wypoczynek pobytowy	- 6 tys. osób,
- wypoczynek świąteczny	- 10 tys. osób,
- turystyka specjalistyczna	- 3 tys. osób.

Z przeprowadzonych obserwacji dotyczących ruchu turystycznego wędrownego na terenie parku wynika, że stanowi tylko 17% całości ruchu /3,3 tys. osób/. W indywidualnych formach wędrowkowych na szlakach piszych uczestniczy około 700 osób, w formach grupowych turystyki pieszej i rowerowej - 2,5 tys. osób, natomiast w wędrowkach konnych tylko około 50 osób w ciągu roku. Na szlaku wodnym rzeki Wel wypoczywa również bardzo mała ilość turystów /około 50 osób rocznie/.

Porównując przedstawione wyżej wielkości ruchu turystycznego z powierzchnią GLPK wynika, że każdy turysta w ciągu roku ma tu do dyspozycji ponad 2 ha tego terenu. Widać z tego, że na tym bardzo atrakcyjnym turystycznie obszarze tkwią znaczne rezerwy pojemności

turystycznej.

3.4. Koncepcja rozwoju wędrownych form turystyki

W koncepcji rozwoju wędrownych form turystycznych na terenie GLPK - parku typu przyrodniczego - poza względami ochronnymi istotny jest sposób jego udostępnienia dla celów turystyczno - poznawczych. Drugim ważnym uwarunkowaniem jest sąsiedztwo parku z doliną rzeki Drwęcy i Brodnickim Parkiem Krajobrazowym, co narzuca przyjęcie spójnego systemu użytkowania turystycznego między tymi terenami. Zakłada się również, że obecne obiekty służące turystyce pobytowej stanowić będą bazę bytową dla wędrówek: pieszych, narciarskich, rowerowych i konnych po terenie parku. Założono również, że już obecnie wzrastają i w przyszłości wzrastać będą możliwości obsługi turystycznej w istniejących wiejskich jednostkach osadniczych oraz że mieszkańcy tych miejscowości mają świadomość korzyści płynących z turystyki.

3.4.1. Organizacja przestrzeni turystycznej

Na obszarze GLPK rozwój wędrownych form turystyki powinien się odbywać w trzech strefach o zróżnicowanym sposobie ich przystosowania i udostępniania dla tych form.

Na obszarze rezerwatów może wystąpić jedynie forma zwiedzania po szlakach wyposażonych a tablice informacyjne i punkty widokowe.

Strefa parkowa powinna być przeznaczona dla indywidualnej i grupowej turystyki poznawczej. Należy preferować w tej strefie następujący sposób poruszania się: pieszo, rowerem, konno /wierzchem, bryczką, saniami/ i na nartach.

Strefa ochronna powinna skupiać obiekty noclegowe i inne niezbędne urządzenia do obsługi ruchu turystycznego.

3.4.2. System obsługi wędrownych form turystyki

W systemie obsługi tych form podstawową rolę należy przypisać szlakom turystycznym. Są to szlaki /rys. 6/:

- piesze, użytkowane również jako: rowerowe, konne i narciarskie.

Rys. 6. Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy.

Koncepcja funkcjonowania wędrownych form turystyki

Legenda:

Ośrodki obsługi wędrownych form turystyki:

- główne
- lokalne
- wsie turystyczne
- punkty obsługi form wędrownych

Elementy zagospodarowania:

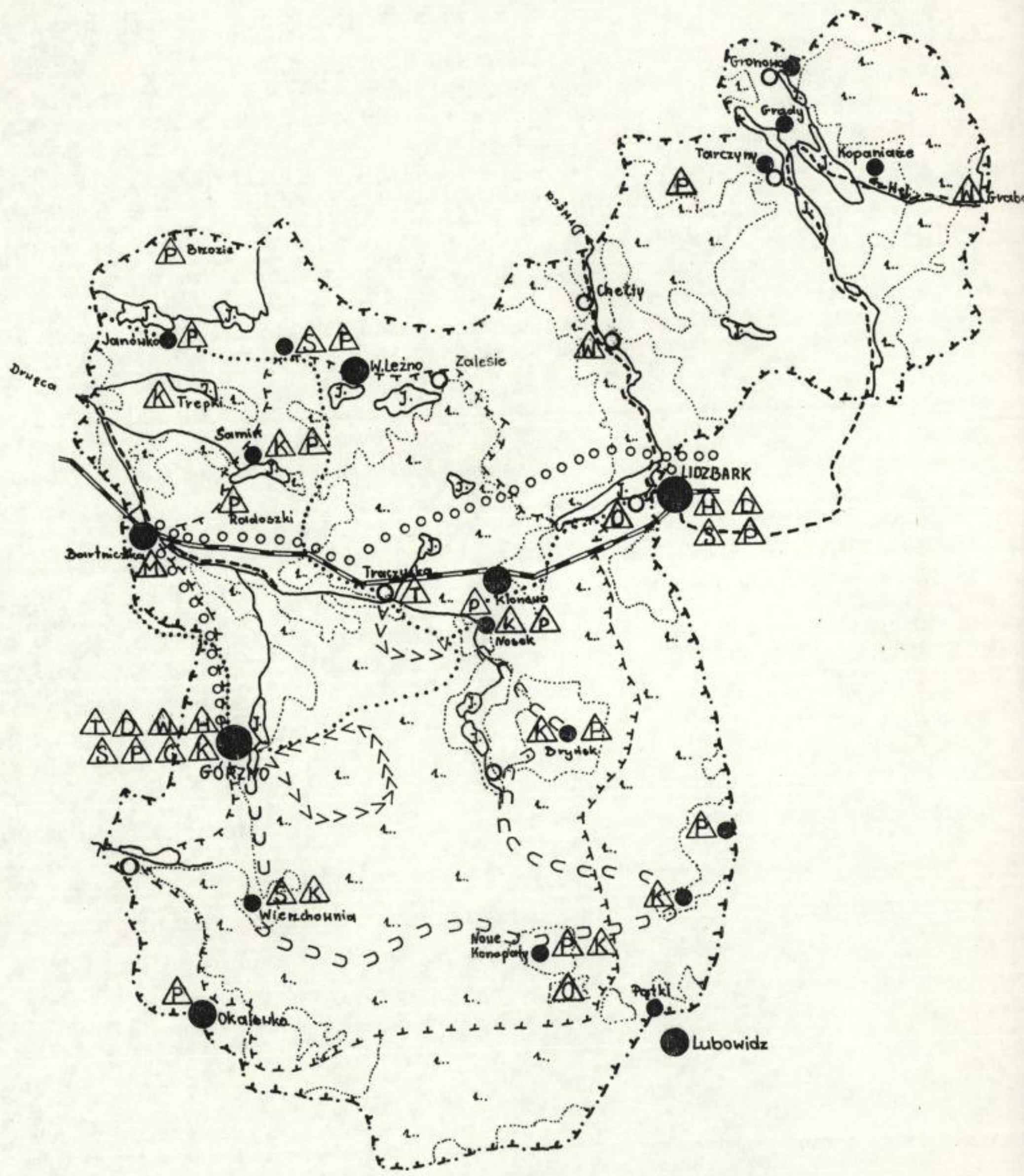
- △ hotele
- △ domy wycieczkowe
- △ schroniska turystyczne i młodzieżowe
- △ motele
- △ pensjonaty, pokoje gościnne
- △ pola namiotowe, campingi, caravaningi
- △ bazy turystyki konnej
- △ ośrodki wypoczynkowe i specjalistyczne
- △ ośrodek turystyki przyrodniczej
- △ stacje wodne

Szlaki turystyczne:

- piesze, narciarskie
- wodne
- ooooooooo motorowe
- ㄿㄿㄿㄿㄿ szlak turystyki konnej
- >>>>> ścieżki dydaktyczne

- ☞ jeziora i cieki
- ☞ tereny leśne

- +++++ granica strefy parkowej
- +.+.+.+. granica strefy ochronnej

Jest to podstawowy układ rozprowadzający ruch turystyczny w obrębie parku. Sieć szlaków nawiązuje do przedstawionego poniżej układu obsługi ruchu wędrownego oraz najważniejszych walorów turystycznych,

- wodne rzek: Wel i Brynicy, gdzie park stanowi początek wędrówek wodnych w kierunku Drwęcy i Pojezierza Brodnickiego,
- kolejowy, jest to trasa z Brodnicy do Działdowa z przystankami kolejowymi w Bartniczce, Gutowie i Klonowie, stanowiącymi punkty wypadowe wędrówek pieszych, rowerowych i narciarskich,
- motorowy; Brodnica - Lidzbark przecinający park na dwie części, co uznać należy za element mało korzystny.

Na terenie parku zakłada się istnienie 4-stopniowego hierarchicznego systemu obsługi wędrownych form turystyki /rys. 6/:

- główne ośrodki obsługi ruchu - Górzno i Lidzbark, gdzie proponuje się program usług o następującym zakresie: hotel, dom wycieczkowy, całoroczne schronisko młodzieżowe, pokoje gościnne, pole namiotowe, pole carawaningowe, restauracje, bary szybkiej obsługi, sieć małej gastronomii, punkt informacji turystycznej, punkty usług motoryzacyjnych i wypożyczalnie sprzętu turystycznego,
- lokalne ośrodki obsługi ruchu:

Bartniczka, - ośrodek obsługi ruchu tranzytowego /głównie motorowego/ i turystyki wodnej /Brynica/. W programie zagospodarowania najważniejszymi elementami są: motel i zespół usług motoryzacyjnych, Klonowo, - ośrodek obsługi turystyki wędrówkowej krajoznawczej grupowej i indywidualnej: pieszej, rowerowej i konnej, w miejscowości duży potencjał do rozwoju form pensjonatowych i wynajmu pokoi gościnnych,

Lubowidz, - ośrodek obsługi turystycznego ruchu tranzytowego i turystyki krajoznawczej, program zagospodarowania: motel, pole namiotowe i baza gastronomiczna,

Okalewko - ośrodek obsługi turystyki krajoznawczej i specjalistycznej z możliwością wynajmu pokoi gościnnych,

Wielkie Leżno, - ośrodek obsługi turystyki wodnej z możliwością rozwoju budownictwa pensjonatowego,

- wsie turystyczne, gdzie przewiduje się rozwój podstawowej bazy bytowej dla turystów wędrujących po parku, włączono tu również istniejące obiekty noclegowe sezonowe i całoroczne,
- punkty obsługi turystyki, są to takie elementy jak: punkty widokowe, miejsca wypoczynkowe na szlakach turystycznych, kąpieliska, plaże, pomosty itp.

Bardzo ważną rolę w prawidłowym funkcjonowaniu turystyki na terenie GLPK należy przypisać programowaniu odpowiednich form turystyki /oferta pakietów programowych/ wynikających z występujących tu walorów i atrakcji turystycznych, imprez: turystycznych, kulturalnych, rozrywkowych, rekreacyjnych, kulinarnych, folklorystycznych; rodzaju i standardu zagospodarowania turystycznego itp. czynników. Bardzo wysoka atrakcyjność turystyczna tego terenu oraz swoisty klimat wytwarzany przez miejscową ludność sprawiają, że występują tu bardzo duże możliwości organizacji różnych form turystyki, zarówno w okresie letnim, jak i zimowym. Wprowadzanie zróżnicowanych form z możliwością turystycznego wykorzystania tego terenu w ciągu 6-8 miesięcy w roku pozwolić powinno rozładowanie szczytu ruchu turystycznego w sezonie letnim, jak również na odpowiednio wysoką opłacalność ekonomiczną funkcjonowania obiektów obsługi turystyki. Ze względu na fakt, że jest to obszar, na którym obowiązują odpowiednie sankcje ochrony środowiska należy w ofertach programowych tak dobierać zróżnicowanie form turystycznych, aby zdecydowanie przeważały formy wędrowne. Najważniejszą rolę na analizowanym terenie powinny odgrywać następujące formy turystyki:

- piesze, rowerowe i konne formy przyrodnicze i krajoznawcze, których celem jest poznanie parku,
- formy kwalifikowane oraz w okresie zimowym: wędrowki na nartach, kuligi, sport bojerowy, łyżwiarstwo lodowe, wędkarstwo podlodowe,
- formy wypoczynkowe w ośrodkach wypoczynkowych, w obiektach letniskowych, w kwaterach prywatnych, powiązane z wędrowkami pieszymi, rowerowymi i konnymi oraz formy obozowiskowe - z ograniczeniem ich do wyznaczonych miejsc.
- turystyka kajakowa z niewielką możliwością zwiedzania terenu par-

ku oraz uprawianie na wybranych jeziorach sportów wodnych.

Jednostki organizacyjne zajmujące się obsługą turystyki na terenie GLPK powinny oferować turystom kilka scenariuszy programowych. Mogą to być dla przykładu następujące scenariusze:

- w okresie lata - pobyt w domu wycieczkowym w Górznie - kilkudniowe /4-5 dni/ wędrówki konne po parku z wykorzystaniem baz turystyki konnej, z możliwością podglądania i fotografowania przyrody
- pobyt w stacji edukacji ekologicznej w Czarnym Bryńsku lub ośrodku turystyki przyrodniczej w Traczyskach połączony z projekcją filmów przyrodniczych dotyczących parku - połów ryb /np. nocny/ z udziałem miejscowych rybaków w połączeniu z wędzeniem trofeów i ich degustacją - grzybobranie - uczestnictwo w wiejskim weselu itp.,
- w okresie jesieni - pobyt w ośrodku myśliwskim w Konopatach Starych - grzybobranie - wędrówki piesze, konne i rowerowe - udział w plenerze fotograficznym lub malarskim - praca u rolnika np. przy wykopkach ziemniaków itp.,
- w okresie zimy - podlodowy połów ryb - kulig - nauka jazdy bojowej - pobyt w ośrodku turystyki przyrodniczej - rozpoznawanie tropów zwierząt na śniegu itp.

3.4.3. Chłonność i pojemność turystyczna

Chłonność turystyczną parku określono dla dwóch podstawowych elementów przyrodniczych użytkowanych przez turystykę; powierzchni leśnych i jezior. Chłonność turystyczna lasów wynosi 16.200 osób, natomiast jezior 9.600 osób. Jako przyrodniczy próg wielkości użytkowania turystycznego tego terenu przyjęto wielkość chłonności jezior, czyli 9.600 osób. Wskazuje to, że jednorazowo na terenie GLPK nie może wypoczywać więcej osób. Taka powinna być maksymalna pojemność tego parku.

Przedstawiony powyżej program zagospodarowania poszczególnych ośrodków obsługi turystyki na terenie parku zakłada, że istnieją warunki do zwiększenia bazy noclegowej o 1190 miejsc, przy czym baza całoroczna może zwiększyć się o 720 miejsc, natomiast sezonowa o

470 miejsc. Łącznie więc z istniejącą, pojemność jednorazowa bazy na tym terenie może wynosić 4000 osób, w tym 3030 osób w bazie sezonowej i 970 osób w bazie trwałej całorocznej. Porównując tę wielkość z określonym przyrodniczym progiem użytkowania parku wynoszącym 9600 osób, widać, że przy proponowanym zagospodarowaniu nie powinna nastąpić degradacja środowiska przyrodniczego.

3.4.4. Przewidywane korzyści ekonomiczne wynikające z rozwoju wędrownych form turystyki

Przedstawiona powyżej koncepcja funkcjonowania turystyki na obszarze GLPK, ze szczególnym zwróceniem uwagi na jej formy wędrowne, uwzględnia przede wszystkim możliwości aktywizacji społeczności lokalnych poprzez rozwój tych form. Odnosi się to szczególnie do dwóch miasteczek położonych na terenie parku; Górzna i Lidzbarka oraz wsi występujących głównie w jego wnętrzu. Uwzględniono także uwarunkowania prawne, stan obecnego zagospodarowania, a przede wszystkim obecną kondycję środowiska i perspektywy jego funkcjonowania przy proponowanym obciążeniu. Problem ten występuje w zasadzie tylko w ośrodkach wypoczynkowych nad jez. Lidzbarskim, gdzie stwierdzono znaczną degradację środowiska w wyniku dotychczasowego użytkowania turystycznego.

Dla określenia wielkości dochodów z turystyki niezbędne jest m. in. obliczenie przewidywanej wielkości ruchu turystycznego na danym obszarze. Określając tę wielkość dla GLPK oparto się o przewidywaną, na podstawie wielkości bazy noclegowej /istniejącej i proponowanej/, ilość udzielonych noclegów /tab. 3/. Przyjęto podobne jak w rozdziale III.2. następujące założenia:

- baza noclegowa całoroczna jest wykorzystywana w 55% w skali roku,
- baza noclegowa sezonowa w ciągu 3 miesięcy jest wykorzystywana w 70%.

Zakładając, że turysta przebywający na obszarze parku, korzystający z bazy noclegowej, usług gastronomicznych, handlowych, rekreacyjnych, motoryzacyjnych, itp. wydaje średnio dziennie 150 tys. zł, to roczne wydatki turystów wyniosą w sumie 57,8 mld zł. Kwota

Tabela 3.

Przewidywana wielkość ruchu turystycznego /udzielone noclegi/ na terenie GLPK

=====		
Wyszczególnienie		
=====		
1. obiekty całoroczne		
liczba miejsc noclegowych		970
wykorzystanie w ciągu roku		55%
liczba udzielonych noclegów		194.700
2. obiekty sezonowe		
liczba miejsc noclegowych		3.030
wykorzystanie w sezonie /3 m-ce/		70%
liczba udzielonych noclegów		190.900
3 Łączna wielkość ruchu		385.600 osób
=====		

ta stanowi ogólny potencjał konsumpcyjny ruchu turystycznego tego obszaru.

W przypadku, gdy właścicielami bazy i usług turystycznych są mieszkańcy gmin, wydatki te w znacznej mierze pozostają w gminach, zaś do ich budżetu wpłynię rocznie 10-15% ogólnego potencjału konsumpcyjnego, czyli 5,8 - 8,7 mld zł. Wliczając w dochody budżetu gmin wpływy bezpośrednie, które szacunkowo wynieść mogą 0,8 - 1,2 mld zł rocznie, a które stanowią: podatek gruntowy /jest to w sumie około 30 ha powierzchni zainwestowania turystycznego/ i podatek od nieruchomości od obiektów turystycznych /jest to około 1,5 ha powierzchni zajętej przez te obiekty/, opłaty dzierżawne od obiektów turystycznych komunalnych, podatek od osób fizycznych zatrudnionych w obsłudze turystów itp., łącznie wpływy z turystyki z tego obszaru do kas gmin wyniosą 6,6 - 9,9 mld zł w ciągu roku.

Bardzo istotne znaczenie w aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru GLPK przez wędrowne formy turystyki ma wzrost zatrudnienia miejscowej ludności w sferze turystyki. Jak już w rozdziale po-

przednim wspomniano odnosi się to do zatrudnienia znacznej ilości osób na etapie inwestycyjnym oraz bezpośrednio w obsłudze turystyki. Przy zakładanej rocznej wielkości ruchu turystycznego w jego obsłudze /w bazie noclegowej, gastronomicznej, handlowej, przy dozorze obiektów, obsłudze parkingów i przystani wodnych, administracji itp./ powinno znaleźć stałe miejsce pracy 150-160 osób oraz 450-480 osób w sezonie turystycznym. Są to miejsca pracy, które w około 75% już obecnie funkcjonują, szczególnie w przypadku zatrudnienia sezonowego. Zmienić się powinno natomiast zasadniczo zatrudnienie osób na stałe, gdyż proponuje się zwiększenie bazy całorocznej z 250 do 970 miejsc noclegowych.

IV. Ekoturystyka rowerowa /na przykładzie imprez organizowanych dla turystów z Holandii/ jako forma aktywizacji społeczności lokalnych

1. Uwagi wstępne

Jedną z najważniejszych perspektywnie form turystyki wędrownej na terenie północno-wschodniej Polski jest turystyka rowerowa. Celowy jest zwłaszcza rozwój form ekoturystyki rowerowej. Należy w tym miejscu podkreślić różnice między tradycyjnie rozumianymi formami turystyki a ekoturystyki rowerowej. W dotychczas stosowanym tradycyjnym ujęciu rozpatrywane były takie aspekty turystyki rowerowej jak np: rozmieszczenie baz etapowych, normy dziennych wędrówek, wymagany sprzęt turystyczny itp.

Z punktu widzenia możliwości rozwoju form ekoturystyki rowerowej najważniejszą rolę odgrywa spełnienie dwóch podstawowych warunków. Po pierwsze jest to odpowiednia jakość środowiska - przy założeniu przebiegu tras w środowisku o jak najmniejszym stopniu przekształcenia. Drugi warunek związany jest z zasadami organizacji imprez - przy założeniu maksymalnej ochrony środowiska. Spełnienie powyższych warunków związane jest nie tylko z odpowiednim doбором trasy, ale także z koniecznością przyjęcia takich rozwiązań organizacyjnych, które pozwoliłyby na zminimalizowanie oddziaływania na

środowisko przyrodnicze odwiedzanych terenów.

Celem niniejszych rozważań jest przedstawienie problemów rozwoju form ekoturystyki rowerowej na terenie województw toruńskiego i olsztyńskiego. Posłużono się przy tym przykładem imprez organizowanych od 1991 r. dla turystów z Holandii. Omówiono podstawy organizacyjne tych imprez koncentrując się na wnioskach, które powinny być przydatne dla dalszego rozwoju form ekoturystyki rowerowej w Polsce, w tym zwłaszcza w jej części północno-wschodniej.

2. Geneza rozwoju form ekoturystyki rowerowej z Holandii na terenie województwa toruńskiego i olsztyńskiego

W listopadzie 1989 r. władze miejskie Torunia i holenderskiego miasta Leiden podpisały porozumienie o partnerskiej współpracy. Przyjęto, że jedną z istotnych dziedzin współpracy będzie obustronny rozwój turystyki. W 1990 r. narodził się pomysł organizacji imprez ekoturystyki rowerowej z Holandii do Polski. Stanowiło to konkretną odpowiedź na duże zainteresowanie ze strony holenderskiej w rozwoju takiej właśnie formy turystyki. Wobec braku zainteresowania polskich biur podróży organizacją takich imprez /z uwagi na przewidywane zbyt niskie zyski/ realizacją pomysłu zajęła się nieprofesjonalna grupa robocza holendersko-polska. Początkowo działania grupy roboczej miały charakter nieformalny. W 1991 r. w Leiden zostało zarejestrowane biuro turystyczne "Dobrej Podróży" pod adresem jednego z członków grupy roboczej. Od 1991 r. do 1993 zorganizowano na terenie województwa toruńskiego i olsztyńskiego 7 grup ekoturystyki rowerowej liczących średnio po 25 osób. W 1994 r. planowana jest organizacja 5 grup a w 1995 r. 12 grup. Imprezy odbywają się, jak dotąd, jedynie w ciągu 2 miesięcy: lipcu i sierpniu każdego roku.

Poza obsługą grup ekoturystyki rowerowej biuro podjęło się także próby organizacji innych form ekoturystyki. W 1993 r. do Polski przyjechała 1 grupa malarzy plenerowych /forma stacjonarna/ a od 1994 r. planuje się także organizację grup kajakowych.

Z założenia wszystkie imprezy są tanie i skierowane do szerokiego kręgu potencjalnych klientów holenderskich. Cena wyjazdu jest

konkurencyjna w stosunku do analogicznych imprez organizowanych w innych krajach europejskich. Z tego względu można liczyć na dalszy i szybki rozwój tych imprez.

3. Założenia organizacyjne

3.1. Trasa i punkty etapowe

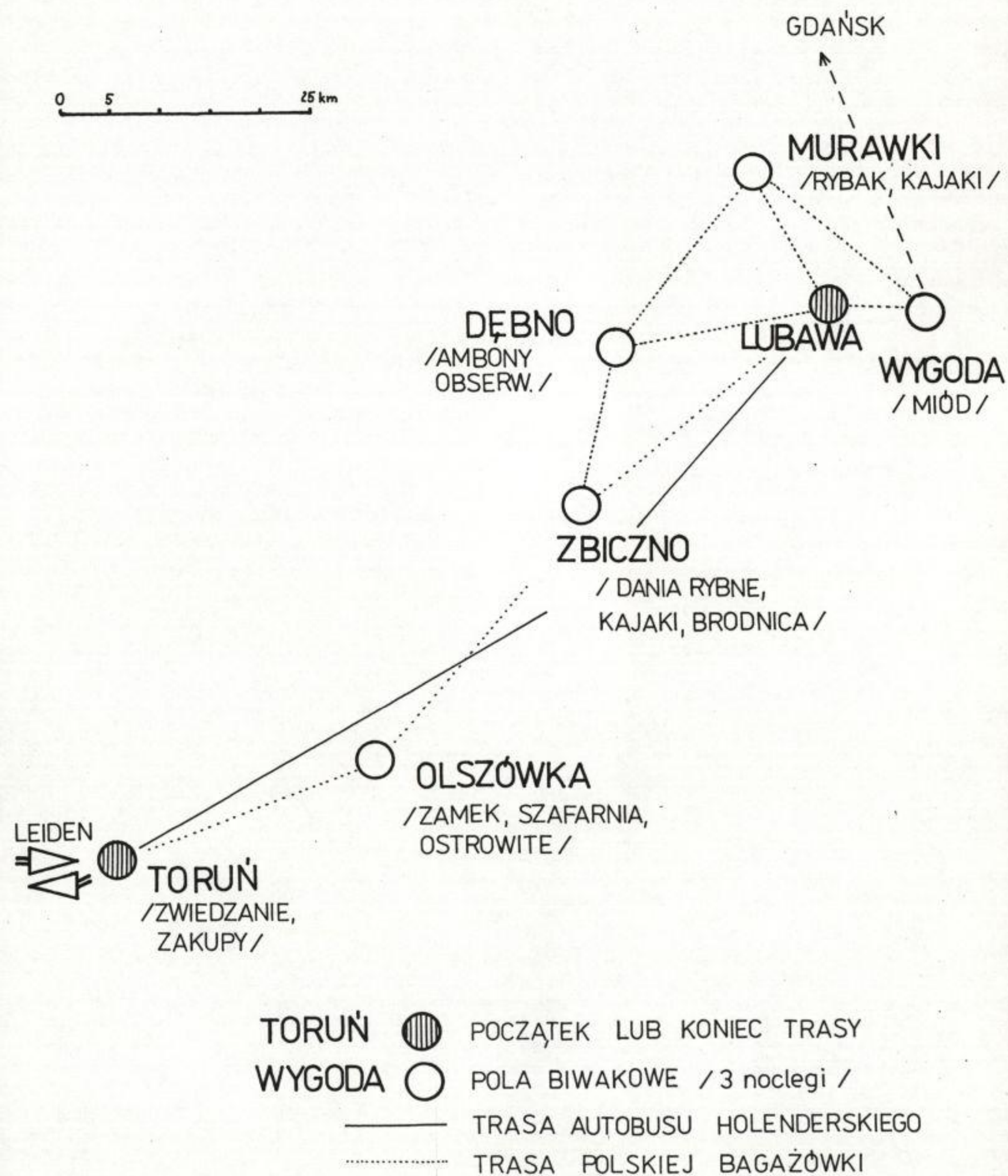
Grupy ekoturystyki rowerowej liczą około 25 osób. Przejazd z Holandii do Polski odbywa się wynajętym autokarem, który przewozi turystów, ich sprzęt turystyczny oraz rowery do początkowego punktu trasy na terenie Polski. Przyjęto zasadę, że początkowym lub końcowym punktem trasy jest zawsze Toruń. Realizacja programu opiera się na wykorzystaniu 5 baz - pól namiotowych /rys. 7/. W praktyce przygotowane jest do przyjęcia turystów przynajmniej 1 pole namiotowe rezerwowe, które może zostać wykorzystane w przypadku nieprzewidzianych okoliczności.

Pobyt na każdym polu namiotowym obejmuje 3 noclegi. W trakcie imprezy organizowana jest wycieczka autokarowa do Gdańska. Bagaże turystów między poszczególnymi punktami bazowymi są przewożone przez samochód dostawczy wynajęty przez polskich organizatorów wraz z kierowcą. Samochód służy wyłącznie do przewożenia bagażu. Jedynie w wyjątkowych przypadkach służyć może w innym celu np. dowóz części w przypadku awarii sprzętu turystycznego lub roweru, niedyspozycja zdrowotna turystów. Obowiązuje całkowity zakaz wykorzystywania bagażówki dla indywidualnych celów turystów i polskich przewodników np. wyjazd po zakupy, do restauracji itp.

Turyści między bazami przemieszczają się na rowerach wg dowolnie wybranej trasy. Odległości między bazami nie przekraczają 50 km. Każdy z uczestników samodzielnie ustala sobie program pobytu dostosowany do własnych potrzeb i zainteresowań lub korzysta z programu zaproponowanego przez organizatorów. Obligatoryjny jest jedynie termin zajęcia i opuszczenia pola namiotowego. Turyści sami przygotowują sobie noclegi we własnych namiotach. Dotyczy to także posiłków, które mogą być przygotowywane całkowicie samodzielnie przez turystów lub zakupione u gospodarzy /stosunkowo rzadko turyści-

Rys.7.

TRASA I PUNKTY ETAPOWE IMPREZ EKOTURYSTYKI ROWEROWEJ
Z HOLANDII DO POLSKI /na terenie woj. toruńskiego i terenach sąsiednich/

ci korzystają z ogólnodostępnej sieci gastronomicznej/.

3.2. Zadania grupy roboczej

Holendersko-polska grupa robocza zajmująca się organizacją imprez ekoturystyki rowerowej z Holandii do Polski liczy w sumie około 10 osób: 5 osób ze strony holenderskiej i 5 osób ze strony polskiej.

Są to ze strony holenderskiej:

- 3 osoby - główni animatorzy imprez na terenie Holandii. Osoby te zajmują się przygotowaniem materiałów informacyjnych i ich rozpowszechnianiem na terenie Holandii, reklamą, przyjmowaniem zgłoszeń i opłat, organizacją przejazdu autokarowego grup między Holandią i Polską itd.
- 2 osoby - przewodnicy /piloci/ uczestniczący w każdej imprezie, których zasadniczym zadaniem jest udzielanie wszelkiej pomocy i informacji turystom,

Ze strony polskiej są to:

- 2 osoby - organizatorzy, których głównym zadaniem jest przygotowanie imprez na terenie Polski i współpraca ze stroną holenderską. W szczególności do zadań tych osób należy: opracowywanie wstępnych materiałów informacyjnych przeznaczonych dla turystów, kalkulacja kosztów związanych z pobytem w Polsce, zawieranie umów z właścicielami pól namiotowych i rozliczanie zawartych transakcji, wynajem bagażówki wraz z kierowcą, weryfikacja, angażowanie i rozliczanie polskich przewodników-pilotów itp.
- 2 osoby: przewodnicy-piloci, których zadaniem jest współpraca z przewodnikami holenderskimi, aranżacja życia na polu namiotowym, kontakty z gospodarzami pól i miejscową ludnością, opieka nad obozem, transport bagażu, udzielanie wszelkiej pomocy i opieki nad turystami,
- kierowca bagażówki.

Cykl przygotowawczo-organizacyjny imprez w każdym roku podzielić można na 3 etapy z jasno określonymi zadaniami strony holender-

skiej i polskiej. W pierwszym etapie określa się wspólnie rodzaj i liczbę przewidzianych do realizacji w danym roku imprez. Polscy organizatorzy na podstawie wyjazdu w teren proponują przebieg trasy po wstępnych uzgodnieniach z wybranymi gospodarzami pól namiotowych. W listopadzie każdego roku odbywa się wspólne spotkanie organizacyjne połączone z objazdem zaproponowanej trasy i wizytą u poszczególnych gospodarzy. Następnie w okresie grudzień - kwiecień /2 etap/ następuje zasadniczy cykl przygotowawczy imprezy wg kompetencji obu stron. W maju /3 etap/ cała grupa robocza bierze udział we wspólnym objeździe trasy.

Podstawę działań informacyjnych i reklamowych stanowią dwa rodzaje materiałów. Jest to przede wszystkim bezpłatna ulotka zawierająca podstawowe informacje o organizowanych imprezach /rys. 8/. Ulotka ta jest szeroko rozpowszechniana na terenie Holandii, nie tylko w biurach turystycznych, ale także w szkołach i w instytucjach, w których są zatrudnieni członkowie grupy roboczej itp. Na tej podstawie zainteresowane wyjazdem osoby mogą zwrócić się do biura "Dobrej Podróży" o dalsze, bliższe informacje dotyczące wyjazdu. Osoby te otrzymują większy pakiet materiałów informacyjnych w postaci tzw. "białej koperty". Wstępna deklaracja uczestnictwa w imprezach związana jest z wpłatą zaliczki.

3.3. Organizacja pól namiotowych

Przygotowanie pól namiotowych należy do zadań polskich organizatorów oraz właścicieli terenu. Obowiązuje zasada, że grupy nie wykorzystują ogólnodostępnych pól namiotowych lecz jedynie pola prywatne udostępnione grupie na zasadzie wyłączności.

Wybór pola namiotowego warunkowany jest to następującymi czynnikami:

- a/ położeniem - zarówno w stosunku do pozostałych punktów bazowych, jak i atrakcyjnością okolicy; istotne znaczenie ma także wymagana dostępność do kąpielisk,
- b/ osobliwością danego punktu odróżniającą go wyraźnie od pozostałych; może to być związane zarówno ze specjalną ofertą obsługi

Kampeervakanties

Polen 1994

*schilderen
kanoën
fietsen*

Meer informatie:
Stichting Vakantiereizen Polen "Dobrej Podrozy"
Zijlsingel 69
2315 KG Leiden
Telefoon: 071-231519

Giro: 251694

/np. nocny połów ryb, miodobranie, wspólna praca z leśnikami, domowa kuchnia, możliwości zakupu zdrowej żywności/ lub wynikać ze szczególnej atrakcyjności turystycznej okolicy,

c/ odpowiednią obsługą; dotyczy to w szczególności przygotowania:

- wolnej przestrzeni umożliwiającej swobodne i w miarę intymne rozmieszczenie namiotów /suchy, atrakcyjnie położony teren/,
- miejsc do suszenia odzieży /np. w stodole/,
- miejsc do palenia ognisk,
- zbiorników na wodę do spożycia i mycia
- sanitariatów /wraz z codziennym utrzymywaniem ich w czystości/

Istotne jest także zapewnienie na polu namiotowym spokoju i bezpieczeństwa, zabezpieczenie rowerów przed kradzieżą, zapewnienie możliwości przechowania rowerów pod dachem w razie niepogody. Bardzo przydatne do organizacji pól namiotowych są gospodarstwa, w których istnieją możliwości zakupu zdrowej żywności produkowanej na miejscu.

W praktyce wykorzystywane są następujące bazy /pola namiotowe/ charakteryzujące się następującymi cechami:

OLSZÓWKA - pole namiotowe położone na brzegu rzeki Drwęcy w sąsiedztwie Golubia-Dobrzynia. Jest to jednocześnie baza mogąca być wykorzystywana przez grupy kajakowe. U gospodarzy można zakupić zdrową żywność: chleb i ciasto domowego wypieku oraz nabiał. Zakupiony i przyrządzony na miejscu drób i prosięta stanowią przysmak serwowany podczas ognisk. Pole namiotowe położone jest w sąsiedztwie terenu bardzo urozmaiconego pod względem rzeźby terenu, gdyż wysokości względne przekraczają tu 40 m. Teren jest zalesiony z położonym w sąsiedztwie atrakcyjnym jeziorem śródleśnym. Poza obserwacją lub uczestnictwem w życiu codziennym gospodarzy istnieją tu duże możliwości poszerzenia programu pobytu. Wymienić należy m.in: możliwości uczestnictwa w imprezach kulturalnych i turystycznych na zamku w Golubiu-Dobrzyniu /turnieje rycerskie, jazda konna, zawody kusznicze, zwiedzanie wnętrza zamku/, koncerty muzyczne w ośrodku

chopinowskim w Szafarni, wyprawy przyrodnicze do kompleksu leśnego w okolicach Okonina, możliwości połowu ryb /wraz z wypożyczeniem sprzętu wędkarskiego/ w ośrodku turystyki wędkarskiej w Okoninie /jezioro jest intensywnie zarybiane/.

ZBICZNO - pole namiotowe położone nad niewielkim jeziorem prywatnym w obrębie Pojezierza Brodnickiego. Ze względu na swoje położenie jest to główna baza wypadowa na cały teren Pojezierza, gdzie występuje znaczne nagromadzenie atrakcyjnych walorów przyrodniczych oraz dobrze rozbudowana sieć dróg i ścieżek leśnych dogodnych dla wędrówek rowerowych. Istnieją tu także możliwości zmiany środka lokomocji z wędrówek rowerowych na kajakowe lub konne. W programie przewidywane jest zwiedzanie pobliskiej Brodnicy. Gospodarze oferują możliwości zakupu przyrządzonych przez siebie dań rybnych.

DĘBNO - pole namiotowe położone nad niewielkim śródleśnym jeziorem w sąsiedztwie leśniczówki. W pobliżu urządzone są ambony do obserwacji życia zwierząt leśnych. O życiu zwierząt opowiadają turystom leśniczy z pobliskiej leśniczówki. Zdrową żywność można nabyć u okolicznych gospodarzy.

MURAWKI - pole namiotowe położone nad jez. Gil Wielki. Istnieje możliwość wynajęcia kajaków lub łodzi wiosłowych do przejażdżek po jeziorze. Właścicielem pola jest rybak posiadający własny sprzęt rybacki. Na życzenie turyści mogą uczestniczyć w połowach ryb. Największą atrakcją są połowy nocne. Złowione ryby przyrządzane są własnoręcznie przez turystów. Istnieje także możliwość zakupu dań rybnych przygotowanych w gospodarstwie.

WYGODA - pole namiotowe położone na bardzo atrakcyjnym terenie /Garb Lubawski/, gdzie występują jedne z największych wysokości bezwzględnych i względnych w obrębie Pojezierza Mazurskiego. Występuje tu także bardzo atrakcyjna szata roślinna. Pole namiotowe jest własnością właściciela Centrum Pszczelarskiego. Gospodarz organizu-

je pokazy podbierania miodu z pasieki połączone z degustacją. Miód nabyć można także w przygotowanych pojemnikach przystosowanych do wywozu do Holandii. Urządzane są całodzienne przejażdżki wozami konnymi nad pobliskie jezioro.

3.4. Rozkład dnia imprezy ekoturystyki rowerowej

Autokar z turystami z Holandii przyjeżdża każdorazowo do początkowego punktu trasy w Toruniu lub Lubawie w godzinach porannych. Następuje rozładunek bagaży i przeładowanie ich na polską bagażówkę. Autokar odjeżdża w drogę powrotną /zabierając ewentualnie poprzednią grupę/. W początkowym punkcie trasy organizowane jest powitalne śniadanie w restauracji. W trakcie tego spotkania następuje prezentacja polskich organizatorów, przewodników - pilotów, szczegółowe omówienie zasad organizacji trasy, krótkie omówienie miejscowych zwyczajów, ciekawostek związanych z danym miejscem, możliwościami wymiany waluty, czeków podróżnych itp. Po spotkaniu turyści mają czas wolny na zwiedzenie miasta, dokonanie zakupów, wymianę waluty, czeków itp.

Każdego dnia na polu namiotowym organizowane jest wieczorne ognisko. Przedstawiany jest program dnia następnego proponowany przez organizatorów, omawiane są ciekawostki związane z okolicą, turyści przedstawiają swoje problemy, zapytania itd. Zmiana miejsca pobytu następuje po trzech spędzonych na polu namiotowym nocach. Turyści przygotowują swój sprzęt turystyczny do przewozu. Zadaniem polskich przewodników jest zapakowanie bagaży na samochód i dostarczenie ich do następnego punktu postojowego, gdzie turyści ponownie sami zajmują się zorganizowaniem pobytu. Podczas wieczornego spotkania przy ognisku omawia się trasę, którą pokonywać będzie bagażówka. Ma to istotne znaczenie w przypadku awarii roweru lub niedyspozycji zdrowotnej turystów, którzy mogą skorzystać z pomocy polskich przewodników. Jak już zaznaczono turyści pokonują trasę między poszczególnymi punktami etapowymi na rowerach po dowolnie wybranej przez siebie trasie. Zasada jest jednak, że powinni przybyć do nowego miejsca pobytu do godz. 22.00. Samochód z bagażami dociera do nowego

miejsca pobytu we wczesnych godzinach popołudniowych, gdzie zostają rozpakowane bagaże. W razie niepogody rozstawiony zostaje namiot gospodarczy, w którym każdy turysta może zarówno odebrać swoje rzeczy, jak i przeczekać złą pogodę.

W czasie ostatniego dnia pobytu organizowana jest pożegnalna kolacja /obiad/. W czasie tego spotkania turyści na specjalnie przygotowanych formularzach mogą wypowiedzieć swoje opinie na temat imprezy, w której uczestniczyli. Oceniają zarówno polskich przewodników, sposób organizacji imprezy, jak i przedstawiają swe wrażenia z poszczególnych dni pobytu na polach namiotowych. Dane te stanowią bardzo ważny materiał dla całej grupy roboczej. Pozwala to na coraz lepsze udoskonalanie organizacyjne imprez w nawiązaniu do spodziewanych życzeń turystów holenderskich.

4. Dochody organizatorów i miejscowej ludności

Koszt uczestnictwa każdego turysty holenderskiego w imprezie ekoturystyki rowerowej wynosi 695 guldenów /1994 r./. Z globalnej sumy wpłat pokrywane są koszty organizacyjne całej grupy roboczej. Środki finansowe na pokrycie kosztów przekazywane są w gotówce w trakcie kontaktów osobistych na ręce polskich organizatorów. Z uwagi na brak konta bankowego środki finansowe nie ma innej możliwości przekazywania środków. Walutą rozliczeniową /ze względu na najdogodniejsze warunki wymiany/ są marki niemieckie. Wynagrodzenie otrzymują:

- organizatorzy: co obejmuje jedynie pokrycie kosztów przejazdów związanych z organizacją imprezy,
- przewodnicy-piloci: 450 DM /za obsługę każdej 2-tygodniowej imprezy/,
- właściciel bagażówki: 2500 DM /ryczałt za obsługę trzech 2-tygodniowych imprez i opłatę pracy kierowcy/ oraz niezależnie pokrycie całkowitych kosztów zakupu paliwa,
- właściciele pól namiotowych: 50 DM /za każdą noc, którą spędzają na ich terenie turyści/.

Ze względu na istotny dla niniejszej pracy problem aktywizacji

społeczności lokalnych odrębnego i szczegółowego omówienia wymagają dochody uzyskiwane przez miejscową ludność.

Za przygotowanie pola namiotowego i przyjęcie turystów na 3 noce właściciele otrzymują 150 DM od jednej grupy. Suma ta rośnie trzykrotnie w przypadku przyjęcia 3 grup i osiąga w przeliczeniu na złotówki ponad 5,5 mln zł. Nie są to jedyne wpływy właścicieli pól. Dodatkowe zyski pochodzą ze sprzedaży artykułów spożywczych /zarówno własnych, do których należy przede wszystkim drób, nabiał, warzywa i owoce, jak i kupowanych w sieci handlowej np. napoje/, wynajęcia wozów, łodzi rybackich i innej działalności np. sprzedaży wyrobów twórczości ludowej /własnych, jak i innych twórców/. Często właściciele pól namiotowych organizują dla potrzeb turystów specjalne sklepiki lub punkty gastronomiczne /letnie lub w domostwach/, które przynoszą znaczny dochód.

O dużych dochodach, które uzyskują właściciele pól świadczy fakt corocznie rozszerzanej oferty handlowej i gastronomicznej. Środki na inwestycje w tym zakresie pochodzą z wpływów uzyskanych jedynie z prowadzonej działalności obsługi turystów. Na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród właścicieli pól namiotowych można stwierdzić, że są oni bardzo zainteresowani dalszym rozwojem tej formy działalności. Pozyskiwane środki finansowe przeznaczane są w wielu przypadkach na dalsze inwestycje związane z obsługą turystów /np. remontowanie pomieszczeń gospodarstwa, instalacja urządzeń sanitarnych, porządkowanie i zagospodarowanie otoczenia w obejściu, zakup koni, łodzi itp./. Istotne jest również to, że coraz większe zainteresowanie organizacją pól namiotowych wykazują nowi gospodarze. Zainteresowanie jest tak duże, że już obecnie istnieją możliwości obsługi przynajmniej kilkudziesięciu imprez w ciągu jednego sezonu.

5. Wnioski

Imprezy ekoturystyki rowerowej z Holandii do Polski są bardzo atrakcyjne dla mieszkańców Holandii. Wynika to zarówno z ogólnie stosunkowo słabej znajomości naszego kraju i dużej jego atrakcyj-

ności dla przeciętnego Holendra, jak również z uwagi na konkurencyjne ceny w stosunku do podobnych imprez organizowanych w innych krajach europejskich. Z drugiej strony można stwierdzić bardzo duże zainteresowanie polskich gospodarzy, którzy chętnie przyjmują na swoich polach namiotowych turystów z Holandii. Powstaje zatem paradoksalna sytuacja, w której mimo znacznego popytu i dużej podaży nie dochodzi do intensywnego rozwoju opisywanych imprez /a niewielkie rozmiary tego ruchu obsługiwane przez nieprofesjonalną grupę roboczą nie są w stanie wypełnić istniejącej luki/. Jakie są zatem przyczyny tego negatywnego niewątpliwie zjawiska ?

Najważniejszą przyczyną jest brak profesjonalnej jednostki, która zajęłaby się organizacją omawianych imprez. Teoretycznie istnieją 3 podstawowe możliwości rozwiązania tego problemu, które sprowadzają się do organizacji imprez przez:

- polskie biura turystyczne,
- holenderskie biura turystyczne,
- polsko-holenderskie biura turystyczne /lub holenderskie biura turystyczne z polskim przedstawicielstwami/

Na podstawie konsultacji z organizatorami holenderskimi można zdecydowanie stwierdzić, że próba podjęcia organizacji imprez przez polskie biura turystyczne bez współpracy z analogicznymi instytucjami znajdującymi się na terenie Holandii skazana jest na niepowodzenie. Imprezy organizowane wyłącznie przez polskie biura turystyczne nie są wystarczająco wiarygodne dla potencjalnego holenderskiego klienta. Również imprezy organizowane wyłącznie przez stronę holenderską /obecnie 3 holenderskie biura turystyczne zajmują się organizacją turystyki na terenie Polski, jednak bez współpracy z polskimi organizatorami/ nie wykazują - jak dotąd - odpowiedniej dynamiki rozwojowej.

Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można stwierdzić, że istnieje potrzeba holendersko-polskiej współpracy przy organizacji takich imprez. Jedynie w przypadku współpracy obu stron i tworzenia wspólnych przedsięwzięć istnieje możliwość pełnej realizacji celów. W takiej sytuacji partnerzy holenderscy uwiarygadniają imprezy wo-

bec holenderskich klientów i uczestników, którzy nie tylko otrzymują materiały informacyjne i reklamowe pod holenderskim adresem /pod którym dokonują także wpłat za uczestnictwo/, ale - co bardzo ważne - mają możliwość zgłoszenia pod tym adresem swych uwag, żądań i ewentualnych reklamacji. Jest mało prawdopodobne, aby imprezy organizowane jedynie przez polskich organizatorów cieszyły się w Holandii wielką popularnością.

Druga najważniejsza przyczyna związana jest z ogólnym brakiem świadomości polskich organizatorów na temat dużych możliwości rozwoju turystyki, zwłaszcza ekoturystyki z Holandii do Polski. Z tego względu istnieje pilna potrzeba opracowania informatora dla polskich organizatorów. Informator taki prezentować powinien nie tylko same możliwości rozwoju i zachęcać do wykorzystania tej szansy, ale także określać kierunki działań, które powinni podejmować polscy organizatorzy w celu przedstawienia konkretnych ofert rozwoju poszczególnych form turystyki a zwłaszcza ekoturystyki z Holandii do Polski. Instytut Turystyki w Toruniu zamierza opracować taki informator z nadzieją na większe zainteresowanie polskich biur turystycznych tą działalnością.

Z innych przyczyn ograniczających rozwój ekoturystyki rowerowej z Holandii do Polski wymienić należy także przede wszystkim:

- niedorozwój telekomunikacji, co jest szczególnie widoczne w małych miejscowościach, skąd trudno zatelefonować do Holandii /nota bene obecnie podczas organizacji imprez problem ten rozwiązywany jest w sposób następujący: polscy przewodnicy mają kontakt z polskimi organizatorami w Toruniu, którzy zobowiązują się przekazywać dwustronnie indywidualne wiadomości do Holandii/
- ograniczenia w wymianie czeków podróżnych /np. w Lubawie, która stanowi jeden z punktów bazowych brakuje punktu wymiany/.

Należy także podkreślić, że poza dużym popytem na imprezy ekoturystyki rowerowej obserwuje się także duże zainteresowanie turystów holenderskich innymi formami ekoturystyki. Osoby biorące udział w imprezach ekoturystyki rowerowej stwierdzają, że ponowne uczes-

tnictwo w takiej samej imprezie na takiej samej trasie mało ich interesuje. Oczekują natomiast nowych propozycji tras, nowych atrakcji, w których z pewnością wzieliby udział. Z rozmów sondażowych i z ankiet wynika, że największym zainteresowaniem cieszą się imprezy ekoturystyki rowerowej powiązane z możliwością podglądania przyrody oraz związane z uczestnictwem w życiu miejscowej ludności. Znacznym popytem powinny cieszyć się także imprezy ekoturystyki rowerowej skierowane do osób w starszym wieku. Osoby te zainteresowane są przede wszystkim imprezami o nieco wyższym standardzie. Proponowane są noclegi u gospodarzy a nie w namiotach, gwarancje związane z przygotowaniem chociaż jednego ciepłego posiłku dziennie itp. Istnieje także możliwość organizacji imprez kombinowanych np. rowerowych i kajakowych, spływy na tratwach, wędrówki bagienne, w poszukiwaniu tropów zwierząt itp.

V. Podsumowanie. Wnioski

Przyjęte w niniejszym opracowaniu do analiz obszary Polski północno-wschodniej stanowią jedne z najcenniejszych przyrodniczo i kulturowo terenów turystycznych w Polsce. Wykształciły się tu silne ośrodki obsługi turystyki - głównie o charakterze pobytowym - obsługujące turystów przede wszystkim w sezonie letnim. Nie pozwala to jednak na pełne wykorzystanie walorów turystycznych, którymi ten atrakcyjny obszar dysponuje. Jedną z szans rozwoju tych terenów są wędrowne formy turystyki, które praktycznie mogą funkcjonować przez cały rok. Powiązanie tych form wędrownych z formami krótkookresowych pobytów pozwolić mogą na zaktywizowanie gospodarcze tych terenów, przynieść nowe miejsca pracy na tych, tak silnie zagrożonych bezrobociem, obszarach.

Przedstawiona w niniejszym opracowaniu ocena możliwości aktywizacji społeczności lokalnych przez rozwój wędrownych form turystyki ukazuje że są one znaczne. Warunkowane jest to jednak podjęciem szeregu działań, które mają na celu:

- uatrakcyjnienie wędrówek i pobytu turystów na danym szlaku,

- wytyczenie nowych szlaków w terenie, jak również dokładne ich opisanie w przewodnikach, folderach itp. materiałach,
- podniesienie standardu bazy turystycznej na szlakach i budowę nowych obiektów,
- podjęcie działań promocyjnych w celu sprzedaży już istniejących produktów turystycznych związanych z wędrownymi turystycznymi,
- opracowanie pakietów programowych dla zespołów gmin lub regionów /przyszłych powiatów/,
- opracowanie pakietów inwestycyjnych dla poszczególnych szlaków.

Przedstawione w opracowaniu dwa przykłady aktywizacji gospodarczej społeczności lokalnych przez rozwój wędrownych form turystyki na obszarach chronionych dobitnie ukazuje, że turystyka powinna być podstawową szansą ożywienia gospodarczego na tych terenach. Właśnie formy wędrowne powinny być rozwijane i promowane na tego typu obszarach.

Na analizowanym w niniejszej pracy obszarze Polski północno-wschodniej położonych jest 13 parków narodowych i krajobrazowych, które łącznie bez stref ochronnych zajmują 273,2 tys ha powierzchni. Opierając się na przedstawionych przykładach obliczono, że szacunkowo dochody gmin, na terenie których położone są te parki wynieść mogą rocznie około 100-140 mld zł. Średni roczny dochód z działalności w sferze turystyki każdej gminy może wynieść 2,0-2,8 mld zł, przy czym w poszczególnych gminach waha się on od 0,6-1,1 mld do 5,3-7,8 mld zł. W obsłudze turystyki natomiast może znaleźć zatrudnienie w każdej z gmin średnio od 180 do 190 osób. Łącznie w obsłudze turystyki w gminach, w których występują parki narodowe i krajobrazowe w tej części Polski może być zatrudnionych 7500 - 8000 osób.

Gminy o wysokiej atrakcyjności turystycznej, do których należą obszary z parkami narodowymi i krajobrazowymi przy odpowiedniej polityce podatkowej państwa powinny należeć do najbogatszych w Polsce. Przy obecnych wielkościach budżetów gmin rzędu 5-10 mld, dochód roczny z działalności w sferze turystyki powinien pokrywać je w 50 i więcej procentach.

Rozwój wędrownych form turystyki już obecnie ograniczony jest przez szereg czynników, głównie natury organizacyjnej. Wykazano to na przykładzie imprez ekoturystyki rowerowej z Holandii.

Spis załączników kartograficznych:

Rys. 1.

Zróżnicowanie rodzajowe walorów i atrakcji turystycznych w gminach Polski północno-wschodniej - str 7 - 14

Rys. 2.

Zróżnicowanie rodzajowe bazy noclegowej w gminach Polski północno-wschodniej - str. 17 - 24

Rys. 3.

Zróżnicowanie rodzajowe szlaków turystycznych w gminach Polski północno-wschodniej - str. 26 - 33

Rys. 4.

Zróżnicowanie rodzajowe analizowanych elementów w świetle możliwości aktywizacji gmin przez wędrowne formy turystyki. Synteza - str. 36 - 43

Rys. 5.

Rezerwat krajobrazowy "Jezioro Nidzkie". Koncepcja funkcjonowania wędrownych form turystyki - str. 58 - 59

Rys. 6

Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy. Koncepcja funkcjonowania wędrownych form turystyki - str. 77 - 78

Rys. 7.

Trasa i punkty etapowe imprez ekoturystyki rowerowej z Holandii do Polski /na terenie woj. toruńskiego i terenach sąsiednich/ - str. 87

Rys. 8.

Ulotka holenderska /1994 r/ o imprezach turystycznych organizowanych na terenie Polski - str. 90

Spis tabel:

Tabela 1.

Wyniki oceny zróżnicowań rodzajowych walorów i atrakcji turystycznych oraz bazy noclegowej i szlaków turystycznych w gminach Polski północno-wschodniej - str 44

Tabela 2.

Przewidywana wielkość ruchu turystycznego /udzielone noclegi, ruch żeglarski/ w obrębie rezerwatu i w najbliższym jego sąsiedztwie. - str. 71

Tabela 3.

Przewidywana wielkość ruchu turystycznego /udzielone noclegi/ na terenie GLPK - str 83

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych